

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav českých dějin

Diplomová práce

Zuzana Vilímcová

Každodennost jezuitských misionářů z České provincie v Jižní
Americe

Everydayness of Jesuit missionaries from Czech province in South
America

Praha 2013

vedoucí práce: Doc. Mgr. Marie Šedivá Koldinská, Ph.D.

Poděkování

Ráda bych poděkovala Doc. Mgr. Marii Šedivé Koldinské, Ph.D. za vedení a konzultace diplomové práce, a svým rodičům za jejich neustálou podporu v době studia. Dále bych ráda poděkovala panu Pavlu Zavadilovi za zapůjčení jeho disertační práce. Velice děkuji také Ondřeji Švehelkovi za skvělé formální úpravy mého stylu a Ondřeji Podavkovi za pomoc s překlady z latinského jazyka.

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.“

V Praze dne 29. dubna 2013

Zuzana Vilímcová

Anotace

Tato práce se zabývá dílčími tématy každodennosti jezuitských misionářů z české provincie v Jižní Americe. Autorka za použití pramenů a literatury nejen domácí provenience zpracovává otázky týkající se cestování jezuitů do Jižní Ameriky, zmapování hlavní trasy jezuitů, jejich prožitky a zážitky, snaží se dopátrat toho, jaké bylo materiální zabezpečení misionářů a jaká nebezpečí na ně za oceánem číhala. Pokouší se rekonstruovat chod misí během všedních i svátečních dnů a analyzovat misijní metody misionářů použité právě na Indiánech v Jižní Americe. Poukazuje na omezené možnosti kontaktů jezuitů s vlastní ale i s jinými misionáři. Konečně se zabývá otázkami na kolik se daly naplnit cíle misionářů a jak misionáři přežili v těžkých podmínkách misí, ale i po následném vyhnání a zrušení řádu.

Klíčová slova:

misionáři, jezuité, každodennost, Jižní Amerika

Annotation

This thesis deals with the sub-themes of everydayness of Jesuit missionaries from Czech province in South America. The author, using sources and literature of domestic and foreign origin, handles questions related to journeys of the Jesuits to South America, mapping their main routes, emotions and experiences, trying to ascertain what the material support of missionaries was and what kind of dangers they met across the ocean. She attempts to reconstruct the course of missions during ordinary as well as festive days and analyses missionary methods currently applied on the Indian population in South America. She refers to limited opportunities of Jesuits' contacts with the homeland, but also with other missionaries. Finally, she handles the questions of how the purposes of the missions could have been reached and how missionaries managed to survive in tough conditions of the missions, but also after the subsequent expulsion and cancellation of the order.

Key words:

Missionaries, Jesuits, everydayness, South America

Obsah

Obsah.....	5
I. Úvod.....	6
II. Každodennost jezuitských misionářů z české provincie v Jižní Americe	9
1. Hlavní trasy misionářů.....	9
1.1 Popis končin, kam se vydávali misionáři.....	9
1.2 Výběr kandidátů a procedury předcházející misím.....	11
1.3 Hlavní trasy	14
1.4 Historie českých misionářů.....	15
1.5 Očekávání a realita	17
2. Líčení průběhu cesty z české provincie až na místo misie	21
2.1 Cesta do Itálie.....	21
2.2 Cesta do Španělska	21
2.3 Cesta do Portugalska	23
2.4 Plavba přes oceán	23
2.5 Cesta do misijní osady	24
3. Materiální zabezpečení misionářů, nebezpečí a ohrožení misionářů i misí	29
3.1 Placení cesty na misie a vybavení misionářů.....	29
3.2 Vybava misionářů.....	29
3.3 Založení misie a její financování.....	30
3.4 Nebezpečí a ohrožení misí	33
3.5 Nebezpečí pro misionáře	40
4. Postoje k Indiánům a jejich christianizace.....	43
4.1 Přístup k Indiánům	43
4.2 Metody misionalizace.....	45
5. Všední a sváteční dny v misii, chod redukcí.....	50
5.1 Církevní festivity a praxe.....	50
5.2 Každodennost jezuitských misí.....	52
5.3 Hospodářství, pravidla a narušení chodu misie.....	53
6. Kontakty jezuitů s českou provincií a s dalšími misionáři	56
6.1 Spojení s domovinou	56
6.2 Kontakt s ostatními misionáři	58
7. Nakolik byly splněny cíle misionářů.....	61
8. Misionáři a smrt	68
8.1 Smrt při misii či cestou na ni	68
8.2 Vypuzení jezuitů a konec misí	70
8.3 Osudy českých misionářů po vypuzení	77
8.4 Konec misí	78
9. Přehled misionářů z české provincie v Jižní Americe.....	79
III. Závěr.....	108
Seznam pramenů a literatury	110
Seznam zkratk:	114

I. Úvod

Misijní činnost Tovaryšstva Ježíšova tvořila jeden z pilířů existence tohoto řádu hned od jeho založení Ignácem z Loyoly. Jezuité se nejprve soustředili na východní část zeměkoule, ale posléze se vydali i na druhou polovinu světa – na západ do Střední a Jižní Ameriky. Právě na území Jižní Ameriky založili první redukce a začali v nich shromažďovat Indiány.¹ Vzhledem k velikým rozlohám a vzdálenostem se zde misijní činnost vyvíjela pomaleji a bylo zapotřebí mnoha jezuitů na pomoc s christianizací tohoto území. Později se sem vydalo mnoho misionářů z české provincie a právě na jejich činnost se zaměřím ve své diplomové práci.

Vysílání českých jezuitů nebylo jednoduché, ale nakonec tvořili velké procento v zastoupení národů právě na území Jižní Ameriky. Chtěla bych se pokusit o zmapování hlavních tras misionářů, přiblížit, kterak jezuité prožívali samotnou cestu na misie a jak bylo obtížné se na takovou misi vůbec dostat. Pokusím se zaměřit i na materiální zabezpečení jezuitů, charakterizovat jejich misijní metody a analyzovat jejich kontakty s domovskou provincií a ostatními kolegy z řádu. Dále bych chtěla vykreslit obraz každodenního života v misiích a specifika církevních festivů v redukcích. Zajímalo mě rovněž, jaká očekávání doprovázela jezuitu během cesty, jak se proměnila po střetu s realitou a do jaké míry se jim nakonec podařilo splnit cíle misie.

V neposlední řadě mám zájem se zabývat jednotlivými osudy českých misionářů, samozřejmě až po zjištění jejich přesných počtů. Ve své práci jsem využila pramenů uložených v Národním archivu² a Strahovské knihovně.³ Jedná se především o dopisy jednotlivých misionářů a jejich seznamy. Velký přínos pro mne v tomto ohledu představovala edice dopisů misionářů od Zdeňka Kalisty⁴ a deník Samuela Fritze vydaný v souboru Česká touha cestovatelská.⁵ V celkem nedávné době na Ústavu řeckých a latinských studií doktor Pavel Zavadil obhájil disertaci na téma korespondence českých jezuitů, a edice, která tvořila hlavní součást tohoto pojednání, mi velice usnadnila práci s prameny.⁶ Části dopisů bylo dále

¹ Redukcemi jsou míněny misijní osady na území Jižní Ameriky, které měly přesně vymezenou podobu a uspořádání.

² NA ČR Praha, 1. oddělení, fond JS, Misie v Číně a Americe, sign. JS 419/3.

³ Strahovská knihovna, Jezuitské misie, sign. DHV 13/12.

⁴ Zdeněk KALISTA (ed.), *Cesty ve znamení kříže*, Praha 1941.

⁵ Samuel FRITZ, *Zpráva o cestě po Amazonce*, s. 453–474, in: Simona BINKOVÁ – Josef POLIŠENSKÝ (edd), *Česká touha cestovatelská*, Praha 1989.

⁶ Pavel ZAVADIL, *Bohemia jesuitica in Indiis occidentalibus. Latinská korespondence českých jezuitů z Ameriky, Filipín a Marián v českých a moravských archivech*, Praha 2012 (v přípravě pro tisk). Tímto bych chtěla ještě jednou vyjádřit své díky panu Zavadilovi za to, že mi poskytl přístup ke své disertační práci.

možné najít i v díle pojednávajícím o Samuelu Fritzovi autorů Kamily Šimkové-Broulové a Vladimíra Šimka,⁷ či ve člancích Oldřicha Kašpara zveřejněných v Historickém obzoru.⁸

Přestože činnost jezuitů na území Jižní Ameriky byla velice přínosná, tato problematika v české historiografii dosud stála na okraji zájmu badatelů, na rozdíl od působení českých misionářů v Mexiku.⁹ Komplexně se touto tematikou zabýval jen Ivo Barteček.¹⁰ Osudy jednotlivých misionářů přiblížil ve svých dílech Josef Koláček.¹¹ Ten jakožto člen řádu Tovaryšstva Ježíšova měl přístup k méně známým pramenům, ale je třeba počítat s tím, že jeho dílo patří spíše do žánru popularizačních prací a podle toho s ním musíme náležitě zacházet. K činnosti českých misionářů na území Jižní Ameriky se dají dohledat kusé informace v díle o křesťanských misiích Jiřiny Kubínové.¹² Ostatní informace ohledně fungování misí a de facto celého jezuitského řádu lze nalézt ve vynikající monografii Ivany Čornejové.¹³ Jedna kapitola v rozsáhlém přehledu dějin cestování je vyhrazena cestám českým misionářů.¹⁴

Velice zajímavou a podnětnou komparaci misijních projektů Tovaryšstva Ježíšova a obnovené Jednoty bratrské přináší Markéta Křížová z Ústavu iberoamerikanistiky.¹⁵ Právě u pracovníků tohoto ústavu lze nalézt nejvíce informací týkajících se jezuitských misí a jejich aktérů. Přínosem byl článek Bohumila Baďury pojednávající o snaze Marie Terezie dosáhnout osvobození tří jezuitů, původem z dědičných habsburských zemí, držených ve vězení po vykázání příslušníků řádu ze španělských držav.¹⁶

Více detailů nejen z misijní každodennosti, ale zejména pak k vyhnání jezuitů z Jižní Ameriky obsahují práce zahraničních historiků. Ve sborníku zaměřeném právě na vyhnání jezuitů jsem objevila pár zajímavých příspěvků týkajících se osudů českých misionářů.¹⁷

⁷ Kamila ŠIMKOVÁ-BROULOVÁ – Vladimír ŠIMEK, *Samuel Fritz. České stopy na březích Amazonky*, Příbram 2002.

⁸ Oldřich KAŠPAR, *Jezuité z české provincie v Novém světě*, HO 3, 1992, č. 2, s. 56–60; Oldřich KAŠPAR, *Jezuité z české provincie v Novém světě*, HO 3, 1992, č. 3, s. 79–83.

⁹ Oldřich KAŠPAR, *Jezuité z české provincie v Mexiku*, Olomouc 1999.

¹⁰ Ivo BARTEČEK, *Jezuité zemí Koruny české v Latinské Americe*, Ostrava 1997.

¹¹ Josef KOLÁČEK, *200 let jezuitů v Brně*, Velehrad a Řím 2002; TÝŽ, *Olomoučtí indipetae*, Řím 1993; TÝŽ, *Tři tovaryši*, Řím 1993.

¹² Jiřina KUBÍKOVÁ, *Křesťanské misie v 16.–18.století*, Brno 2001.

¹³ Ivana ČORNEJOVÁ, *Tovaryšstvo Ježíšovo. Jezuité v Čechách*, Praha 2002.

¹⁴ Michael BOROVIČKA, *Velké dějiny zemí Koruny české. Cestovatelství*, Praha–Litomyšl 2010.

¹⁵ Markéta KRÍŽOVÁ, *Ideální město v divočině. Misijní projekty Tovaryšstva Ježíšova a obnovené Jednoty bratrské v koloniální Americe*, Praha 2007

¹⁶ Bohumil BAĐURA, *El caso de algunos ex-misioneros jesuitas austriacos: las gestiones para su liberación*, s. 133–168, in: Manfred Tietz, Dietrich Brisenmeister (edd.), *Los jesuitas españoles expulsos. Su imagen y su contribución al saber sobre el mundo hispánico en la Europa del siglo XVIII.*, Frankfurt am Main 2001.

¹⁷ Manfred TIETZ – Dietrich BRISENMEISTER (edd.), *Los jesuitas españoles expulsos. Su imagen y su contribución al saber sobre el mundo hispánico en la Europa del siglo XVIII.*, Frankfurt am Main 2001.

Velké množství informací lze nalézt i v knize *The lost paradise*.¹⁸ Autentickou zkušenost s chodem misí v Paraguayi jsem pak objevila v díle jezuity Charlevoixe.¹⁹

Co se týče seznamu konkrétních misionářů, tak mimo poznatků získaných z pramenů jsem srovnala seznamy vydané Josefem Vraštilem,²⁰ Annou Fechtnerovou²¹ s dílem rakouského jezuity Antona Huondera vydaným v 19. století.²² Výsledkem této komparace je tabulka na str. 82 a dále.

¹⁸ Philipp CARAMAN, *The lost paradise. An account of the Jesuits in Paraguay 1601–1768*, London 1975.

¹⁹ Pierre Francois-Xavier DE CHARLEVOIX, *Paraguay v době jezuitských redukci*, Olomouc 2008.

²⁰ Josef VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10.

²¹ Anna FECHTNEROVÁ – Oldřich KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 289–325.

²² Anton HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts. Ein Beitrag zur Missiongeschichte und zur deutschen Biographie*, Freiburg im Breisgau 1899.

II. Každodennost jezuitských misionářů z české provincie v Jižní Americe

1. Hlavní trasy misionářů

1.1 Popis končin, kam se vydávali misionáři

Od roku 1549 se jezuité objevovali v jižní Americe. James Brodrick uvádí, že roku 1585 působilo v Brazílii 150 jezuitů.²³ Mezitím se začalo s christianizací Peru a od roku 1576 vydal souhlas Filip III. s vybudováním misí i v Paraguay, kde byla první misie založena roku 1614.²⁴

Jižní Amerika patřila v době působení českých jezuitských misionářů pod vliv Španělska. Výjimku tvořila Brazilská provincie, která patřila pod Portugalskou korunu. Nicméně i ta se v období 1580–1640 dostala do správy Španělska.²⁵ Na konci 17. století tvořilo oblast jižní Ameriky 6 fungujících provincií, které se skládaly z jednotlivých misijních oblastí či skupin misí. Nad jednotlivými provinciemi a příslušnými misionáři měl dohled superior, který byl podřízen pouze provinciálovi.²⁶

Brazilská provincie byla založena roku 1553. Roku 1597 čítala 120 jezuitů, do roku 1616 jejich počet vzrostl na 180 a roku 1750 zde působilo na 445 jezuitů (z toho 228 kněží),²⁷ kteří zde založili na 69 misijních jednotek:²⁸ 1 noviciát, 7 kolegií, 1 seminář, 32 domů a rezidencí, 28 misí. Dále zde byly indiánské misie na Münbungu v Maraňonu a Orienu.²⁹

Viceprovincie Maraňonu se roku 1740 odtrhla od Brazílie, v roce 1750 čítala: 145 jezuitů (88 kněží) a 44 misijních osad: 2 koleje a 42 domů a rezidencí. Podle jednoho údaje z roku 1663 během pokračujících pohraničních sporů se Španěly se nacházelo v horním Maraňonu 56 000 pokřtěných Indiánů. Po vytyčení hranic na středním a dolním toku

²³ Srov. J. BRODRICK, *Rozšíření jezuitů*, Olomouc 2005 s. 137, 147.

²⁴ Srov. Kol. autorů, *Čeští jezuité, cestovatelé a objevitelé*, s. 4.

²⁵ Srov. K. ŠIMKOVÁ-BROULOVÁ – V. ŠIMEK, *Samuel Fritz*, s. 35.

²⁶ Srov. TAMTÉŽ, s. 35; Na rozdíl od autorů počítám se šesti provinciemi.

²⁷ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 154.

²⁸ Vysvětlení jednotlivých názvů misijních jednotek najdeme zde: I. ČORNEJOVÁ – A. RICHTEROVÁ (edd.), *Jezuité a Klementinum*, s. 082.

²⁹ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 154.

Marañonu se tam nacházelo přibližně dvacet misionářských stanic mezi domorodými kmeny.³⁰

Provincie Peru byla založena roku 1567. V roce 1616 v ní působilo 370 členů Tovaryšstva Ježíšova, roku 1710 to bylo 518 jezuitů. V roce 1750 se jednalo o 526 jezuitů (z toho 306 kněží) a 24 misijních jednotek: 1 profesní dům, 15 kolegií, 4 semináře, 1 noviciát, 3 rezidence. Jednu část misie v Peru tvořila misie na Horním Marañonu. Další byla misie Moxos v dnešní Bolívii, která se skládala v roce 1752 z 21 redukcí s celkem 31 349 křesťanskými Indiány a 48 jezuitů, z toho 9 německými. V roce 1767 čítala celá misie v Peru 55 000 obrácených Indiánů.³¹

Situaci na misii Moxos přiblížil v dopise z 2. 6. 1696 František Boryně, který uvedl, že misie Moxos pokrývají území velké 600 mil. Působilo zde 14 misionářů a každou redukcí obývaly 2—3000 Indiánů. Dohromady se dle něj mělo jednat asi o 18 – 20 000 křesťanů. Navíc prý dalších 60 kmenů čekalo tou dobou již dva roky na pokřtění. Nedávno se k němu dostaly informace o dalších 190 kmenech, které asi budou mít na starost naši misionáři.³²

Provincie Paraguay vznikla roku 1606 odtržením od Peru a byla zřízena jako samostatná provincie roku 1607.³³ Název Paraguay byl vybrán podle stejnojmenné řeky, která tímto územím protékala. Hlavním městem byl Asunción.³⁴ Roku 1613 zde působilo 119 jezuitů, téměř o sto let později roku 1710 se jednalo o 269 jezuitů a v roce 1750 zde působilo 303 jezuitů (z toho 208 kněží) a bylo zde 21 misijních jednotek: 9 kolegií, 1 univerzita, 1 noviciát, 1 seminář, 2 rezidence a 7 misíí.³⁵

Chiquitská misie se rozkládala částečně na území Bolívie a zde Huonder uvádí, že roku 1767 tu bylo 10 redukcí s více než 20 000 křesťanskými Indiány. Misie Guaraniů v Parané a Uruguayi (z větší části rozkládající se v Brazílii na území Rio Grande do Sul) a Argentině (provincie Gorrientes a Ricstowel) v roce 1767 se zde mohlo nacházet více než 90 000 křesťanských Indiánů v 30 redukcích. V letech 1610—1768 bylo pokřtěno jezuitů 702 086 Indiánů. Misie Chaco se nacházela na pravém břehu řeky Paraná mezi Gorrienty a Santa Fé. Bylo zde v roce 1767 15 redukcí s asi 10000 indiány. Misii Pampas ve vyšší Patagonii tvořila jedna redukce Nuestra Señora del Pilar. V roce 1767 čítala celá misie v Paraguayi na 113 716 křesťanských Indiánů.³⁶

³⁰ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 155.

³¹ Srov. TÝŽ, s. 117.

³² Srov. Z. KALISTA (ed.), *Cesty ve znamení kříže*, s. 96.

³³ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 139; K. ŠIMKOVÁ-BROULOVÁ – V. ŠIMEK, *Samuel Fritz*, s. 35.

³⁴ Srov. P. F. - X. DE CHARLEVOIX, *Paraguay v době jezuitských redukcí*, s. 16–17.

³⁵ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 139.

³⁶ Srov. TÝŽ, s. 139.

Provincie Quito vznikla roku 1608 odtržením od Peru. Autonomii získala roku 1616. Huonder uvádí, že čítala 199 misionářů v roce 1710, v roce 1750 už to bylo 209 jezuitů (z toho 117 kněžích) a 18 misijních poboček. Mezi ně patřilo 11 kolegií, 2 semináře, 1 noviciát a 4 misie. Indiánská misie na horním Maraňonu a jejích vedlejších tocích obrátila na víru 33 kmenů, které byly shromážděny ve více než třiceti redukcích. V roce 1767 čítaly misie od Archibony a Maynas 7588 křesťanských Indiánů.³⁷

Provincie Chile se stalo samostatnou provincií roku 1624. Působilo zde roku 1711 na 155 jezuitů, roku 1750 Huonder zmiňuje 242 jezuitů (z toho 130 kněžích) a 23 misijních jednotek: 9 kolegií, 1 univerzitu, 1 seminář, 12 rezidencí. V průběhu 17. století bylo na misiích u Araucanů evangelizováno skoro 500 indiánských osad a více než 12 000 Indiánů bylo pokřtěno. Misie u ostrovů Chiloe zahrnovala přes 20 větších a menších ostrovů a táhla se až na část pevniny směrem k ostrovu Madre de Dios a Magalhaesově linii. Další misíí byla misie Nuestra Señora de Nehuelhuapt pro Puelchy a Patagonce, která roku 1767 sdružovala 7718 obrácených Indiánů.³⁸

Provincie Nová Granada (Santa Fé) a Antily vznikla roku 1696 a po pár letech (konkrétně roku 1710) v ní působilo 149 členů TJ, roku 1750 vzrostl jejich počet na 194 (z toho 102 kněžích) a nacházelo se zde 12 misijních jednotek: 9 kolejí, 1 noviciát, 1 seminář, 1 rezidence.³⁹ Do této provincie spadala misie Blanosů – s asi 11 redukcemi, dále misie Metské u Caraidenů, a misie u Orinoca s asi 6 redukcemi. V roce 1767 se vyskytovalo v celé provincii 6594 obrácených Indiánů. K provincii patřila i misie ze Španělských Antil s několika kolegií a rezidencemi.⁴⁰

1.2 Výběr kandidátů a procedury předcházející misiím

Když Tovaryšstvo volalo po dobrovolnících na misie do Ameriky, odpověděla celá Evropa: Irové, Španělé, Němci, Francouzi, Rakušané, Češi, Italové, Švýcaři atd. Kritéria pro výběr kandidátů na misie byla velmi přísná: v první řadě bylo nutné být v dobrém zdravotním stavu a být v dobré fyzické kondici. Dále se posuzovala schopnost učit se jazyky.⁴¹

³⁷ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 122.

³⁸ Srov. TÝŽ, s. 129–130.

³⁹ Srov. TÝŽ, s. 152; K. ŠIMKOVÁ-BROULOVÁ – V. ŠIMEK, *Samuel Fritz*, s. 35.

⁴⁰ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 152.

⁴¹ Srov. J. KLAIBER, *Los jesuitas en America Latina, 1549–2000. 450 años de inculturación, defensa de los derechos humanos y testimonio profético*, Lima 2007, s. 118–119.

Nejžádanější pro tvrdé podnebí v pralesích byli Češi, Němci a Rakušané, poněvadž byli zvyklí na proměnlivé podnebí Evropy, což se hodilo zvláště pro povodí Amazonky.⁴²

Na misie se vedle vyučených kněží vydávali především koadjutorové zdatní v umění a řemeslech.⁴³ Mnozí z vyslaných jezuitů se tedy kromě evangelizace věnovali dalším vědním disciplínám jako je kartografie, historie, lingvistika, etnologie, medicína a farmacie, přírodním vědám atd.⁴⁴ Přitom právě každá další dovednost mohla být pro misionáře klíčová.⁴⁵

Je zajímavé, že se na cestu vydávali muži ve věku 22 – 26 let.⁴⁶ Právě na tuto věkovou skupinu asi nejvíce zapůsobila silná pozitivní motivace – vidina mučednické smrti a touha po dobrodružství.⁴⁷ Jako příklad pro české jezuitu fungoval osud a dílo Františka Xaverského.⁴⁸ Všichni misionáři byli smířeni s tím, že české země již nikdy nespátí.⁴⁹ Z české provincie se na misie vydaly i příslušníci vyšších společenských vrstev a šlechty.⁵⁰

V první řadě bylo nutné poslat žádost provinciálovi, který dotyčnému misionáři vystavil dle svého uvážení průvodní listinu, ke které žadatel připojil svoji žádost a vše poslal papeži k posouzení.⁵¹ Na žadatele – indipety – byly kladeny vysoké profesionální a morální nároky, zejména v prvních letech.⁵² Žadatel byl ohodnocen jak po stránce fyzické, tak po stránce psychické a znalostní a k jednotlivým oblastem se připojilo patřičné hodnocení – dobrý, průměrný apod.⁵³ Jestliže byl daný kandidát vybrán, musel se věnovat delší dobu přípravě na misionářské působení a poté vyrazit na cestu. Většina kandidátů neměla kněžské svěcení, což ale nevadilo vzhledem k tomu, že zde byla možnost dokončit studia v jednotlivých provinciích.⁵⁴

⁴² Srov. K. ŠIMKOVÁ-BROULOVÁ – V. ŠIMEK, *Samuel Fritz*, s. 17; M. BOROVIČKA, *Cestovatelství*, s. 244; J. VRAŠTIL, *Účast staré české provincie Tovaryšstva Ježíšova na zámořských misiích*, s. 31.

⁴³ Srov. V. KYBAL, *Po československých stopách v Latinské Americe*, Olomouc 2003, s. 36

⁴⁴ Srov. S. BINKOVÁ, *Las obras pictóricas de los PP. Florián Paucke e Ignacio Tirsch*, s. 189; J. KUBÍKOVÁ, *Křesťanské misie v 16. – 18. století*, s. 90.

⁴⁵ Srov. J. KUBÍKOVÁ, *Křesťanské misie v 16.–18. století*, s. 90.

⁴⁶ Srov. M. BOROVIČKA, *Cestovatelství*, s. 219; K. ŠIMKOVÁ-BROULOVÁ – V. ŠIMEK, *Samuel Fritz*, s. 17; O. KAŠPAR, *Jezuité z české provincie v Novém světě*, HO 3, 1992, č. 2, s. 56; Kol. autorů, *Čeští jezuité, cestovatelé a objevitelé*, Praha 2006, s. 22.

⁴⁷ Srov. M. BOROVIČKA, *Cestovatelství*, s. 214; Adriano PROSPERI, *Misionář*, in: Rosario Villarri (ed.), *Barokní člověk a jeho svět*, Praha 2004, s. 164.

⁴⁸ Srov. Z. KALISTA, *Čechové, kteří tvořili dějiny světa*, s. 184.

⁴⁹ Srov. M. BOROVIČKA, *Cestovatelství*, s. 214.

⁵⁰ Srov. J. KUBÍKOVÁ, *Křesťanské misie v 16.–18. století*, s. 90.

⁵¹ Srov. K. ŠIMKOVÁ-BROULOVÁ – V. ŠIMEK, *Samuel Fritz*, s. 17.

⁵² Srov. M. BOROVIČKA, *Cestovatelství*, s. 219.

⁵³ Srov. K. ŠIMKOVÁ-BROULOVÁ – V. ŠIMEK, *Samuel Fritz*, s. 17.

⁵⁴ Srov. TAMTĚŽ, s. 17; I. BARTEČEK, *Jezuité zemí Koruny české v Latinské Americe*, s. 10.

Někdy šla celá procedura velice rychle jako u Františka Faltiga, který napsal 4. 3. 1723 žádost o vyslání a vzápětí obdržel kladnou odpověď. V červnu téhož roku byl vysvěcen na kněze a v červenci již z Janova děkoval za vyslání na misii.⁵⁵

Složitější to bylo v případě Samuela Fritze, který žádal o vyslání do Chile. Na jeho první žádost o vyslání mu přišla zamítavá odpověď roku 1683. Rozhodl se tedy 3. 6. téhož roku svoji žádost zopakovat: „Náš vysoce důstojný otče, s bázní nehodného syna obracím se na Vaši vysoce důstojnou otcovskou laskavost, protože se cítím být pověřen zaklepat ve věci tak dobré jako je misie v království Chile. Odvahou prodchnut, přicházím s žádostí a úpěnlivě prosím, co nejpokorněji se skláním a žádám, abych byl do počtu misionářů dle Vaší odpovídající lásky otcovské laskavě přijat, pakliže jakákoli naděje na vzestup slávy Boží ve spáse a opatrování duší také skrze mě, slabý to nástroj, může zasvitnout. Kdyby ale vzniklo zdání, že nepatrnost mého snažení a vědomostí je v té věci brzdou, pak věřím, že laskavost Boží mi nadělí sílu, jaká i slabé nástroje světa k odvážným činům vybírá. Od 9. dubna prožívám svůj třicátý rok života, v teologické výuce čtvrtý rok. Ostatním se zcela oddám a podrobuji Vašemu ustanovení dle Vaší vysoce důstojné otcovské lásky a budu v souladu s Jeho nebeským majestátem dopis od Svaté obediencie toužebně očekávat. Vaší vysoce důstojné otcovské lásce oddaný, poslušný syn.“⁵⁶

Této žádosti již vyhověno bylo a Fritz v lednu roku 1684 z Janova poděkoval za vyslání: „Veledůstojný otče v Kristu, mír s Vámi, před nedávnem jsem přišel jako žadatel z Olomouce do Říma, nyní skládám z Janova Vaší otcovské ctihodnosti svůj dík. Čtrnáctého listopadu, když jsem obdržel Boží rozhodnutí, ke kterému se vztahuje můj nekonečný dík, připravil jsem se na cestu a sedmáctého ve stejném měsíci jsem odcestoval z Olomouce. Janova jsme my tři kolegové z Tovaryšstva Ježíšova dosáhli desátého prosince. Zde jsme se připojili k otci prokurátorovi pro Chile, s kterým nazítří kolem poledne zahájíme cestu na anglické lodi. Děj se vůle Boží, kéž Bůh řídí naší cestu podle svého rozhodnutí k větší slávě a pro blaho duší. Já vyjadřuji Vaší nejlaskavější otcovské ctihodnosti nesmrtelný dík a nikdy tak cítit nepřestanu, jak jen dlouho živ budu. Dík za to, že jste si přál, abych byl mezi těmi, které Vaše otcovská péče určila ku pomoci bližním. Protože se přece jen na tak těžký úkol necítím dosti způsobilý, prosím naléhavě o otcovské požehnání. Já totiž jsem se rozhodl, protože přání Vaší ctihodnosti otcovské a zásluha mé svaté matky církve mně tuto milost a nekonečné dobroty Boží vyprosili. Milost, pomocí které mohu ve všem před Bohem, i v tak vysokém poslání, obstát. Jestliže ale je třeba, abych měl pro tyto diecéze zvláštní plnou moc,

⁵⁵ Srov. J. KOLÁČEK, *200 let jezuitů v Brně*, s. 22; O. KAŠPAR, *Jezuité z české provincie v Novém světě*, HO 3, 1992, č. 2, s. 56.

⁵⁶ Cit. K. ŠIMKOVÁ-BROULOVÁ – V. ŠIMEK, *Samuel Fritz*, s. 21.

pak Vás prosím o udělení této možnosti. Ono zplnomocnění, kterým vládne otec Provinciál a které on může udělovat, mi právě poskytl. S klidným svědomím budu tedy používat ono zplnomocnění, které je náležitě přidělováno provinciálům...“⁵⁷

Umístění a pověření nových misionářů patřilo k povinnostem patronátu a Koruna pro každého jednotlivého slibovala podporu. O misionářích byla vedena poměrně podrobná evidence a bylo nemožné, aby se někdo nemohl jen tak vetřít.⁵⁸ Zpravidla se misionáři své místo působení na misi dozvěděli od prokurátorů v Janově či až při pobytu ve Španělsku či Portugalsku. Často se mohlo místo určení změnit kvůli nepříznivé situaci v zemi, kam měli být jezuité posláni, např. Stansel byl namísto Číny poslán do Brazílie a Kinwitzer odjel místo do Peru do Číny.⁵⁹

Misionáři neměli žádný vliv na to, kam budou posláni.⁶⁰ Nicméně Vojtěch Bukovský roku 1694 psal o tom, že řada jezuitů nechtěla být poslána na misie do Afriky: „...mnozí ze strachu před plavbou po moři a z domněnky, že jsou tam posíláni za trest, opouštějí Tovaryšstvo a kandidáti urozenější z téže příčiny do Tovaryšstva nevstupují, Lidem světským nemám za hřích, že se toho místa bojí, jeť je to jakási polepšovna: Král totiž vypověděl sem pro jisté přestupky některé mladé muže, což vzbudilo v ostatních oprávněný strach, že také pozbudou vlasti. Než apoštolům by takové věci neměly býti na překážku, nýbrž posilou.“⁶¹ Záleželo též na tom, zda byl dotyčný misionář poslán na misi do města či do terénu mezi domorodce.⁶²

1. 3 Hlavní trasy

Putování jezuitů na misie začalo cestou přes rakouské země do Itálie. Odtud se lodí dostali do Španělska – jmenovitě do přístavu Cádiz či Sevilla.⁶³ V prvních letech se preferovala Sevilla, později spíše Cádiz.⁶⁴ Na cestu se jezuité vydávali za každého počasí a nezáleželo vůbec na ročním období.⁶⁵

⁵⁷ Cit. K. ŠIMKOVÁ-BROULOVÁ – V. ŠIMEK, *Samuel Fritz*, s. 23–24.

⁵⁸ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 32.

⁵⁹ Srov. J. KOLÁČEK, *200 let jezuitů v Brně*, s. 15.

⁶⁰ Srov. O. KAŠPAR, *Jezuité z české provincie v Mexiku*, s. 34.

⁶¹ Cit. Z. KALISTA (ed.), *Cesty ve znamení kříže*, s. 104.

⁶² Srov. K. ŠIMKOVÁ-BROULOVÁ – V. ŠIMEK, *Samuel Fritz*, s. 18.

⁶³ Srov. O. KAŠPAR, *Jezuité z české provincie v Novém světě*, HO 3, 1992, č. 2, s. 56–57; K. ŠIMKOVÁ-BROULOVÁ – V. ŠIMEK, *Samuel Fritz*, s. 18; M. BOROVIČKA, *Cestovatelství*, s. 220; O. KAŠPAR, *Čechy v zrcadle hispano-amerických dějin*, s. 68.

⁶⁴ Srov. M. BOROVIČKA, *Cestovatelství*, s. 220; I. BARTEČEK, *Jezuité zemí Koruny české v Latinské Americe*, s. 10.

⁶⁵ Srov. O. KAŠPAR, *Jezuité z české provincie v Mexiku*, s. 35.

Pakliže se jezuité z Janova dostali do Sevilly, ubytovali se na koleji sv. Hermenegildy⁶⁶ a poté následovaly složité administrativní procesy v Kontraktačním domě. Zde se museli zaregistrovat a získat královské povolení k další cestě v případě, že nebyli rodilými Španěly. Místní úředníci jezuity pečlivě popsali a misionáři museli vyplnit celou řadu dalších dotazníků.⁶⁷

Poté jezuitům nezbývalo než čekat na flotilu, aby mohli vyplout do Nového světa. Od konce 16. století totiž Španělé zavedli kvůli nebezpečí pirátů konvojový systém. Ten spočíval v tom, že jednou ročně vypluly dvě flotily s vojenským doprovodem. V případě, že misionáři zmeškali tuto flotilu, byli nuceni čekat řadu měsíců na další.⁶⁸ Během tohoto čekání se jezuité věnovali studiu jazyka a přípravám na další cestu.⁶⁹

Po vyplutí flotily se trasy jednotlivých misionářů ubíraly různými směry. Do Nové Granady (dnešní Kolumbie, Venezuela a Ekvádor) se jezuité dostali plavbou po řece Magdaléně z Cartageny de Indias. Tato plavba trvala průměrně dva měsíce. Z Cartageny se ubírali misionáři přes Panamu do Peru a Chile. Tyto jezuity čekal přechod panamské šíje mezi přístavy Portobello a Panama el Viejo. Po přechodu této šíje museli čekat na další loď směřující do peruánské Caliny a odtamtud už pěšky do Limy. Dva měsíce rovněž trvala plavba ze Španělska do ústí La Plata. Stejně tak cesta z Lisabonu do Bahie v Brazílii trvala dva měsíce.⁷⁰

1. 4 Historie českých misionářů

Nejprve se na misie do Jižní Ameriky vydávali misionáři těch zemí, kterým patřily zdejší kolonie.⁷¹ Snahou ostatních zemí bylo přesvědčit Španěly a následně i Portugalce, aby umožnili vyslání i ostatních jezuitů. Páter Jacinto Pérez – generální prokurátor jezuitských misí v Novém světě – zformuloval důvody pro přítomnost nešpanělských misionářů

⁶⁶ Srov. O. KAŠPAR, *Jezuité z české provincie v Mexiku*, s. 34, 38; O. KAŠPAR, *Jezuité z české provincie v Novém světě*, HO 3, 1992, č. 2, s. 57; O. KAŠPAR, *Čechy v zrcadle hispano-amerických dějin*, s. 69.

⁶⁷ Srov. O. KAŠPAR, *Čechy v zrcadle hispano-amerických dějin*, s. 69–71; O. KAŠPAR, *Jezuité z české provincie v Novém světě*, HO 3, 1992, č. 2, s. 56–57.

⁶⁸ Srov. Kol. autorů, *Čeští jezuité, cestovatelé a objevitelé*, s. 13; K. ŠIMKOVÁ-BROULOVÁ – V. ŠIMEK, *Samuel Fritz*, s. 18; J. OPATRŇÝ, *Objevitelé, dobyvatelé, osadníci*, s. 64.

⁶⁹ Srov. O. KAŠPAR, *Jezuité z české provincie v Mexiku*, s. 38; K. ŠIMKOVÁ-BROULOVÁ – V. ŠIMEK, *Samuel Fritz*, s. 18.

⁷⁰ Srov. Kol. autorů, *Čeští jezuité, cestovatelé a objevitelé*, s. 13–14; J. KOLÁČEK, *200 let jezuitů v Brně*, s. 22.

⁷¹ Srov. J. VRAŠTIL, *Účast staré české provincie Tovaryšstva Ježíšova na zámořských misiích*, in: *Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 2, 1927*, s. 30.

v Novém světě. Nešpanělští misionáři nemohli být vysíláni na misie kvůli nedůvěře španělské vlády ke všemu nešpanělskému.⁷²

Hlavním důvodem k povolení působení nešpanělských jezuitů dle Péreze byla lepší psychologická způsobilost nešpanělů a tím pádem lepší jednání s Indiány. Navíc slovanské jazyky dle něj lépe pomáhaly jezuitům se zvládnutím jazyka Indiánů.⁷³ Po jeho apelu se začalo řešit vysílání většího množství misionářů z latinských národů.⁷⁴ Ke koordinaci postupu misijního působení měla sloužit roku 1622 založená svatá kongregace pro šíření víry.⁷⁵ Ta disponovala od roku 1627 vlastní kolejí na výchovu budoucích misionářů.⁷⁶

Konečně roku 1664 dal Filip IV. svolení k tomu, že misii se mohou účastnit i země mladší větve habsburského domu.⁷⁷ Konkrétně bylo určeno, že čtvrtinu z celkového počtu misionářů mohou tvořit nešpanělé.⁷⁸ O deset let později došlo k zvýšení podílu nešpanělů na třetinu, ale roku 1737 se jejich podíl snížil opět na čtvrtinu.⁷⁹ Mezitím v důsledku válek o dědictví španělské bylo povolení vysílat nešpanělské misionáře zrušeno v letech 1700 – 1715.⁸⁰

Od svolení Filipa IV. se tedy datuje pravidelné vysílání německých a rakouských misionářů, nejprve v malém počtu, ale rok od roku se jejich počet postupně zvyšoval. Ale Huonder upozornil na to, že nešpanělští jezuité museli trpět dlouhou dobu více nebo méně určitou averzí ze strany španělské byrokracie. Často se pak stalo, že už se jezuité dostali na místo svého působení, ale museli se vrátit, aniž by cokoli vyřídili, do své vlasti.⁸¹ Tomu odpovídá i to, že roku 1709 se v důsledku války o španělské dědictví museli tři naši misionáři z Lisabonu vrátit zpět do vlasti.⁸²

Již roku 1623 vznikla samostatná česká provincie odtržením od rakouské.⁸³ Ale její příslušníci se do misijního díla zapojili až po ostatních národech.⁸⁴ Oficiálně první výprava

⁷² Srov. O. KAŠPAR, *Jezuité z české provincie v Mexiku*, s. 30–31.

⁷³ Srov. TÝŽ, s. 30–31.

⁷⁴ Srov. J. KUBÍKOVÁ, *Křesťanské misie v 16.–18. století*, s. 47.

⁷⁵ Srov. M. BOROVIČKA, *Cestovatelství*, s. 215; R. VILLARRI (ed.), *Barokní člověk a jeho svět*, s. 159; J. KUBÍKOVÁ, *Křesťanské misie v 16.–18. století*, s. 48.

⁷⁶ Srov. J. KUBÍKOVÁ, *Křesťanské misie v 16.–18. století*, s. 48.

⁷⁷ Srov. M. BOROVIČKA, *Cestovatelství*, s. 218; M. BOROVIČKA, *Cestovatelství*, s. 206; J. KUBÍKOVÁ, *Křesťanské misie v 16.–18. století*, s. 87; Karel ČERNÝ, J. M. HAVLÍK, *Jezuité a mor*, s. 39; Kol. autorů, *Čeští jezuité, cestovatelé a objevitelé*, s. 4; O. KAŠPAR, *Jezuité z české provincie v Mexiku*, s. 32; V. KYBAL, *Po československých stopách v Latinské Americe*, s. 29; J. VRAŠTIL, *Účast staré české provincie Tovaryšstva Ježíšova na zámořských misích*, s. 30; Z. KALISTA, *Čechové, kteří tvořili dějiny světa*, s. 184.

⁷⁸ Srov. Kol. autorů, *Čeští jezuité, cestovatelé a objevitelé*, s. 12; O. KAŠPAR, *Jezuité z české provincie v Mexiku*, s. 32; A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 20, 21.

⁷⁹ Srov. Kol. autorů, *Čeští jezuité, cestovatelé a objevitelé*, s. 12.

⁸⁰ Srov. TAMTÉŽ, s. 12; O. KAŠPAR, *Jezuité z české provincie v Mexiku*, s. 32.

⁸¹ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 21.

⁸² Srov. J. VRAŠTIL, *Účast staré české provincie Tovaryšstva Ježíšova na zámořských misích*, s. 31.

⁸³ Srov. Kol. autorů, *Čeští jezuité, cestovatelé a objevitelé*, s. 4; M. BOROVIČKA, *Cestovatelství*, s. 217; P. CARAMAN, *The lost paradise*, s. 317.

vyrazila z české provincie roku 1678.⁸⁵ V této skupině misionářů se nacházeli Matyáš Cuculinus, Václav Christman, Pavel Klein, J. Neumann, Augustin Strobach, Šimon Boruhradský.⁸⁶ Z těchto misionářů jedině Václav Christmann mířil do Jižní Ameriky, konkrétně do Paraguaye.⁸⁷ Nicméně první horlivci se na misie vydali dříve, např. Valentin Stansel se dostal do Brazílie již roku 1663.⁸⁸ Druhé výpravy roku 1684 se zúčastnili Samuel Fritz a Jindřich Richter.⁸⁹

Koncem jara 1687 se na misie vydal Adam Kall, Jan Kaller, Jan Schiermeisen, Jan Werdier, Jan Haller, Jiří J. Kamel.⁹⁰ Další výpravy se konaly v letech 1686, 1709, 1715, 1736, 1737, 1739, 1743 1754 a poslední roku 1755...⁹¹ Roku 1743 do Jižní Ameriky zamířili Antonín Geisler, Bugent a Büttner. Velká 15 členná výprava se na misie vydala roku 1749 – Ignác Fritz, Karel Hirško, Jindřich Kürtzel, J. Mauer, František Bauer, J. Bauer, František Stengel, Antonín Straub, J. Vacek, Matouš Stiller; a jako tři laikové Vilibald Gumpenberger, Petr Oehlgartner a Jiří Schultz.⁹²

Na poslední výpravu roku 1755 se vydalo jedenáct členů z toho jich osm bylo z brněnského noviciátu – Václav Holub, Antonín Hüttl, Václav Linck, Kristián Málek, Jan Planck, Ignác Tyrš, Antonín Šťranovský, J. Haffenrichter.⁹³ Potom je zastoupení cizích jezuitů minimální.⁹⁴ Na misiích zůstali čeští misionáři až do roku 1767.⁹⁵

1. 5 Očekávání a realita

Misionáři se na misie vydávali plni očekávání. Zdaleka nejlépe ilustruje tento pocit Jindřich Richter: „...já bych z duše přál těm, kteří po tom touží, aby mohli užítí onoho štěstí, kterého nyní přebíženě užívám. Nikdo tak dobře neví, co to jest, kdo toho nezkusí.“⁹⁶

⁸⁴ Srov. J. KUBÍKOVÁ, *Křesťanské misie v 16.–18. století*, s. 87.

⁸⁵ Srov. O. KAŠPAR, *Jezuité z české provincie v Mexiku*, s. 32; J. KUBÍKOVÁ, *Křesťanské misie v 16.–18. století*, s. 88; Kol. autorů, *Čeští jezuité, cestovatelé a objevitelé*, s. 4; J. VRAŠTIL, *Účast staré české provincie Tovaryšstva Ježíšova na zámořských misiích*, s. 30; Z. KALISTA, *Čechové, kteří tvořili dějiny světa*, s. 184; K. ŠIMKOVÁ-BROULOVÁ – V. ŠIMEK, *Samuel Fritz*, s. 17.

⁸⁶ Srov. O. KAŠPAR, *Čechy v zrcadle hispano-amerických dějin*, s. 71, 78; M. BOROVIČKA, *Cestovatelství*, s. 218.

⁸⁷ Srov. J. OPATRŇY, *Objevitelé, dobyvatelé, osadníci*, s. 63.

⁸⁸ Srov. M. BOROVIČKA, *Cestovatelství*, s. 218–219; J. KUBÍKOVÁ, *Křesťanské misie v 16.–18. století*, s. 88; J. VRAŠTIL, *Účast staré české provincie Tovaryšstva Ježíšova na zámořských misiích*, s. 30–31.

⁸⁹ Srov. B. ROEDL, *Dějiny Peru a Bolívie*, s. 77; J. KUBÍKOVÁ, *Křesťanské misie v 16.–18. století*, s. 89; J. KOLÁČEK, *200 let jezuitů v Brně*, s. 14.

⁹⁰ Srov. J. KOLÁČEK, *200 let jezuitů v Brně*, s. 19.

⁹¹ Srov. J. KUBÍKOVÁ, *Křesťanské misie v 16.–18. století*, s. 89; Kol. autorů, *Čeští jezuité, cestovatelé a objevitelé*, s. 4; dle O. Kašpara roku 1756: O. KAŠPAR, *Jezuité z české provincie v Mexiku*, s. 83.

⁹² Srov. J. KOLÁČEK, *200 let jezuitů v Brně*, s. 28–29.

⁹³ Srov. TÝŽ, s. 14; Poslední výpravu o rok posunul O. KAŠPAR, *Jezuité z české provincie v Mexiku*, s. 83.

⁹⁴ Srov. O. KAŠPAR, *Jezuité z české provincie v Mexiku*, s. 32.

⁹⁵ Srov. K. ŠIMKOVÁ-BROULOVÁ – V. ŠIMEK, *Samuel Fritz*, s. 17.

⁹⁶ Cit. Z. KALISTA (ed.), *Cesty ve znamení kříže*, s. 46.

Jindřich viděl velké množství práce, kterou bylo třeba vykonat a na kterou se ale nedostávalo misionářů. O aktuálním stavu misíí napsal toto: „Chtěl bych vyjádřit, co si v duchu myslím o dnešním stavu misíí, ale nedostává se nám slov, vidíme-li na vlastní oči širší pole Ameriky, kde miliony duší hynou jedině pro nedostatek misionářů. Neboť co si počnou taková čtyři chuděrové s více než tisíci mílemi a to jen nad samým Maraňonem, a jak budou osazovat nové rostliny Církve, získané ve větší vzdálenosti, nestačí-li na to, aby uchovali něco víc než dvacet křesťanských kmenů?... Neboť co jiného je naše cesta z Cartageny až do Quita než jakási pěšinka vedoucí 500 mil mezi přerozsáhlými krajinami, z obou stran?“⁹⁷

Celkově lze říct, že zvláště Richterovy dopisy mohly vcelku dobře posloužit jezuitům k propagandě: „Nikdo, kdo toho nezakusil, neví, co v takovýchto okolnostech a v cizích zemích působí Bůh ve svých služebnících. Veškerá omrzelost mizí a roste touha trpět a věci protivné, které doma, myslím, bych byl sotva měl sílu překonat, se mění v rozkoš. Čeho jsme nemohli dosáhnout našimi silami a čeho se nám dostalo, bylo, myslím, to, že jsme přes tolik a tak rozličných i zřejmých nebezpečí, hrozcích našemu zdraví v řekách a propastech, kde začasté šlo aspoň o nějaký úd, ne-li o sám život, šťastně vyvázli. A nečekají-li nás ještě větší požehnání na tomto světě? Ze sousedícího s námi Bavorska padla již slavná oběť pro víru: D. P. Kašpar Beck, který se před několika lety dostal do těchto končin; proč bychom nesměli doufat, že nejbližší řada je na nás?“⁹⁸

Richter často upozorňoval na potřebu nových misionářů: „Žeň zajisté mnohá, ale dělníků málo. Čtyři misionáři mají na svých bedrech celou tíži asi dvaceti kmenů, dva z nich umřeli a sám superior misíí požádal o své odvolání, aby poněkud odpočinul svým podlomným silám.“⁹⁹ Dokonce navrhl způsob financování nových misionářů: „Ať bohatci zřídí roční důchod 200-300 zlatých pro jednoho misionáře a získá se tak každoročně na tisíc duší.“¹⁰⁰ Nejen na českou provincii apeloval ve svých dopisech: „A bude se snad ještě někdo předpojatě domnívat, že by některá provincie utrpěla velkou škodu, kdyby obětovala dohromady asi šest svých členů ve prospěch misíí?“¹⁰¹ Dosavadní vysílání misionářů popsal Richter takto: „...D. P. provinciál mi včera řekl, že kdyby jich přišlo 12 z naší provincie, že by jich bylo všech použito, a D. P. sekretář mi potvrdil, že je potřebí dobře 40 misionářů. Je arci pravda, že prokurátoři, kteří odjedou v nejbližší době do Říma, budou žádat v Madridě o

⁹⁷ Cit. Z. KALISTA (ed.), *Cesty ve znamení kříže*, s. 53.

⁹⁸ Cit. TÝŽ, s. 55.

⁹⁹ Cit. TÝŽ, s. 59.

¹⁰⁰ Srov. TÝŽ, s. 67.

¹⁰¹ Cit. TÝŽ, s. 53.

povolení pro čtyřicet, ale pro přílišné náklady pošlou jich sem v jednotlivých trojletích a čtyřletích sotva dvanáct, aby byl doplněn počet.“¹⁰²

Po absolvování cesty do maraňonské provincie se jeho nadšení ještě vystupňovalo: „Můj Otče, už jsme stanuli u vrat oblasti maraňonské. 40 000 lidí se dobrovolně chce dát pokřtíti a bezpočet jiných je beze křtu!“¹⁰³ Radost se ještě prohloubila po vyslání k prvním Indiánům: „...v jak bohatém potěšení se za těchto okolností rozplýváme a s jakým dojetím děkujeme nanejvýš prozřetelnému Bohu, že se nám dostalo nad naše očekávání rychleji tohoto poslání, po kterém jsme tak toužili.“¹⁰⁴ Poněkud jej však zklamalo zjištění, že ještě nemohl být poslán ke kmeni Cunibů.¹⁰⁵

I Fritz se nakazil Richterovým nadšením, ačkoli ho zmáhaly pochybnosti o zdaru celé akce: „Zdaž i my pochodíme u těch barbarů nebo u Omayanů nebo u jiných? Půjdeme k divochům nebo k nově pokřtěným? To všechno nemohu ještě vědět. Omayanové je jméno 27 národů (kmenů), kteří jako stádo dobytka pobíhají po ostrovech Maraňonu. Bylo jich napočítáno 40 000, nyní se však rozmnožili na 100 000 duší. Největší potíž bude ta, že každý národ má svou řeč. Přece však převládá řeč Inguanů, která je shodná s perštinou, které jsem se skutečně naučil.“¹⁰⁶ Právě pochybnosti o možnosti zvládnutí tak velkého úkolu provázely misionáře na každém kroku. Kvůli nim se nadšení jezuitů podařilo mírnit a omezit na únosnou míru.

Zde už Richter narazil na první problémy v misiích, přesto se zdá, že vše snadno zvládl díky svému zápalu: „My tu vyčkáváme, ochotni trpěti cokoli, a přehojná žeň nedá na sebe dlouho čekat. Kéž bychom jen na březích Maraňonu prolili tolik krve, co nyní proléváme potu. Malými se nám zdají věci, kterými zde žijeme, a jestliže dnes spokojujem se tři začasté s jediným nožem a pijeme-li vodu sebranou z dešťových okapů, jsme ochotni žít i v nejvyšší nouzi nad Maraňonem... Přál bych si, aby ten či onen zhýčkaný člen naší provincie pozoroval, jak žijí jiní členové Tovaryšstva v rozličných místech, jak jsou spokojeni se svým jídlem a jak mají svůj šat vzácnější než jakékoli roucho jiné.“¹⁰⁷ Zmínil se i o neúspěchu jiného misionáře: „...superior Josef Cases z provincie aragonské opustil svoji misii, kterou s malým úspěchem započal v Suitu, a po týdně pustil se s p. Samuelem za námi.“¹⁰⁸

¹⁰² Cit. Z. KALISTA (ed.), *Cesty ve znamení kříže*, s. 53.

¹⁰³ Cit. TÝŽ, s. 60.

¹⁰⁴ Cit. TÝŽ, s. 51.

¹⁰⁵ Srov. TÝŽ, s. 65.

¹⁰⁶ Cit. F. X. VILHUN (ed.), *Hrdinové vědy a víry*, Velehrad 1947, s. 84.

¹⁰⁷ Cit. Z. KALISTA (ed.), *Cesty ve znamení kříže*, s. 42; K. ŠIMKOVÁ-BROULOVÁ – V. ŠIMEK, *Samuel Fritz*, s. 26.

¹⁰⁸ Cit. Z. KALISTA (ed.), *Cesty ve znamení kříže*, s. 61.

Je zřejmé, že misionáři po střetu s realitou ve svém nadšení poněkud ochabli, což dokládají zmínky z listu misionáře Lucera: „Příjemnosti, které zde máme, spočívají pouze v tom, že jsme si jisti, že jsme zachránili mnohé z oněch divochů...“¹⁰⁹

Za opadnutím prvotního elánu po setkání s mnohdy velice těžkými životními podmínkami mohlo též ztížené, ba přímo nemožné spojení s českou provincií. Mimo to se samotný misionář musel vyrovnat s množstvím dalších problémů popsanych v jiných kapitolách. Po sečtení všech těchto aspektů nám nezbývá, než se podívat nad stále neutuchajícím entuziasmem jedinců typu Jindřicha Richtera.

¹⁰⁹ Cit. Z. KALISTA (ed.), *Cesty ve znamení kříže*, s. 48.

2. Líčení průběhu cesty z české provincie až na místo misie

Zdaleka nejvíce informací o cestě na jednotlivé misie najdeme v dopisech českých misionářů. Je evidentní, že pro jezuitu představovala takováto cesta zlom v jejich dosavadním životě a setkali se na ní s mnohými nebezpečnými a nezvyklými situacemi. Samotné popisy cesty na misii tvoří velkou část obsahu dopisů českých misionářů, proto jsem se rozhodla je zmapovat v samostatné kapitole.

2.1 Cesta do Itálie

První etapu putování do cílové misie představovala cesta z české provincie do Itálie. O průběhu těchto cest nemáme mnoho informací. Jediný údaj představuje následující zpráva: „P. Matyáš Bugent, rodák z Blíževedel v Čechách, příslušný do diecéze litoměřické, odešel podle průvodního listu svého rektora z Prahy 28. října 1740 a dorazil do Janova 9. prosince téhož roku. Z Janova vyplul 25. ledna 1741 a přijel do Cádizu 12. února 1741.“¹¹⁰ Velké množství podobných relací je možné dle Oldřicha Kašpara dohledat v archivu v Seville.¹¹¹ Je velice pravděpodobné, že se jezuité do Janova dostali pěšky.

2.2 Cesta do Španělska

Z Janova se misionáři dostali lodí do Sevilly či Cádizu. Podrobnosti o cestě do Španělska se v dopisech misionářů vyskytují jen zkratkovitě, což je podivuhodné, neboť se v případě misionářů jednalo o první plavbu po moři. Jezuité totiž celý dosavadní život strávili na pevnině v české provincii. Ojedinelé a dosti podrobné líčení plavby z Janova do Cádizu popsal misionář Martin Schweyna. Ten se na plavbu vydal před Vánoci roku 1753. Měl velké štěstí, že ho nepostihla mořská nemoc.¹¹² Během plavby jim hrozilo i utonutí: „Příčina toho byla náhlé moře pozdvižení, které ze všech stran vlnami házelo, takže nic jistějšího nad utonutí k očekávání nebylo. Nebylo na lodi pokoje a z jedny i z druhé strany vlny lodí sem i tam metaly, již z předu již z zadu vyvýšenou do moře hluboko vrážely, slovem: nebylo jistého okamžení, v kterém by loď naše od utonutí bezpečna odpočinouti mohla.“¹¹³ Během této

¹¹⁰ Cit. O. KAŠPAR, *Jezuité z české provincie v Novém světě*, s. 56–57.

¹¹¹ Srov. TÝŽ, s. 57.

¹¹² Srov. V. SCHULZ, *Korespondence jezuitů provincie české z let 1584–1770*, s. 234.

¹¹³ Cit. TAMTÉŽ, s. 235.

bouře létaly lodí mísy, hrnce, stolice a stoly, ale nikdo se nedal do zachraňování svých věcí, neboť se všichni báli o svůj život.¹¹⁴

Na Boží hod je opět zachvátila mořská bouře a hrozilo ztroskotání, ale díky hejtmanovi lodě (správce lodi) se loď nepotopila.¹¹⁵ Druhého dne se voda utišila, Martin Schweyna prohlásil, že se tak stalo pomocí svatého kříže, který byl spolu se svěcenou vodou vhozen do moře.¹¹⁶ Následoval popis dalšího nebezpečí utonutí.¹¹⁷ Konečně třicátého prosince – „Spatřili sme též zdaleka hory Španihelské podál roztažené, odkud že by sme ještě 60 mil od pevnosti Gibraltar nazvané vzdálení byli, nám oznámeno bylo. Mezi radostí povečeřevše na odpočinutí sme odešli.¹¹⁸ Martin upozornil i na zvláštní obyčej: „Dne 2. [ledna] ačkoliv nevyspalí časně předce sme z lože vstávali, abychme vysoký hory a pevnost vejš jmenovanou, totižto Gibraltar, spatřiti mohli. Zde taky vyplatiti plavcům sme se museli; nebo ten u nich obyčej jest, že blíž té pevnosti všechny ty, jež s sebou vezou, jestli by se nevyplatili (jiným sice způsobem peníze žádati nemohou), v moři smáčejí.“¹¹⁹

Pak už viděli i Cádiz a nemohli se dočkat vyloďení.¹²⁰ Konečně třetího ledna zakotvili: „Pokud ještě druzí odpočívali, já předejda všechny první potěšení toho, že totižto již na břehu stojíme, účasten sem byl. Hned loď kotvicemi upevněná jednoho každého k díkův činění vzbuzovala; hejtman podle plaveckého obyčeje nás všechny skrz laskavé k srdci přitisknutí pozdravil, my ale na poděkování zpěv církevní *Te deum* vesele sme opětovali.“¹²¹ Po třech hodinách se k jejich lodi dostavili městští úředníci, kteří po každém požadovali pas a vysvědčení o dobrém zdraví. Nakonec vyhlásili karanténu před morem, během které nikdo nesměl opustit loď.¹²² Osmého ledna byla karanténa odvolána a Schweyna byl uveden na návštěvu do domu superiora provincie Quitenské.¹²³ Tím také skončil jeho dopis.

Prvních šest misionářů v Seville čekalo téměř rok, protože nestihli loď.¹²⁴ Ale ani poté se jim nevyhnuly problémy, neboť první loď se krátce po vyplutí potopila, takže mohli pokračovat v cestě až roku 1681.¹²⁵ Jindřich Richter z Cádizu napsal toto: „V Cadixu, kam jsme přibyli 13. září, našli jsme tři naše misionáře, určené pro Chile, s ostatními z Rakous a z Itálie, i objali jsme se s nesmírnou radostí a vzájemným blahoželáním. Poté vstoupili jsme

¹¹⁴ Srov. V. SCHULZ, *Korespondence jezuitů provincie české z let 1584–1770*, s. 235.

¹¹⁵ Srov. TÝŽ, s. 236.

¹¹⁶ Srov. TÝŽ, s. 236; tento zvyk lze nalézt u Františka Xaverského, který tímto způsobem utišil moře.

¹¹⁷ Cit. TÝŽ, s. 236.

¹¹⁸ Cit. TÝŽ, s. 238.

¹¹⁹ Cit. TÝŽ, s. 238–239.

¹²⁰ Srov. TÝŽ, s. 239.

¹²¹ Cit. TÝŽ, s. 239.

¹²² Srov. TÝŽ, s. 239.

¹²³ Cit. TÝŽ, s. 240.

¹²⁴ Srov. O. KAŠPAR, *Jezuité z české provincie v Mexiku*, s. 57; M. BOROVIČKA, *Cestovatelství*, s. 226.

¹²⁵ Srov. M. BOROVIČKA, *Cestovatelství*, s. 228.

spolu s misionáři, určenými do Chile, na totéž plavidlo a 24. září o 11. hodině na noc vypluli jsme z cadixského přístavu.¹²⁶

2.3 Cesta do Portugalska

Většina českých misionářů mířila do svých misí ze Španělska. Výjimku představovali misionáři směřující do portugalských držav, kteří se na misie vydávali z Lisabonu. Jedná se například o Valentina Stansela, který roku 1656 odjel do Říma s určením pro čínskou misii, odkud se 25. 5. 1657 vydal přes jižní Francii do Bordeaux a lodí do Lisabonu. Vzhledem ke zhoršení situace na Dálném Východě se mohl Stansel vrátit domů, ale on se namísto toho vydal roku 1663 z Lisabonu na cestu do Bahie do Brazílie.¹²⁷ Podobně na tom byl Florián Baucke, který odjel do Lisabonu, kde strávil čtyři měsíce učením se španělštiny a portugalštiny.¹²⁸

2.4 Plavba přes oceán

Z Lisabonu se Baucke přeplavil do Buenos Aires začátkem roku 1749 a další čtyři měsíce strávil v Cordobě de Tucumán, kde studoval čtvrt roku teologii a zároveň obdržel třetí probaci.¹²⁹

V září odpluli Jindřich Richter a Samuel Fritz z Cádizu v konvoji asi třiadvaceti lodí. V důsledku přetrvávajícího nebezpečí ze strany pirátů je až ke Kanárským ostrovům doprovázel generál Papaczin s válečnou flotilou.¹³⁰ Cesta ubíhala celkem rychle: „... Na den sv. Františka Borgie (10. 10.) minuli jsme Kanárské ostrovy. Na den sv. Stanislava (13. 11.) k večeru spatřili jsme prvně ostrovy Matalinas, jinak Martinique, a nechali jsme je za zády. Na den sv. Kateřiny (25. 11.) po poledni ukázala se nám zblízka a mezi mračny americká pevnina. Dvacátého šestého uviděli jsme ji jasně a zároveň s ní přístav Cartagenu, do něhož jsme pak dvacátého osmého vepluli...“¹³¹ Cesta z Cádizu do Cartageny tedy trvala vskutku dva měsíce, jak ukazuje výše zmíněný případ.¹³² Pocity z plavby výstižně popsal neznámý misionář: „I ti nejskromnější muži si naříkali. K obědu nám dali malinké sousto, na noc vůbec nic, dvě lahvičky vína na čtyřicet lidí a vody právě tolik, druhý lok se už na mě vůbec

¹²⁶ Cit. Z. KALISTA (ed.), *Cesty ve znamení kříže*, s. 41.

¹²⁷ Srov. J. KOLÁČEK, *Olomoučtí indipetae*, s. 15, 25.

¹²⁸ Srov. S. BINKOVÁ, *Las obras pictoricas de los PP. Florián Paucke e Ignacio Tirsch*, s. 191.

¹²⁹ Srov. TÁŽ, s. 191.

¹³⁰ Srov. K. ŠIMKOVÁ-BROULOVÁ – V. ŠIMEK, *Samuel Fritz*, s. 24–25.

¹³¹ Cit. TAMTÉŽ, s. 25; Z. KALISTA (ed.), *Cesty ve znamení kříže*, s. 42.

¹³² Srov. M. BOROVIČKA, *Cestovatelství*, s. 246.

nedostal. Muži vyššího vzrůstu se na palandách nemohli natáhnout a stěžovali si, že takovéto ležení je horší než v rakvi.¹³³ Ovšem Jindřich Richter plavbu přes oceán zhodnotil takto: „Jinak naše plavba proběhla dobře, neboť až na obvyklá v těchto končinách vedra, poty a nesnáze lodi snažící se dojít klidu, nebylo ničeho, čímž bychom byli nějak trpěli.“¹³⁴

Stejně tak cesta Františka Boryněho z Cádizu do Cartageny vyšla na dva měsíce.¹³⁵ Zajímavé je, že vyplul z Cádizu v podobně velkém konvoji – zmínil se o čtyřiadvaceti lodích.¹³⁶ Hned po vyplutí ale jeho flotilu zasáhl velký protivítr a hrozilo, že lodě neodplují. „Tato náhlá proměna počasí poděsila Cadické, kteří měli za to, že jdeme vstříc jistému nebezpečí, resp. že jsme již v něm. Vznikl žalostný nárek po celém městě a začali plakat nad svými drahými a nad jejich osudy, jako by již byli ztraceni. Místní biskup, aby zklidnil zmatený lid a vzbudil naději v pomoc, nařídil veřejný prosebný průvod ulicemi města. Zatím my, posílení jejich prosbami, vpluli jsme, když bouře ustala, bezpečně do oceánu.“¹³⁷ Plavba trvala dle něj 70 dní. Boryně zaznamenal i to, že málem ztroskotali u amerického pobřeží, ale díky sevillskému kupci, který upozornil včas na mělčinu, se jim podařilo šťastně přistát.¹³⁸

V Cartageně byl vlídně přijat v místní koleji. „Ale brzy vydali jsme se na novou cestu, která měla obnášet 200 mil, doprovázeni k lodi jak těmi, kteří nedávno s námi přijeli ze Španěl, tak domácími Otcí. To bylo poslední sbohem, které jsme dali předrahlým soudruhům z provincie české, objímající je co nejsrdčněji, a rozvinuvše plachty, dospěli jsme v jednom a témže větru do druhého amerického přístavu, jménem Porto Bello.“¹³⁹

2.5 Cesta do misijní osady

O Portobellu napsal Boryně toto: „Tento přístav je z nejsmutnějších na světě a je znám jako hrob Španělů, přesto však shromažďuje se tu taková spousta zlata, stříbra a zboží, že při výročních trzích činí tu obrat více než šedesát milionů.“¹⁴⁰ Z přístavu Portobello pokračoval pěšky do Panamy. Po překročení Panamské šíje ho čekala cesta lodí do Callaa na pobřeží Peru.¹⁴¹ Tuto cestu absolvoval Boryně na palubě válečné lodi a plavba trvala šedesát tři dny.

¹³³ Cit. dle K. ŠIMKOVÁ-BROULOVÁ – V. ŠIMEK, *Samuel Fritz*, s. 18.

¹³⁴ Cit. Z. KALISTA (ed.), *Cesty ve znamení kříže*, s. 42.

¹³⁵ Srov. M. BOROVIČKA, *Cestovatelství*, s. 252.

¹³⁶ Cit. Z. KALISTA (ed.), *Cesty ve znamení kříže*, s. 94.

¹³⁷ Cit. TÝŽ, s. 94.

¹³⁸ Srov. TÝŽ, s. 94–95.

¹³⁹ Cit. Z. TÝŽ, s. 95.

¹⁴⁰ Cit. J. OPATRŇ, *Objevitelé, dobyvatelé, osadníci. 500 let Ameriky*, s. 68–70.

¹⁴¹ Srov. M. BOROVIČKA, *Cestovatelství*, s. 252.

V Callae byl uvítán zdejším provinciálem a dalšími kněžími.¹⁴² „Druhého dne byli jsme odvedeni v průvodu ostatních Otců do hlavního města Peru Limy a tu byli jsme všemi přijati se znamením takové lásky a náklonnosti, s jakou otcové přijímají svoje syny, vracející se z daleké cesty. Obvyklé hoštění prodloužilo se tu na čtyři týdny, přičemž byli jsme jednotlivými rektory kolejí města Limy zváni do zahrad a do předměstských vil.“¹⁴³ Zdejší kolej sv. Pavla se mu dokonce zdála býti lepší než ta pražská.¹⁴⁴ Celkem se zde nacházelo pět domů Tovaryšstva Ježíšova.¹⁴⁵ Posléze byl poslán za Indiány kmene Mojos, kde roku 1704 založil redukci sv. Pavla, a to nedaleko redukce sv. Petra, kterou založil další český misionář Stanislav Arlet, jenž se později stal rektorem v La Platě.¹⁴⁶

Florián Baucke byl v Cordobě, když obdržel své umístění. Vydal se tedy s velkým vozíkem a osmi dobrými koňmi na 300 milů dlouhou nebezpečnou cestu do Santa Fé. S sebou si vezl vína, pytle s yerbou maté, další tašky obsahovaly uzené či sušené maso a též jeho flétnu, espinetu a trumpetu. V Santa Fé okouznil dva mladé chlapce z Mocobiů svou metodou hraní na flétnu, kdy ji držel na horním rtu a foukal zespod. Díky tomuto způsobu hraní na flétnu se úcta k němu mezi Mocobii rychle šířila, neboť oni si mysleli, že fouká nosními dírkami. Ze Santa Fé se Baucke vydal na cestu do redukce San Javier. Přes den cestoval na koni, v noci na vozíku, zatímco Indiáni se starali o to, aby jim neutekla zvířata. Cestou ho postihlo několik bouřek a musel překonat nebezpečné přechody řek a mnohá další nebezpečnosti.¹⁴⁷ Nakonec bez úhony dorazil roku 1748 do San Javier na území Gran Chaca a na jeho počest zde vyzváněl zvon. Zde se přidal k jezuitovi Petrovi Polovi z Londýna.¹⁴⁸ Pobyť Floriána u Mocobiů se pokládá za jednu z nejpozoruhodnějších epizod misionářské historie. Namísto zemědělství učil Baucke Indiány obchodu.¹⁴⁹

Cesta Fritze a Richtera pokračovala takto: „... A tak tedy poplujeme na stejné lodi z Cartageny osmdesát milů přes moře do Veló. Tam vystoupíme a půjdeme jen osmnáct milů do města Panama. V přístavu tohoto města nastoupíme na jinou loď a poplujeme podél pobřeží tři sta milů pod rovníkem až k přístavu Puna, odkud již jen osmdesát milů urazíme po zemi do Quita...“¹⁵⁰ Cestu do města Veló podnikli jezuité opět v doprovodu spojeného loďstva z důvodu ohrožení piráty.¹⁵¹ V tomto městě se zdrželi přípravami na další náročnou

¹⁴² Srov. Z. KALISTA (ed.), *Cesty ve znamení kříže*, s. 95.

¹⁴³ Cit. TÝŽ, s. 95–96.

¹⁴⁴ Srov. J. OPATRŇÝ, *Objevitelé, dobyvatelé, osadníci*, s. 70; Z. KALISTA (ed.), *Cesty ve znamení kříže*, s. 96.

¹⁴⁵ Srov. Z. KALISTA (ed.), *Cesty ve znamení kříže*, s. 96.

¹⁴⁶ Srov. M. BOROVIČKA, *Cestovatelství*, s. 252–253.

¹⁴⁷ Srov. P. CARAMAN, *The lost paradise*, s. 206–208.

¹⁴⁸ Srov. TÝŽ, s. 208; S. BINKOVÁ, *Las obras pictóricas de los PP. Florián Paucke e Ignacio Tirsch*, s. 191.

¹⁴⁹ Srov. P. CARAMAN, *The lost paradise*, s. 209–210.

¹⁵⁰ Cit. K. ŠIMKOVÁ – BROULOVÁ, V. ŠIMEK, *Samuel Fritz*, s. 25–26.

¹⁵¹ Cit. Z. KALISTA (ed.), *Cesty ve znamení kříže*, s. 42.

cestu: „My zatím se tu musíme zdržet o něco déle, až bude připraveno, čeho je potřebí na cestu opuštěnými krajinami. Vše to bude nám vézt s sebou, neboť v tak obrovských pustinách není žádných hospod, během 60 dní jen pětkrát přijdeme na místa obývaná lidmi, třebaže noc co noc budeme vystupovati na břeh řeky Magdaleny. Proto povežeme s sebou skládací lůžka a každý svůj stan, pod nímž by se chránil proti nespočetným moskytům...“¹⁵²

Poté se Richter s Fritzem vydali proti proudu řeky Magdaleny.¹⁵³ Obtíže plavby po řece Magdaleně přiblížil dopis Jindřicha Richtera: „...Převezli jsme se na kanoi přes mořský záliv, abychom dosáhli ve dvou dnech ramene řeky Magdalena, a dosáhnuvše ho 21. prosince, musili jsme stále plouti proti jeho proudu. Rozvodnila se tato řeka nad míru, takže jsme po několik dní neviděli břehů, a také na kanoi, na kterou se nadto vrhala nespočetná hejna velkých komárů, poskytovala v úžinách pramálo klidu... Žár sluneční, který je v těchto končinách prudší, tak zapálil v některých z nás krev, že nám připadalo, jako bychom si sedli do mraveniště. Našli jsme úlevu v hodinách před svítáním, v kteréžto době vody poněkud vychladají...“¹⁵⁴ Navíc denně viděli přes sto krokodýlů a v noci slyšeli řvát tygry. Richter uvedl, že tato cesta měla celkem dvě stě mil.¹⁵⁵ Je zajímavé, že Richter krokodýly nepovažoval za nijak nebezpečné: „Veselé divadlo poskytovali nám začasťe krokodýlové, kteří s otevřenou tlamou jako dravci se roztahovali tu a tam po ostrovech a po březích, vyhřívající se na slunci, a sotvaže jsme se přiblížili, utíkali do vody.“¹⁵⁶

Po přeplutí řeky Magdaleny pokračovala cesta přes Andy. Pro velkou náročnost této trasy si s sebou vzali jen nevelkou zásobu potravin a všechny ostatní věci museli zanechat na místě. Po přechodu první hory Habitado jim nesnáze způsobily Zelená řeka a řeka Topo: „Někde, kde to bylo možno, vybudovali jsme jakési mosty přes ně, jinde jsme se přebrodili až po pás ponoření ve vodě a jednou musili jsme to opakovati třikrát během půl dne. Na těchto neschůdných cestách se nejednou stává, že člověk ztratí prst na noze nebo zase si zakrvácí ruce trny všude se skrývajících, když se musí na okrajích srázů zadržovat rukama. ...“¹⁵⁷ Andy opravdu představovaly velké nebezpečí: „...poněvadž v blízkosti jsou zasněžené hory, zakusili jsme tolik mrazu, že taktak že nám nezmrzli naši průvodci, kteří jsou pramálo zvyklí mrazům. Je to konečně pochopitelné: přicházit' se tu ze zemí nad jiné horkých do velmi silného chladu, kde přistupuje ještě velmi ostrý vítr, který proniká až do kostí a i na sám

¹⁵² Cit. Z. KALISTA (ed.), *Cesty ve znamení kříže*, s. 43.

¹⁵³ Srov. M. BOROVIČKA, *Cestovatelství*, s. 246.

¹⁵⁴ Cit. O. KAŠPAR, *Jezuité z české provincie v Novém světě*, s. 59 Srov. M. BOROVIČKA, *Cestovatelství*, s. 222; Z. KALISTA (ed.), *Cesty ve znamení kříže*, s. 44–45.

¹⁵⁵ Srov. K. ŠIMKOVÁ-BROULOVÁ – V. ŠIMEK, *Samuel Fritz*, s. 27; Z. KALISTA (ed.), *Cesty ve znamení kříže*, s. 44.

¹⁵⁶ Cit. Z. KALISTA (ed.), *Cesty ve znamení kříže*, s. 44.

¹⁵⁷ Cit. K. ŠIMKOVÁ-BROULOVÁ – V. ŠIMEK, *Samuel Fritz*, s. 33; Z. KALISTA (ed.), *Cesty ve znamení kříže*, s. 54 Z. KALISTA (ed.), *Cesty ve znamení kříže*, s. 61–62.

dobytek působí tak, že kolikrát až 150 mezků najednou tu zahynulo (my jsme tu ztratili toliko dva).¹⁵⁸ Při přechodu hor si dodávali odvahy vzájemným sloužením obětních mší.¹⁵⁹

Všechny tyto obtíže Richter s Fritzem zvládli a obdrželi od provinciála pověření odebrat se do maraňonské oblasti.¹⁶⁰ „Ještě jsme ani nedosáhli jinak žádoucího konce své cesty v městě Suito a už máme nastoupit spěšnou cestu na Maraňon. Neboť jakmile spatřil nás tak zdravý a plný síly a dychtivosti, maje za to, že nepotřebujeme dalšího klidu, dopsal hned nazítří prokurátorovi misií a nařídil mu, aby měl pohotově oděvy i ostatní, čeho je potřebí na cestu, a aby nás v šesti nebo v osmi dnech vypravil dál s týmiž vůdci, kteří před půl rokem přišli do Quita s větším houfcem Indiánů, aby si odvedli s sebou misionáře do misií. Hlavním důvodem tohoto rozhodnutí bylo, že nedávno zemřeli dva misionáři a i sám superior misií, který po dvacet let statečně pracoval na misijním díle, vyžádal si, aby byl odvolán, chtěje alespoň poněkud obnoviti svoje podlomené síly.“¹⁶¹

Zatímco Richter byl poslán ke kmeni Cunivů na horním toku řeky Ucayali, Fritz byl určen pro kmen Omaguů.¹⁶² Omaguové se v počtu přibližně třiceti menších kmenů nacházeli šest dní po toku řeky Ucayali.¹⁶³ Ale oba kmeny se nacházely v provincii Maynas.¹⁶⁴

Po dvou letech od opuštění Prahy se Richter dostal do první misie – „Indiáni nás přijali s velkou srdečností a mohli jsme zase míti slepici a vřešťana, kterého v těchto končinách považují za velikou lahůdku, zejména je-li dosti tučný, a připravují jej tak, že jej opékají na ohni i s chlupy tak jako kance s štětinami, takže páchne jako zvěřina.“¹⁶⁵ Později pokřtil u jednoho nového kmene malého chlapce a dal mu jméno Stanislav.¹⁶⁶ U Cunivů měl mít dvojí misii – Nejsvětější Trojice a sv. Mikuláše. Zdejší Indiáni byli proslulí svým mnohoženstvím, a to v takové míře, že každý muž měl dvě až tři ženy, a Richter měl tomu zabránit.¹⁶⁷

Po příjezdu na misii ovládl misionáře pocit ztracenosti a melancholie. Musel se ale co nejrychleji naučit místní jazyk. S indiánským jazykem se jezuita setkal až na místě pod

¹⁵⁸ Cit. Z. KALISTA (ed.), *Cesty ve znamení kříže*, s. 46.

¹⁵⁹ K. ŠIMKOVÁ-BROULOVÁ – V. ŠIMEK, *Samuel Fritz*, s. 27.

¹⁶⁰ Srov. Z. KALISTA (ed.), *Cesty ve znamení kříže*, s. 52; M. BOROVIČKA, *Cestovatelství*, s. 249

¹⁶¹ Cit. TÝŽ, s. 52–53.

¹⁶² Srov. M. BOROVIČKA, *Cestovatelství*, s. 246, 249–250; K. ŠIMKOVÁ-BROULOVÁ – V. ŠIMEK, *Samuel Fritz*, s. 33, 36.

¹⁶³ Srov. Z. KALISTA (ed.), *Cesty ve znamení kříže*, s. 66.

¹⁶⁴ Srov. M. BOROVIČKA, *Cestovatelství*, s. 246, 249–250; K. ŠIMKOVÁ-BROULOVÁ – V. ŠIMEK, *Samuel Fritz*, s. 33, 36.

¹⁶⁵ Cit. Z. KALISTA (ed.), *Cesty ve znamení kříže*, s. 64.

¹⁶⁶ Srov. TÝŽ, s. 64.

¹⁶⁷ Srov. TÝŽ, s. 66.

vedením zkušenějšího misionáře. Nebyl ale čas na dlouhou aklimatizaci a nový misionář se co nejrychleji pustil do misijního díla.¹⁶⁸

¹⁶⁸ Srov. O. KAŠPAR, *Jezuité z české provincie v Mexiku*, s. 41, 43.

3. Materiální zabezpečení misionářů, nebezpečí a ohrožení misionářů i misí

3.1 Placení cesty na misie a vybavení misionářů

Cesta na misie byla misionářům placena z královské pokladny.¹⁶⁹ To měla na starost misijní prokuratura, která na jednoho misionáře počítala průměrně 2000 říšských tolarů a náklady na vybavení.¹⁷⁰ Tomu odpovídá tvrzení Jindřicha Richtera: „Vypočítával, že na cestu pro jednoho je zapotřebí dvou tisíc zlatých (ačkoli mám za to, že naše cesta nestála až dosud více než něco málo přes tisíc zlatých, a při tom bylo o nás postaráno netoliko dobře, ale v plné hojnosti, hlavně arci štědrá láskou superiorů, a nikdy nám nescházelo nic z toho, co jsme mohli mít).“¹⁷¹ V nákladech na cestovné na misii byl započten i pronájem tažných zvířat, náhončích, mul a nosičů.¹⁷² J. Koláček uvádí, že v případě Tadeáše Enise šlo o cestovné v podobě 270 zlatých.¹⁷³ Tato částka byla misionáři zřejmě vyplacena na další cesty po redukcích.

3.2 Výbava misionářů

Mezi výbavu každého misionáře patřila matrace, jedna deka, polštář, oblečení a oltářní náčiní – knihy, mešní víno, olej do lampiček, pro práci v lese korálky, skleněné kuličky, zrcátka, šátky, jehly, železné nářadí.¹⁷⁴ Toto množství ale nemohlo vydržet misionáři na nijak dlouhou dobu. Otázkou tedy bylo, kde a jak si dopomoci k dalším předmětům, jež pomáhaly jezuitům s obracením Indiánů na víru. Jindřich Richter ve svém dopise z 1.1.1686 udává, že cesta z Guanica do Limy trvala 12 dní a navázal domněnkou – „Tudy doufám, že nějakým zprostředkováním, resp. nějakou výměnou získám snáze víno a chléb pro mše svaté než z Quita.“¹⁷⁵

Nedostatkovým zbožím bylo samotné oblečení pro misionáře. Díky tomu řada misionářů zůstala mnoho let ve stejném oblečení, ve kterém na misie přicestovali. Po několika

¹⁶⁹ Srov. K. ŠIMKOVÁ-BROULOVÁ – V. ŠIMEK, *Samuel Fritz*, s. 18.

¹⁷⁰ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 37.

¹⁷¹ Cit. Z. KALISTA (ed.), *Cesty ve znamení kříže*, s. 53.

¹⁷² Srov. K. ŠIMKOVÁ-BROULOVÁ – V. ŠIMEK, *Samuel Fritz*, s. 26.

¹⁷³ Srov. J. KOLÁČEK, *Tadeáš Enis (1714–1769)*, s. 54.

¹⁷⁴ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 37.

¹⁷⁵ Cit. Z. KALISTA (ed.), *Cesty ve znamení kříže*, s. 66.

letech se původní oblečení rozpadlo a často bylo nahrazeno oblečením, do něhož se oblékali Indiáni, např. Jindřich Richter chodil v indiánské haleně a bos.¹⁷⁶

Misionáři si při svém misijním úsilí pomáhali i dárky, jak uvedl František Boryně: „Naši Indiáni si cení nade vše oněch nebesky modrých skleněných korálků, které se vyrábějí ve velkém množství v království českém, stejně jako křížků, skleněných prstenů, penízků a co víc toho druhu jest. Bylo-li by to bez obtíží možno, pošlete mi prostřednictvím prokurátorů v Peru příležitostně nějaké!“¹⁷⁷ Důležitost dáreků pro katechizaci Indiánů potvrzuje i Jindřich Richter: „Po čem toužíme, jest, abychom měli dostatek dáreků, s nimiž bychom mohli pokračovati dále v misijním díle...“¹⁷⁸ O dost hůře na tom byl Samuel Fritz: „Za sedm let mi z Quita nebyla poskytnuta takřka žádná pomoc, neobdržel jsem železné nářadí ani ozdoby, abych si mohl divochy naklonit, právě tak málo chrámových rekvizit jsem obdržel – kromě přenosného oltáře se zcela roztrhanými ornamenty a jednoho malého zvonu nevlastním vůbec nic...“¹⁷⁹ Na druhou stranu si misionáři uvědomovali, že problém v distribuci dáreků představují velké vzdálenosti.¹⁸⁰

Zásobování bylo při velkých vzdálenostech a díky velkým rozlohám jednotlivých misijních oblastí vskutku obtížné. Boryně o tom napsal: „Ó jak rádi snášíme nedostatek v jídle, v oděvech a v ostatních vymoženostech, i veliké žáry sluneční, jsou menší horoucí touhy pomoci Indiánům; jen kdybychom měli čím se těm chudinám odvděčit a nemusil je propouštět o hladu, když nás živí.“¹⁸¹ To potvrdil i páter Lucero: „...pro vzdálenost místa není však možné nám z Quita něco dodat a budou to již 4 léta, co nám neposlali ani za zlaták látky, takže nosíme oblek jen na nahém těle, majíce útěchu v tom, že sloužíme znamenitému Pánu.“¹⁸²

3.3 Založení misie a její financování

Po příjezdu na misie bylo důležité započít nejprve se stavbou kostela.¹⁸³ Následně se vybudoval hřbitov. Potom přišel na řadu dům pro misionáře a nakonec ostatní obydlí. Ke stavbě osady se využívala pomoc starších pokřtěných Indiánů.¹⁸⁴

¹⁷⁶ Srov. M. BOROVIČKA, *Cestovatelství*, s. 250.

¹⁷⁷ Cit. Z. KALISTA (ed.), *Cesty ve znamení kříže*, s. 100; srov. J. OPATRŇÝ, *Objevitelé, dobyvatelé, osadníci*, s. 71.

¹⁷⁸ Cit. Z. KALISTA (ed.), *Cesty ve znamení kříže*, s. 50.

¹⁷⁹ Cit. K. ŠIMKOVÁ-BROULOVÁ - V. ŠIMEK, *Samuel Fritz*, s. 78.

¹⁸⁰ Srov. Z. KALISTA (ed.), *Cesty ve znamení kříže*, s. 67.

¹⁸¹ Cit. TÝŽ, s. 68.

¹⁸² Cit. TÝŽ, s. 50.

¹⁸³ Srov. M. KŘÍŽOVÁ, *Ideální město v divočině*, s. 134; O. KAŠPAR, *Jezuité z české provincie v Mexiku*, s. 44.

¹⁸⁴ Srov. M. KŘÍŽOVÁ, *Ideální město v divočině*, s. 134.

Vybudovaný kostel byl strohý zvenku i zevnitř¹⁸⁵ a disponoval často otevřenou boční kaplí, aby Indiáni netrpěli klaustrofobií. V 17. století Indiáni vyráběli pouze cihly na kostel, v následujícím století už na kostele pracovali sami a dostali za to mzdu¹⁸⁶ O kostele v San Pablu na území Mobimů Boryně napsal toto: „Mohl by stát se ctí v Praze... pracovalo na něm čtyři sta Indiánů, ti také dostávali ode mne spravedlivou mzdu. Dával jsem jim každého druhého dne porážet pět až šest býků a maso rozdělovat ve velkých porcích mezi ně. V jediném roce tak bylo poráženo dvě stě býků. Misie sv. Pavla má totiž početná stáda krav, volů a koní...“¹⁸⁷

Jako jediný měl dům misionáře dvě patra a každé s verandou. Ostatní domy měly pouze přízemí.¹⁸⁸ Domy byly navzájem spojené loubím.¹⁸⁹ Hřbitov se nacházel obvykle na vzdálenější straně od domu kněze.¹⁹⁰ Kostely i obydlí misionářů byly stavěny jako opěrné body, které šlo v případě nouze využít jako útulek či úkryt bílých kolonistů nebo jako pevnost proti indiánským povstáním.¹⁹¹

V jezuitských městech byly kříže neustále na očích jejím obyvatelům např. u Chiquitů, kde byly vysazeny ve čtyřech rozích náměstí. Centrum osady tvořila fontána, socha patrona nebo pátý větší kříž.¹⁹²

V jedné osadě zpravidla bydlel jeden kmen, nicméně někdy se v jedné osadě mohlo nacházet i více etnik pohromadě.¹⁹³ Co se samotného počtu obyvatel osad týče, tak jejich počet kolísal mezi 200 až 2000 obyvateli na jednu redukci.¹⁹⁴ Jinde je možno se dočíst, že rozpětí obyvatel redukce se pohybovalo dokonce mezi 4 a 15 000 obyvateli.¹⁹⁵

Samotné rozvržení osady bylo striktně dané, ve středu se nacházela pravoúhlá návěs na jedné straně s kostelem a fárou a na druhé straně se nacházely domy Indiánů.¹⁹⁶ Dále se v redukci nacházela škola, nemocnice, dům pro staré lidi a vdovy. Veškeré ulice v redukcích byly pravoúhlé.¹⁹⁷ Největší striktnost a pravidelnost v rozložení staveb byla v Paraguaji.¹⁹⁸

¹⁸⁵ Srov. TÁŽ, s. 134.

¹⁸⁶ Srov. O. KAŠPAR, *Jezuité z české provincie v Mexiku*, s. 45.

¹⁸⁷ Cit. J. OPATRŇY, *Objevitelé, dobyvatelé, osadníci*, s. 70.

¹⁸⁸ Srov. P. CARAMAN, *The lost paradise*, s. 133.

¹⁸⁹ Srov. Kol. autorů, *Čeští jezuité, cestovatelé a objevitelé*, s. 18.

¹⁹⁰ Srov. P. CARAMAN, *The lost paradise*, s. 133.

¹⁹¹ Srov. I. BARTEČEK, *Jezuité zemi Koruny české v Latinské Americe*, s. 9; M. BOROVIČKA, *Cestovatelství*, s. 223.

¹⁹² Srov. P. CARAMAN, *The lost paradise*, s. 133.

¹⁹³ Srov. M. KŘÍŽOVÁ, *Ideální město v divočině*, s. 135.

¹⁹⁴ Srov. TÁŽ, s. 134; J. OPATRŇY, *Objevitelé, dobyvatelé, osadníci*, s. 70.

¹⁹⁵ Srov. Kol. autorů, *Čeští jezuité, cestovatelé a objevitelé*, s. 18.

¹⁹⁶ Srov. J. OPATRŇY, *Objevitelé, dobyvatelé, osadníci*, s. 63.

¹⁹⁷ Srov. Kol. autorů, *Čeští jezuité, cestovatelé a objevitelé*, s. 18.

¹⁹⁸ Srov. M. KŘÍŽOVÁ, *Ideální město v divočině*, s. 135.

Redukce byly cíleně budovány jako soběstačné hospodářské jednotky.¹⁹⁹ Ovšem nepřežily by bez vazeb na místní trhy. Dostávaly každoroční příspěvek zvaný *sínodo* na chod misie z pokladny místodržitelství.²⁰⁰ O celém fungování rozhodoval misionář.²⁰¹ Ten dohlížel na jednání voleného obecního zastupitelstva a rady.²⁰² Správu jedné misijní osady popsal František Boryně: - „Policejní pořádek u všech kmenů – U každého jednotlivého kmene jsou dva rychtáři, kterým přísluší spravovati lid, spolu se šesti radními neboli rychtářskými poradci a prokurátory, kteří pečují o sirotky, vdovy, slepé a chromé, a čtyři fiskálové, kteří věrně vykonávají, co jim náčelníci uloží. Tito mají také na starosti povolávati mládež ke křesťanskému cvičení v neděli a ve svátky, navštěvovat obyvatelstvo a dozírat, zde se všichni účastní mše svaté, dobře se starají i zajaté, dozírají na polní práce, rozdělují ženám, spřádajícím bavlnu, jejich přiděl a přijímají od nich každé soboty jejich dílo. Konečně dohlízejí na všecky, ať dělají cokoli, a podávají o nich zprávu náčelníkům. Každá osada má i svoje řemeslníky, to jest ševce, krejčí, kováře, zámečníky, tesaře, soustružníky a truhláře....“²⁰³ Indiáni měli za úkol pracovat na obecním i vlastním pozemku.²⁰⁴ Ovšem neúspěšné byly snahy misionářů, aby Indiáni nepracovali mimo misie – jednalo se o povinné práce pro osadníky – *repartimiento/mitta*.²⁰⁵

Všechny redukce tvořily do hromady konfederaci, v jejímž čele stál superior. Tomu patřil nejvyšší dohled nad nimi a měl na starost vizitace daných osad. Podřízen byl jen generálovi. Samotné redukce byly navzájem nezávislé, sdružovaly se jen v zahraničním obchodě či na obranu v případě ohrožení nepřáteli. Centrum konfederace v Paragvajii představovalo město Loreto.

Misijní osady měly povinnost odvádět ročně daně do Madridu a v případě války poskytnout svoje muže k naverbování, ale jinak do jejich chodu španělský král neměl zasahovat.²⁰⁶ Daně z misijních osad se nemusely platit do roku 1648, poněvadž do té doby byly redukce osvobozeny jak od placení daní, tak od placení desátků. Opětovné placení daní bylo zavedeno z důvodu prázdné královské pokladny.²⁰⁷

Veškerý styk misionářů s domorodci i výklad víry probíhal v indiánských jazycích. V tom viděli kolonisté jazykovou izolaci Indiánů a došlo tak k ještě většímu zamezení styku

¹⁹⁹ Srov. I. BARTEČEK, *Jezuité zemí Koruny české v Latinské Americe*, s. 9; J. OPATRŇÝ, *Objevitelé, dobyvatelé, osadníci*, s. 63.

²⁰⁰ Srov. M. KRÍŽOVÁ, *Ideální město v divočině*, s. 170–171

²⁰¹ Srov. J. OPATRŇÝ, *Objevitelé, dobyvatelé, osadníci*, s. 63

²⁰² Srov. TÝŽ, s. 63; Kol. autorů, *Čeští jezuité, cestovatelé a objevitelé*, s. 18

²⁰³ Cit. Z. KALISTA (ed.), *Cesty ve znamení kříže*, s. 98

²⁰⁴ Srov. J. OPATRŇÝ, *Objevitelé, dobyvatelé, osadníci*, s. 63

²⁰⁵ Srov. M. KRÍŽOVÁ, *Ideální město v divočině*, s. 173.

²⁰⁶ Srov. Kol. autorů, *Čeští jezuité, cestovatelé a objevitelé*, s. 18.

²⁰⁷ Srov. J. CHALUPA, *Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile*, s. 54–55.

Indiánů se španělskými koloniálními institucemi.²⁰⁸ Tudiž misionáři představovali prostředníka mezi domorodci a administrativou a osadníky.²⁰⁹

3.4 Nebezpečí a ohrožení misí

Samotné stavby v misijních osadách byly ohrožovány rozpadem, který byl způsoben jednak zamořením mravenci a jednak doupaty zvěře pod domy a dokonce i pod kostelem.²¹⁰ „Tento jev byl velmi obvyklý v Paraguay,“ píše rakouský misionář Dobříšhoffer, „celý vrchol kopce, na kterém byl postaven San Joachín, byl pokryt mraveništi a plný podzemních prohlubní. Vysoký oltář byl nahozený malbou zbytečně po několik dní, neboť bylo deštivé počasí. Schovávající se mravenci létali v rojích ze svých jeskyní a nebyli schopní snést dlouhý let, padli na kněze, oltář a svaté náčiní, znečistili vše.“²¹¹ Jediné řešení tohoto problému pak představovalo včasné podepření poškozené budovy opěrami proti zdem.²¹²

Časté též bylo nebezpečí záplav.²¹³ O jedné takové podal svědectví ve svém dopise Samuel Fritz: „... V únoru jsem dorazil k Yurimaguũ, kde jsme zbudovali kostel či kapli zasvěcenou Panně Marii Sněžné. Soudil jsem, že jelikož v předchozích letech tato vesnice nebývala úplně zaplavena, mohu si být jist před povodní. Ta však byla v tomto roce 89 tak veliká, že i v nejvyšším místě osady, kde je chýše, v níž přebývám, vystoupila řeka o jednu varu (délková míra- 83x59 cm)A když řeka začala zaplavovat obydlí, přivalila se voda s takovou silou, že to byla úplná povodeň a zdálo se, že by mohla točit mlýnskými koly...“²¹⁴

Podobně se vyjádřil i na jiném místě: „...Zatímco jsme v oné vsi Yurimaguũ, také již zcela zaplavené, pobýval na roštu nebo plošině zhotovené ze stromové kůry, onemocněl jsem vysokými horečkami a vodnatelností, jež začala od nohou a dalšími neduhy, které vznikly hlavně z toho, že jsem byl dnem a i nocí, po dobu tří měsíců nucen setrvat na zmíněném roštu, aniž jsem mohl učinit jediný krok. Přes den se mi trochu ulevovalo, avšak noci jsem trávil v nepopsatelných horečkách (že z lůžka, jen na píd' od říčního proudu, jsem si svlažoval ústa) a trpěl nespavostí, způsobenou nejen nemocemi, ale také zvuky, jež vydávali krokodýlové čili ještěři, ohavné nestvůry, které se celou noc potulovaly po vsi. A jedné noci vlezl jeden z nich do mého člunu, jehož píd' byla vstrčena do mé chatrče, a kdyby byl lezl

²⁰⁸ Srov. M. KRÍŽOVÁ, *Ideální město v divočině*, s. 174; J. OPATRŇÝ, *Objevitelé, dobyvatelé, osadníci*, s. 63.

²⁰⁹ Srov. J. OPATRŇÝ, *Objevitelé, dobyvatelé, osadníci*, s. 63; M. KRÍŽOVÁ, *Ideální město v divočině*, s. 174.

²¹⁰ Srov. P. CARAMAN, *The lost paradise*, s. 137.

²¹¹ Cit. TÝŽ, s. 137.

²¹² Srov. TÝŽ, s. 138.

²¹³ Srov. P. F.-X. DE CHARLEVOIX, *Paraguay v době jezuitských redukci*, s. 227.

²¹⁴ Cit. K. ŠIMKOVÁ-BROULOVÁ – V. ŠIMEK, *Samuel Fritz*, s. 54.

dál, skoncoval by s mým chlapcem i se mnou, neboť jsem neměl kam utéct. Kromě ještěřů sbíhalo se do mé chýše tolik kryš a tak hladových, že mi ohryzávaly dokonce i lžíci, cínový talíř a střenku nože a sežraly to málo, co jsem měl k jídlu...²¹⁵

Samotní obyvatelé redukcí – Indiáni – byli náchylní k množství chorob. Jedinou chronickou chorobou u nich byly červy, což souviselo s velkým počtem polosyrového masa, které Indiáni konzumovali. Nejvíce byli červy sužováni v chladných měsících, např. v červnu. Kromě červů Indiáni občas podlehli spalničkám a tyfu. A právě neštovice byli pro Indiány více devastující než jakýkoli mor v Evropě, protože neměli proti nim žádnou ochranu. Pouze kmeny z oblasti Chaco se uzdravily po této nemoci. Poslední epidemie pravých neštovic zaznamenaná jezuiti byla ta v roce 1765, kdy dle německého misionáře Dobříšhoffera padlo 12 000 Guaranijů v 30 osadách.²¹⁶ Kromě neštovic Indiánům působil velké problémy i mor.²¹⁷ S tím se čeští misionáři setkali v letech 1702 a 1709.²¹⁸

Navzdory snahám misionářů o léčení Indiánů docházelo k rychlému demografickému úbytku indiánské populace v důsledku evropských nakažlivých nemocí.²¹⁹ Misionáři neměli zpravidla k dispozici žádné léky, tudíž jedinou možností, jak léčit nemocné, představovaly rostlinné lektvary.²²⁰ Misionář Richter se zmínil o tom, že sám podnikal daleké cesty za účelem zisku léků pro nemocné domorodce.²²¹ Mimo rostlinné lektvary se používaly citrony různého druhu a pomeranče proti zimnici a úplavici.²²² O dalším způsobu léčení Indiánů informoval Jindřich Richter - „Ježto pak my tu máme po většinu roku noci chladné, jako bývají u nás na jaře nebo na podzim, vzniká tak rychlým uzavřením pórů mnoho druhů a příznaků nemocí, jež se léčí páleným vínem a skořicí.“²²³

Zdravotní nesnáze Indiánů pak shrnul takto: „...ačkoli zdejší Indiáni pravidlem každý druhý rok skoro jsou tu stíháni nemocemi, buď horečkami nebo dysentrií, takže neustále máme při sobě nemocné.“²²⁴ Na jiném místě uvedl toto: „...veliká nestřídmost v jídle vyvolává u Indiánů časté poruchy zdraví, stejně jako obvyklá zachlazení krku a nebezpečné úžehy. Vrhají se, nedbajíce toho, že jsou zpoceni, hned po obědě nebo po večeři do vody. A stejně v noci chodí celé rodiny pro moskyty spát pod jedinou pokrývku čtvercového tvaru,

²¹⁵ Cit. TAMTĚŽ, s. 54–55; Srov. I. BARTEČEK, *Jezuité zemí Koruny české v Latinské Americe*, s. 16–17; Srov. M. BOROVIČKA, *Cestovatelství*, s. 246.

²¹⁶ Srov. P. CARAMAN, *The lost paradise*, s. 142–143.

²¹⁷ Srov. P. F.-X. DE CHARLEVOIX, *Paraguay v době jezuitských redukcí*, s. 275.

²¹⁸ Srov. J. KOLÁČEK, *Tři tovaryši*, s. 84, 107–111.

²¹⁹ Srov. M. KŘÍŽOVÁ, *Ideální město v divočině*, s. 59.

²²⁰ Srov. P. CARAMAN, *The lost paradise*, s. 144.

²²¹ Srov. M. BOROVIČKA, *Cestovatelství*, s. 250.

²²² Srov. Z. KALISTA (ed.), *Cesty ve znamení kříže*, s. 70.

²²³ Cit. TÝŽ, s. 69–70.

²²⁴ Cit. TÝŽ, s. 69.

jako je lůžko, a, zapotivše se tu výdechy těl, vyskočí z prvního spánku či lépe: (horké)lázně s hasí uvnitř svou žízeň nápojem, ochlazující se zvenčí studenou lázní.²²⁵

Misijní města pod správou misionářů byla izolovaná od zbytku koloniální společnosti. Kolonisté ale považovali misie pouze za dočasné. V jejích očích šlo jen o prostředek ke christianizaci obyvatel.²²⁶ Proto napadali misie s vidinou zisku levných otroků. Nejčastěji k tomu docházelo v Amazonii.²²⁷ Kolonisté též tvrdili, že jezuité přetěžují Indiány prací. Kromě toho postupem času narůstal tlak na volnou půdu a vnější svět se snažil čím dál víc zasahovat do chodu misií. V neposlední řadě viděli osadníci v redukcích centra konspiračních aktivit proti španělské koruně.²²⁸

Po celou dobu misijního působení jezuitů lze v Jižní Americe pozorovat střet dvou diametrálně odlišných světů – Evropy na prahu kapitalismu a Ameriky s rodovou společností.²²⁹ Dá se tedy předpokládat, že díky těmto odlišnostem bylo samotné úsilí jezuitů o christianizaci Indiánů na americkém kontinentu ohrožováno řadou faktorů vyplývajících z těchto odlišností.

Od druhé poloviny 16. století se redukce dostaly do střetů s bandeiras či paullistas – Portugalci, kteří se jednak chtěli usídlit na Rio de la Plata, jednak využít Indiány jako otroky.²³⁰ Zisk Indiánů žijících v redukcích byl pro tyto lovce jednodušší než jejich shánění po okolí.²³¹ Středisko otrokářských expedic bandeirantů se nacházelo v Sao Paulu.²³² Jezuité před nimi ustupovali na západ do Paraguaye.²³³ Od roku 1630 se útoky lovců otroků stupňovaly a Indiáni před nimi utíkají z redukcí. Po útěku z redukce se Indiáni zpravidla navrátili zpět k nomádskému způsobužití a šamanismu.²³⁴

Následující rok jezuité evakuovali více než 12000 Indiánů a kolem Guairá založili novou redukci. Podařilo se jim přesvědčit španělského místokrále v Limě k tomu, aby se Indiáni mohli bránit sami.²³⁵ Na ochranu osad vzniklo guaraníjské vojsko, které představovalo nejsilnější vojenský oddíl v La platské oblasti.²³⁶ Úspěch se záhy dostavil – roku 1641 armáda pod velením jezuitů přemohla nepřátele z řad Indiánů i lovce otroků, což představovalo konec

²²⁵ Cit. Z. KALISTA (ed.), *Cesty ve znamení kříže*, s. 69.

²²⁶ Srov. M. KRÍŽOVÁ, *Ideální město v divočině*, s. 8, 171.

²²⁷ Srov. O. KAŠPAR, *Jezuité z české provincie v Mexiku*, s. 51.

²²⁸ Srov. M. KRÍŽOVÁ, *Ideální město v divočině*, s. 175.

²²⁹ Srov. O. KAŠPAR, *Jezuité z české provincie v Mexiku*, s. 52.

²³⁰ Srov. I. BARTEČEK, *Jezuité zemí Koruny české v Latinské Americe*, s. 9; J. CHALUPA, *Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile*, s. 54; B. ROEDL, *Dějiny Peru a Bolívie*, s. 100.

²³¹ Srov. I. BARTEČEK, *Jezuité zemí Koruny české v Latinské Americe*, s. 9.

²³² Srov. B. ROEDL, *Dějiny Peru a Bolívie*, s. 100.

²³³ Srov. TÝŽ s. 100; Srov. J. CHALUPA, *Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile*, s. 54.

²³⁴ Srov. R. Po-chia HSIA, *The World of Catholic Renewal 1540–1770*, s. 193.

²³⁵ Srov. TAMTÉŽ, s. 193, 194.

²³⁶ Srov. J. CHALUPA, *Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile*, s. 54.

nájezdů na misie. Kromě toho Portugalci získali nové otroky dovozem z Angoly od roku 1648.²³⁷ Nájezdy bandeirantů pociťovaly nadále pouze stříbrné doly v Peru.²³⁸ Redukcím v Brazílii se neulevilo nadlouho, neboť musely čelit nájezdů divokých guaikurů z Brazílie.²³⁹

Redukce nestály stranou konfliktů a díky svolení španělské koruny mohly využívat nestáli stranou pokřtěných Indiánů jako pomocných vojenských sborů vyzbrojených evropskými zbraněmi.²⁴⁰ V hraničních oblastech sloužily tyto armády k obraně území pod španělskou korunou proti neumírněným a nekřesťanským Indiánům výměnou za daňové úlevy.²⁴¹

Další vážné nebezpečí pro redukce představovali mamelukové – potomci evropských trestanců a Indiánů.²⁴² Ti byli ve svých útocích na osady povzbuzováni portugalskými úřady. Právě v důsledku jejich opakovaných nájezdů na misie se podařilo jezuitům vymoci u krále povolení, aby Indiáni mohli používat evropské zbraně. Každá redukce musela mít dvě kumpanie vojáků v čele s indiánským kazikem. Došlo též k výstavbě továren na zbraně a byla zavedena pravidelná vojenská cvičení.²⁴³ Po přepadení se raději pokřtěné Indiánky nechaly zabít než znásilnit. Ovšem častější byly případy, kdy neofyté raději ještě před útokem z redukci uprchli.²⁴⁴

Redukce v Paraguay ohrožovali Abiponové a další domorodé kmeny. Vzpoury těchto Indiánů byly vedeny z obavy, že Španělé chtějí z Indiánů udělat své sluhý. K nejrozsáhlejším povstáním pak dle Charlevoixe došlo v letech 1717–1735. Právě při těchto povstáních domorodců byli často neofyté voláni královskou stranou voláni na pomoc.²⁴⁵ V chilské oblasti se misie potýkaly s nechutí španělských úřadů k jezuitům a záští Araukánů (nejlepší jezdcí na koních v Jižní Americe)²⁴⁶ a to do té míry, že misionáři zde mohli působit až v 18. století.²⁴⁷

Katastrofou pro misionáře byla indiánská povstání. K těmto povstáním docházelo často.²⁴⁸ Povstání byla vedena za účelem setřást útlak křesťanských příkázání a španělského

²³⁷ Srov. B. ROEDL, *Dějiny Peru a Bolívie*, s. 100; R. Po-chia HSIA, *The World of Catholic Renewall 1540–1770*, s. 194.

²³⁸ Srov. B. ROEDL, *Dějiny Peru a Bolívie*, s. 100.

²³⁹ Srov. V. KYBAL, *Po československých stopách v Latinské Americe*, s. 37.

²⁴⁰ Srov. M. BOROVIČKA, *Cestovatelství*, s. 223; Kol. autorů, *Čeští jezuité, cestovatelé a objevitelé*, s. 18.

²⁴¹ Srov. R. Po-chia HSIA, *The World of Catholic Renewall 1540–1770*, s. 194; O. KAŠPAR, *Jezuité z české provincie v Mexiku*, s. 51.

²⁴² Srov. R. FÖLOP-MILLER, *Moc a tajemství jezuitů*, s. 351; P. F.-X. DE CHARLEVOIX, *Paraguay v době jezuitských redukci*, s. 262, 282.

²⁴³ Srov. R. FÖLOP-MILLER, *Moc a tajemství jezuitů*, s. 351–352.

²⁴⁴ Srov. P. F.-X. DE CHARLEVOIX, *Paraguay v době jezuitských redukci*, s. 267, 294.

²⁴⁵ Srov. TÝŽ, s. 310, 398, 402, 404.

²⁴⁶ Srov. J. CHALUPA, *Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile*, s. 16.

²⁴⁷ Srov. V. KYBAL, *Po československých stopách v Latinské Americe*, s. 36.

²⁴⁸ Srov. O. KAŠPAR, *Jezuité z české provincie v Mexiku*, s. 53; M. KRÍŽOVÁ, *Ideální město v divočině*, s. 58.

panství na obyvatele osad.²⁴⁹ Misionáři totiž zaváděli v misiích nový způsob života pro domorodce dle evropských měřítek a to se Indiánům ne vždy zamlouvalo.²⁵⁰ Soustředění svobodomyšlných Indiánů do redukci a přinucení je k pracovnímu procesu přinášelo misionářům další těžkosti.²⁵¹

Koloniální válka mezi Španělskem a Portugalskem rezonovala i v Jižní Americe.²⁵² Roku 1750 sice došlo k nové dohodě mezi oběma mocnostmi, nicméně na úkor redukci se posunuly hranice. Někdejší oblasti pod sférou španělské koruny se nyní měly vyklidit ve prospěch Portugalska. To se nelíbilo indiánským kmenům, které na těchto místech pobývaly. Na pomoc v jejich úsilí ochránit své državy se vydali i jezuité. Docházelo tak ke konfliktům Indiánů s oběma zeměmi. Nakonec se obě velmoci dohodly na společném postupu vůči vzbouřeným Indiánům. Těchto nepokojů využili jihoameričtí otrokáři, aby si opět postěžovali na jezuity a zároveň vylíčili Indiány jako největší nebezpečí celé koloniální politiky.²⁵³

Čeští misionáři se také museli potýkat s útoky Portugalců na své osady. Během února 1692 se Fritz vydal za superiorem do Santiaga de la Laguna, aby si postěžoval na výpady Portugalců a útoky na své misijní osady. V Santiagu ve funkci superiora v té době působil další český misionář Jindřich Richter a ten poslal Samuela se stížnostmi za místokrálem do Limy.²⁵⁴ Španělský místokrál slíbil Fritzovi pomoc.²⁵⁵

Fritz byl navzdory svému přesvědčení vtažen do hraničního sporu na koloniální půdě. Byl zastáncem španělského krále proti nárokům Portugalců.²⁵⁶ Skrze zmapování problematických území na své mapě se později snažil zabránit pronikání Portugalců na španělské državy.²⁵⁷

Díky tomuto postoji byl Fritz podezírán guvernérem Arturem Sá de Menesem ze špionáže a škození Portugalcům. Ten mu znemožnil návrat do misie dokud nedostane odpověď od krále v Lisabonu. Fritz se chtěl nařčením bránit osobně v Evropě, ale odepřeli mu to.²⁵⁸ Vše vysvětlil v dopise generálnímu prokurátorovi ve Španělsku – „... Prosím Vaší velebnost ve jménu Krista Pána o námahu pomoci, aby tato misionářská příležitost mi byla uchována a dána do pořádku, neboť já jsem sem nepřišel, abych se míchal do sporů o řeky a země, ani to není moje povolání, nýbrž přišel jsem, abych získal duše, a není-li mi to

²⁴⁹ Srov. O. KAŠPAR, *Jezuité z české provincie v Mexiku*, s. 53.

²⁵⁰ Srov. Kol. autorů, *Čeští jezuité, cestovatelé a objevitelé*, s. 5.

²⁵¹ Srov. M. BOROVIČKA, *Cestovatelství*, s. 226.

²⁵² Srov. K. ŠIMKOVÁ-BROULOVÁ - V. ŠIMEK, *Samuel Fritz*, s. 62–63; V. KYBAL, *Po československých stopách v Latinské Americe*, s.37.

²⁵³ Srov. R. FÖLOP-MILLER, *Moc a tajemství jezuitů*, s. 353–354, 356.

²⁵⁴ Srov. K. ŠIMKOVÁ-BROULOVÁ – V. ŠIMEK, *Samuel Fritz*, s. 74.

²⁵⁵ Srov. M. BOROVIČKA, *Cestovatelství*, s. 246.

²⁵⁶ Srov. K. ŠIMKOVÁ-BROULOVÁ – V. ŠIMEK, *Samuel Fritz*, s. 61.

²⁵⁷ Srov. B. ROEDL, *Dějiny Peru a Bolívie*, s. 100.

²⁵⁸ Srov. K. ŠIMKOVÁ-BROULOVÁ – V. ŠIMEK, *Samuel Fritz*, s. 61.

umožněno a tisíc překážek mi je házeno do cesty, jak mohu jako pastýř obstát před svým pronásledovaným stádem, když nemůžu žádnou pomoc poskytovat. ...Já chci bez odporu svůj život těmto ubohým duším věnovat. Já bych i tomu byl rád, kdybych mohl tyto útoky i svou vlastní krví zastavit...²⁵⁹ Nakonec mu bylo uvěřeno a roku 1691 se mohl vymanit z domácího vězení v jezuitské koleji v Pará.²⁶⁰

S oddílem portugalských vojáků se vydal zpět do své redukce.²⁶¹ Toto zaznamenal ve svém deníku: „... 2. října na pokraji noci jsme připluli na dohled ibanomské osady Yoaboni, která leží při ústí řeky Yupurá. Až do vsi jsme večer nepluli, abychom Ibanomy nezneklidnili. 3. října za svítání jsem se čtyřmi Indiány v malém člunu vyjel napřed a když jsem doplul ke kotvišti, dal jsem tlouci na buben bobona (buben podobný tamtamu z kmene vyhloubeného ohněm slouží k signalizaci na velké vzdálenosti). Když lidé z osady viděli, že jsem to já, zůstali ve vsi a radostně mě přijali. Řekl jsem jim, ať se příchodem Portugalců se mnou neznepokojují a potom jsem sloužil děkovnou mši zasvěcenou Nejsvětější trojici, Pak, abychom je neurazili, jsme přešli do jiné části vesnice, kde mne pohostili kasavou, banány, želvami atd. ...4. října ve čtyři odpoledne jsme se vydali na další cestu...“²⁶²

Taky při návratu do svých misijních osad musel být Fritz obezřetný a nemohl tušit, co se za dobu jeho nucené internace v Pará v redukcích mezitím přihodilo: „... V devět ráno jsme dorazili do yurimagujské redukce Panny Marie Sněžné, kterou jsem našel zcela vyliďněnou a kostel nedbalostí jednoho chlapce vyhořelý, s výjimkou obrazu P. Marie, který zázrakem zůstal nepoškozen. Utábořili jsme se na blízké písčíně a vyslali jsme dva čluny hledat domorodce. Dal jsem jim s sebou svůj kříž, aby Indiáni uvěřili, že jsem se vrátil...“²⁶³ Indiáni ho po návratu do redukce Omaguů patřičně uvítali: „...Všude mne Omaguové přijímali s velkými projevy radosti, ale tady si dali záležet nejvíce, i když mnozí odešli z vesnice a bylo třeba je znovu shromáždit a katechizovat...“²⁶⁴

Tuto redukci měl posléze vyklidit, neboť patřila k portugalskému území. Fritz ale neuposlechl a setrval zde.²⁶⁵ Proto byla i v dalších letech jeho misie často ohrožována Portugalci. Z tohoto důvodu Fritz musel vysílat hlídky do okolí redukcí a čelit útokům portugalských oddílů – „V lednu (1712) jsem poslal J. a de Cantos a Dominga Pereze s 55 indiány tohoto okresu do provincií ležících níže po řece, aby se poptali po úmyslech Portugalců, zdali vědí, že tyto provincie vůbec nevydáme... Páter Sanna hodlal vyplout

²⁵⁹ Cit. K. ŠIMKOVÁ-BROULOVÁ – V. ŠIMEK, *Samuel Fritz*, s. 61.

²⁶⁰ Srov. TAMTÉŽ, s. 61, 72; Srov. M. BOROVIČKA, *Cestovatelství*, s. 246; J. KLÍMA, *Dějiny Brazílie*, s. 91.

²⁶¹ Srov. K. ŠIMKOVÁ-BROULOVÁ – V. ŠIMEK, *Samuel Fritz*, s. 74.

²⁶² Cit. TAMTÉŽ, s. 72.

²⁶³ Cit. TAMTÉŽ, s. 72.

²⁶⁴ Cit. TAMTÉŽ, s. 74.

²⁶⁵ Srov. TAMTÉŽ, s. 74.

nahoru k Yarápá...Brzy nato přistáli Portugalci, zajali veslaře, vyplnili kanoe a zmocnili se otcových zavazadel. Pak se ho jali hledat, a když ho našli v lese, vystřelili všichni najednou s výkřiky radostí do vzduchu a vsadili ho do visuté rohože. Pak zabili jednoho indiána ze San Joaquínu a dva syny jiného indiána. Oddíl se skládal ze 3 karmelitánů a 300 bělochů nebo mameluků s palnými zbraněmi. Po nich přišel jeden menší oddíl a odvekl dveře, oltář a obrazy z domu a z kostela s 5 zvony.²⁶⁶

Mimo nebezpečí ze strany Portugalců Fritze ohrožovaly nájezdy domorodých kmenů. Obě tyto skutečnosti se často protnuly. V srpnu 1693 Fritz pobýval ve své redukci, protože musel chránit Indiány před nájezdy Portugalců. Před nebezpečím Portugalců chtěl Fritz své divochy přestěhovat. Oni ale nechtěli, ale nakonec se nechali přesvědčit k přemístění na vyvýšená území k Caumáriům, kteří ale byli nepřáteli Omaguů.²⁶⁷ Jeden útok Caumáriů na vesnici Omaguů, kde zrovna pobýval Fritz, svědčí tato zpráva: „...Do vřavy boje, křiku žen a dětí jsem se také já vřítíl s křížkem v ruce, abych byl se svými svěřenci, anebo pro ně zemřel. Poručil jsem, ať se rozezní všechny zvony. Protože se útočníci setkali s odporem, ač toho času bylo jen málo Omaguů ve vesnici, a pravděpodobně také vlivem vyzvánění, které dosud nikdy neslyšeli, obrátili se na ústup... Této noci spal všecken lid v mém domě a kolem něj!“²⁶⁸

Vzpouře Omaguů v roce 1697 museli čelit i nově příchozí čeští misionáři Václav Breyer a František Vydra. Ti se obrátili s žádostí o pomoc právě na zkušenějšího Fritze, který jim s útoky Omaguů pomohl. Je zajímavé, že František Vydra se údajně bál Indiánů natolik, že zůstal zavřený šest týdnů v kostele, jen aby nemusel Indiánům čelit. Fritz se pak vrátil zpět do své misie.²⁶⁹ Roku 1698 se Caumáριοvé i Omaguové dohodli na příměří. Ovšem téhož roku se Omaguové znovu vzbouřili a jejich uklidněním byl pověřen Fritz. Ten také pomohl při potlačení další vzpoury následujícího roku. V roce 1700 propukla nová vzpoura a došlo k útěku Omaguů z redukci. Fritz se tedy vypravil na cestu, aby je přivedl zpět.²⁷⁰

Sám Jindřich Richter velel několika trestním výpravám 1692, 1695 a 1696 proti divokým pohanům. Na výpravy se s ním vydával celý kmen. O jednom pronásledování kmene Pirů, jež předtím pobil kmen Comavů Richter napsal toto: „A tak jsem ztrávil 6 týdnů v pronásledování zákeřníků a, díky Bohu, 80 jsem jich šťastně zajal, aniž by jedna i druhá

²⁶⁶ Cit. J. KLÍMA, *Dějiny Brazílie*, s. 342.

²⁶⁷ Srov. K. ŠIMKOVÁ-BROULOVÁ – V. ŠIMEK, *Samuel Fritz*, s. 79, 83.

²⁶⁸ Cit. TAMTÉŽ, s. 86.

²⁶⁹ Srov. M. BOROVIČKA, *Cestovatelství*, s. 246–247.

²⁷⁰ Srov. K. ŠIMKOVÁ-BROULOVÁ – V. ŠIMEK, *Samuel Fritz*, s. 84–85.

strana byly utrpěly nějaké rány. Část jsem jich podržel v zajetí, ostatní jsem odeslal P. superiorovi, aby je potrestal.“²⁷¹ Za rok se mu podařilo zajmout 110 Indiánů.²⁷²

Jindy zas napsal – „...zřídil jsem vojenský soud nad 185 lučištníky a vystupuje osobně v doprovodu pěti španělských vojáků, dělal jsem velitele.“²⁷³ Osobní prožitek z těchto výprav lze vyčíst zde: „Ze zajatců zatím mám radost a svěřuji mešním obětem V.D., a zároveň modlitbám důstojných otců, mých předražených bratří v Kristu, aby jejich pomocí se v míru sjednotily nespočetné kmeny v Pánu.“²⁷⁴

3.5 Nebezpečí pro misionáře

Hned po příjezdu do redukce se musel misionář vyrovnat s několika nepříjemnostmi. Mezi dvě největší nepříjemnosti patřily klimatické rozdíly a odlišná skladba stravy.²⁷⁵

O úporném tropickém podnebí přinesl zprávu Jindřich Richter: „Jsou tu arci nesnáze nekonečných cest, nespočetná nebezpečí a změny přerzličných podnebí, jež síly lidské nedobře snášejí a při nichž se musí přecházet v jednom a témž dni z přestudené mlhy do žhoucí výhně a zase naopak do zcela opačné teperatury, neboť i na samém rovníku hrozné, zasněžené hory, zvané Paramos, přinášejí takové střídání podnebí, že dokonce psi a mezci trpí tu horečkami, dva dny cesty odsud, kde se prý přestupuje rovník, je to velmi častý případ. Je tu také nemálo nesnází při učení se cizím řečem – nehledě k nespočetným nesnázím jiným.“²⁷⁶ Netrvalo dlouho a Richter napsal: „Neboť, od té doby, co jsem opustil českou provincii, nezastonal jsem vůbec žádnou vážnější nemocí, by přivykl jsem zdejšímu tropickému podnebí, jako bych se narodil pod zdejším nebem,“²⁷⁷ František Boryně si stěžoval na to, že v jeho redukcích byl vzduch velice žhavý a to zejména v období od července do října, od prosince do února musel čelit jedné bouři za druhou a silným deštěm.²⁷⁸

Se změnou stravy se musel vyrovnat i Jindřich Richter, který ve svém dopise z 16. 4. 1691 uvedl, že mu ubylo sil v důsledku absence chleba a masa. Každý den byly k jídlu ryby a želvy, placky z kukuřice, místo chleba banány a vařená yuca. Vejce a slepice se podávaly

²⁷¹ Cit. Z. KALISTA (ed.), *Cesty ve znamení kříže*, s. 71; Srov. M. BOROVIČKA, *Cestovatelství*, s. 250.

²⁷² Srov. Z. KALISTA (ed.), *Cesty ve znamení kříže*, s. 71.

²⁷³ Cit. TÝŽ, s. 72.

²⁷⁴ Cit. TÝŽ, s. 72.

²⁷⁵ Srov. O. KAŠPAR, *Jezuité z české provincie v Mexiku*, s. 45, 46; J. KUBÍKOVÁ, *Křesťanské misie v 16. – 18. století*, s. 23; V. KYBAL, *Po československých stopách v Latinské Americe*, s. 35; Kol. autorů, *Čeští jezuité, cestovatelé a objevitelé*, s. 5; K. ŠIMKOVÁ-BROULOVÁ – V. ŠIMEK, *Samuel Fritz*, s. 82.

²⁷⁶ Cit. Z. KALISTA (ed.), *Cesty ve znamení kříže*, s. 48; Srov. M. BOROVIČKA, *Cestovatelství*, s. 221.

²⁷⁷ Cit. Z. KALISTA (ed.), *Cesty ve znamení kříže*, s. 69.

²⁷⁸ Srov. TÝŽ, s. 100.

spíše nemocným, než zdravým. Nejsnáze odvykl vínu, neboť v tom vedru na něj neměl vůbec chuť. Kromě toho si vyráběl pivo z upražené kukuřice si a nabádal budoucí misionáře k tomu, aby si ho zkusili připravit doma, aby věděli, jak to chutná.²⁷⁹

V Paraguay žili lvi a tygři, což ve skutečnosti byli pumy a jaguáři. Také zde bylo mnoho hadů, kajmani a chameleoni a možné bylo potkat opice velikosti skoro jako lidé.²⁸⁰ Misionáři se se všemi těmito tvory museli nějak vypořádat. Pozoruhodná je v tomto případě rada misionáře Dobříšhofera, který tvrdil, že nejlepší ochranou proti jaguárům byla moč, kdy cílem bylo namířit ji přímo do očí jaguára, když vás obtěžuje.²⁸¹

Hmyz a parazité představovali další obtížnost pro misionáře.²⁸² Zvláště nepříjemné bylo pro misionáře čelit útokům moskytů: „Moskytů bylo tu také spousta, že nám pokrývali celou tvář, zejména když jsme se měli přepravit přes nějakou řeku, takže jsme nevěděli, máme-li dříve holí hledatí brod nebo vykročit vpřed či zahánět moskyty. Poněvadž pak se tu má chodit v střevících, spletených z provázků, které se jmenují alparcates, ti, kteří šli bosí, byli na nohou a na rukou jakoby zbičování, jsouce poštipáni spoustou moskytů, jejichž kousnutí měla za následek, že nohy velmi bolestivě opuchly. K tomu ještě přistupovaly ustavičné dnem i nocí trvajících deště. Zmáčené oděvy přes den ani neuschly, ale my, vzavše je na sebe tak, jak byly mokré, pokračovali jsme v cestě, neboť jsme se nesměli ani zastavit ani si odpočinout, ježto beztak se nám již nedostávalo potravin. V těchto nesnázích mysleli jsme na věci božské a připadaly nám jako růže a jedenáct dní zdálo se nám jako jediný den; nejvíce jsme se těšili tím, že jsme mohli aspoň každého čtvrtého dne sloužit mši svatou.“²⁸³

Navíc téměř všichni Indiáni byli lidojedi.²⁸⁴ Jezuité si museli též poradit s nedůvěrou svých svěřenců.²⁸⁵ Denně tedy byli misionáři v nebezpečí.²⁸⁶ Další problém představovala obrovská rozloha území, na kterém měli misionáři působit.²⁸⁷ Nebezpečné byly pro jezuity též přesuny po vodě, kdy na dlouhé vzdálenosti používali kanoe.²⁸⁸ Peklo pro kanoe pak představovalo v tomto ohledu ústí řek Rio de la Plata.²⁸⁹

V případě nemoci byli misionáři často odkázáni jen sami na sebe. Snažili se tedy dostat do nejbližšího většího města kolonistů a doufat, že tam narazí na někoho, kdo jim

²⁷⁹ Srov. Z. KALISTA (ed.), *Cesty ve znamení kříže*, s. 69.

²⁸⁰ Srov. P. F.-X. DE CHARLEVOIX, *Paraguay v době jezuitských redukci*, s. 20, 25, 29.

²⁸¹ Srov. P. CARAMAN, *The lost paradise*, s.153

²⁸² Srov. K. ŠIMKOVÁ-BROULOVÁ – V. ŠIMEK, *Samuel Fritz*, s. 82.

²⁸³ Cit. Z. KALISTA (ed.), *Cesty ve znamení kříže*, s. 62.

²⁸⁴ Srov. P. F.-X. DE CHARLEVOIX, *Paraguay v době jezuitských redukci*, s. 131.

²⁸⁵ Srov. Kol. autorů, *Čeští jezuité, cestovatelé a objevitelé*, s. 5; K. ŠIMKOVÁ-BROULOVÁ – V. ŠIMEK, *Samuel Fritz*, s. 82.

²⁸⁶ Srov. P. F.-X. DE CHARLEVOIX, *Paraguay v době jezuitských redukci*, s. 227.

²⁸⁷ Srov. J. KUBÍKOVÁ, *Křesťanské misie v 16.–18.století*, s. 23.

²⁸⁸ Srov. P. CARAMAN, *The lost paradise*, s. 139.

²⁸⁹ Srov. P. F.-X. DE CHARLEVOIX, *Paraguay v době jezuitských redukci*, s. 37.

poskytne účinnou pomoc. Samuela Fritze nemoc postihla na cestě do Pará a musel se tedy spolehnout na pomoc velitele portugalských vojáků. O metodách jeho léčby napsal: „... Velitel oddílu mi dal pustit žilou na zmírnění horeček a vykuřovat proti vodnatelnosti. Proti ostatním neduhům mi dali jiné léky, ale nejen, že se mi nedařilo lépe, nýbrž můj stav se zhoršil více než kdy jindy. Až do té doby jsem se udržel na nohou, od toho okamžiku jsem však byl nucen nechat se nést v síti, aniž jsem byl schopen udělat krok, neboť vodnatelnost se šířila do celého těla a způsobovala mi velké bolesti na prsou a obtíže při dýchání. 15. srpna, když velitel oddílu viděl, že mé potíže se den ze dne zvětšují a že potřebuji důkladnější léčbu, vypravil mne v jednom ze svých člunů do Pará...“²⁹⁰

Avšak ani nedostatečné materiální vybavení a zdravotní obtíže nedoradily misionáře od plnění jejich cílů, např. Jindřicha Richtera: „...Deset let již bojuji s bédami, oděn houní, v rozbitých šatech a bos, během osmi let jsem nezměnil šaty více než dvakrát, košil jsem neměl více než čtyři. Již po nějaký čas cítím, že mé síly jsou zlomeny a že síla zdraví takřka zmizela, ale to mi nepůsobí bolesti...“²⁹¹

²⁹⁰ Cit. K. ŠIMKOVÁ-BROULOVÁ – V. ŠIMEK, *Samuel Fritz*, s. 58.

²⁹¹ Cit. TAMTÉŽ, s. 75; srov. M. BOROVIČKA, *Cestovatelství*, s. 250.

4. Postoje k Indiánům a jejich christianizace

4.1 Přístup k Indiánům

Když se jezuité na začátku 17. století vydali realizovat svůj úkol v oblastech jim přidělených Španělskou korunou, provinciál Diego de Torres Bollo je velmi oficiálně nabádal k tomu, aby se při zakládání redukcí snažili o spolupráci s Indiány a jednali s nimi vždy ve shodě. Tím byla vytvořena atmosféra otevřenosti a ochoty k přizpůsobování, která se měla pro celý tento podnik ukázat jako maximálně užitečná. K tomuto závěru dospěli Španělé i v případě podmanění si Guaranejů žijících v Paraguayi. Poté co se jezuité pokoušeli podmanit si Indiány násilím, zjistili, že daleko přínosnější je použít duchovní prostředky.²⁹²

Lze říci, že Evropané měli vůči Indiánům pocit nadřazenosti, ale zároveň si je idealizovali a dávali domorodce za vzor zkažené společnosti starého kontinentu. Pro Evropany byli de facto Indiáni dětmi. V Brazílii pozitivní obraz Indiánů tvořili Antonio Vieira a Manuel da Nóbrega. Ale teoretik misí v Novém světě José de Acosta byl zastáncem negativního vnímání zámořských kultur. Dokonce rozdělil pohany do několika skupin a na všechny nahlížel skepticky.²⁹³

Je celkem logické, že jezuité měli lepší vztah k pokřtěným Indiánům než k těm ostatním.²⁹⁴ Kvůli tomu, že jezuité i nadále Indiány podceňovali a pohlíželi na ně shora, narůstala jejich tolerance k Indiánům. Ovšem toto se netýkalo všech jezuitů, neboť u německých misionářů nadále převažoval negativní dojem z Indiánů na rozdíl od španělských misionářů.²⁹⁵

Obyvatelstvo španělských kolonií bylo rozděleno na republiku Španělů a republiku Indiánů. Oba celky byly nesourodé a podřízené odlišným zákonům. Z původně podporované sňatkové politiky kolonistů s Indiány se přistoupilo k oddělování obou komunit, neboť na Indiány dle misionářů měli špatný vliv kolonisté a jejich špatné rady a příklady. Indiáni se stali klíčovou pracovní skupinou kolonistů, neboť ti odmítali pracovat. Jezuité se tedy v první řadě snažili pozvednout životní úroveň Indiánů a naučit je evropskému hospodářství.²⁹⁶

V osvícenství se vyvinul motiv ušlechtilého divocha a zároveň došlo k proměně obrazu misionáře mučedníka na misionáře učitele. Ale vzhledem k jinakosti Indiánů byli

²⁹² Srov. S. ANAGNOSTOU, *Jesuiten in Spanisch-Amerika als Übermittler von Heilkundlichem Wissen*, s. 51.

²⁹³ Srov. M. KRÍŽOVÁ, *Ideální město v divočině*, s.11–12, 33, 113–114, 116.

²⁹⁴ Srov. M. BOROVIČKA, *Cestovatelství*, s. 224.

²⁹⁵ Srov. M. KRÍŽOVÁ, *Ideální město v divočině*, s.118, 120.

²⁹⁶ Srov. TÁŽ, s.117–118, 131–132.

misionáři nuceni změnit výuku původně směřovanou směrem od civilizace na výuku k civilizaci.²⁹⁷

Jezuité se dle Markéty Křížové nezapojili do debat o povaze Indiánů.²⁹⁸ Přesto lze z jejich dopisů vyvodit, jaký měli přístup k Indiánům a co si o nich mysleli. Z dopisu Richtera ve kterém uveřejnil dojmy pátera Lucera z misí, je vidět, že ten k Indiánům necítil sympatie: „Indiáni jsou pošetilá zvířata, nikým neovládaná, poněvadž nikdy nepoznala žádného knížete, Synové vládnou tu rodičům, ztrpčují jim život a trýzní je a naproti tomu rodiče zabíjejí děti, rodí-li se jim děvčata a ne chlapci, i ženy, jsou-li liknavé v rození dětí. Děti zabíjejí takto: Udělají díry, ve kterých je zahrabou, díry ty pak klidně posypou popelem, a to považují za projev mateřské lásky. Není-li tu matky, svěruje se zabití dítěte kterékoli jiné ženě; chopí-li dítě za nohy, hodí-li je do řeky a zapěje-li nad ním za hlučného smíchu neni, má za to, že vykonala svou práci.“²⁹⁹ Lucero dále uvedl, že u Indiánů je smrt náhodná a smrt v důsledku nemoci je u nich považována za kouzlo. Často prý Indiáni nevydají pokřtěné na pohřeb misionářům a raději je zahrabou do chýší či je snědí s příbuznými a následně pořádají osmidenní pitky. Přesto se ale při epidemii neštovic účastnili procesí vypravených Lucerem, na kterých se vyznaly ze svého života, vyzpovídaly a přijali tělo Páně.³⁰⁰

Na jiném místě Lucero uvedl toto: „...Úsměvná je příhoda, která se udála našemu otci superioru Lucerovi. Navštívil ho jeden Indián a řekl, že otci daruje svého syna, když za něj dostane železnou sekyru nebo motyku. Otec Lucero ho přísně pokáral a potom mu vysvětlil, jak vzácný tvor jest člověk, nekonečně cennější než nějaký kus železa, a že tudíž nesmí nikdy s dobrým svědomím svého syna vyměnit za nějakou sekeru. Indián odpověděl: Pane, ty mi nerozumíš, proč si víc cením sekyry než svého syna. Chlapců můžu zplodit, kolik se mi zlíbí, ale sekyru žádnou. Tato mi je užitečnější než dítě, neboť ji potřebuji po celý život a ona se neopotřebuje...“³⁰¹ Samotný Jindřich Richter si všiml toho, že pro Indiány je největší hodnotou jejich svoboda.³⁰²

František Boryně svůj přístup k Indiánům zhodnotil takto: „Spíše láskou než tresty dobyt jsem si myslí Indiánů; ač bude se to snad zdá neuvěřitelným, slouží mi jako čeští sedláci. Někteří se dívají na mne jako na svého pána, jiní jako na svého otce. Každého dne vycházejí čtyři z nich, aby mi opatřili potravu, ať na zemi nebo ve vodě.“³⁰³

²⁹⁷ Srov. M. KŘÍŽOVÁ, *Ideální město v divočině*, s.36, 120, 128.

²⁹⁸ Srov. TÁŽ, s. 94.

²⁹⁹ Cit. Z. KALISTA (ed.), *Cesty ve znamení kříže*, s. 48; M. BOROVIČKA, *Cestovatelství*, s. 225.

³⁰⁰ Srov. Z. KALISTA (ed.), *Cesty ve znamení kříže*, s. 48–49.

³⁰¹ Cit. K. ŠIMKOVÁ-BROULOVÁ – V. ŠIMEK, *Samuel Fritz*, s. 81–82.

³⁰² Srov. M. BOROVIČKA, *Cestovatelství*, s. 22; Z. KALISTA (ed.), *Cesty ve znamení kříže*, s. 57.

³⁰³ Cit. Z. KALISTA (ed.), *Cesty ve znamení kříže*, s. 70.

4.2 Metody misionalizace

Neexistoval žádný univerzální postup při provozování jezuitských misí.³⁰⁴ Nebylo rozhodnuto, zda k christianizaci Indiánů použít hrubou sílu či se je snažit přesvědčit jinými prostředky. V misijním snažení jezuitů se tak objevila taktika akomodace i tvrdý nátlak na Indiány.³⁰⁵ Od roku 1609 dle rozkazu krále si misionáři měli podrobovat Indiány pouze skrze sílu slova.³⁰⁶ V případě akomodace³⁰⁷ bylo určeno, že pokud zvyky neodporují křesťanské morálce, tak se lze jim přizpůsobit.³⁰⁸

Tak tomu bylo v Brazílii, kde po hořkých zkušenostech a zklamáních, která misionáři utrpěli v prvních letech své činnosti při katechezi v Brazílii, přešli postupně k tomu, že akceptovali mestický katolicismus. Ten respektoval staré moudrosti a tradice ameroindické kultury.³⁰⁹ Brazílie žila v prvních dvou stoletích své kolonizace ve znamení boží prozřetelnosti. To se vyznačovalo tím, že za dosažená vítězství byli zodpovědní svatí, a proto po nich byly pojmenovány řeky, osady, krajiny, mořské zátoky atd.³¹⁰ Boží prozřetelnost určovala podle víry prostého lidu běh událostí a byla účastna na úspěších člověka. Dokonce i „Bandeirantes“ byli toho přesvědčení, že jednají ve smyslu božího poslání, když se probíjávali do vnitrozemí, aby zotročili indiánské obyvatelstvo. Z toho důvodu se při těchto expedicích nikdy nesmělo zapomenout na doprovod kněze. Víra v Boží prozřetelnost, kterou si dobyvatelé z Iberského poloostrova přinesli s sebou do Nového světa, byla převzata pokřesťanštěvanými Indiány. Přitom byly tyto evropské představy o misi přizpůsobovány tradicím v Americe. Toto přejímání tvoří výchozí bod pro rozmanité formy brazilského synkretismu díky splynutí s autochtonními kulturami a představami o víře.³¹¹ Opakem akomodační techniky pak byla metoda clean-sweep, která spočívala v úplném vykořenění místního náboženství a zvyků.³¹² Ta se ale za působení jezuitských misionářů v Jižní Americe neujala.

Jezuité byli přesvědčení, že divoši se ke zřízení Božího státu hodí lépe než běloši. Proto neváhali vysílat spoustu misionářů do Jižní Ameriky. Misionáři se shodli na tom, že

³⁰⁴ Srov. J. WRIGHT, *Jezuité. Misie, mýty a dějiny*, s. 88.

³⁰⁵ Srov. TÝŽ, s. 88, 98.

³⁰⁶ Srov. P. F.-X. DE CHARLEVOIX, *Paraguay v době jezuitských redukci*, s. 181.

³⁰⁷ Jednalo se o techniku misí, při které bylo hlavním principem přizpůsobení se místním podmínkám a to ve všech směrech. Církevní praxe zde byla zavedena jen v omezené míře a veškerý výklad víry byl odvislý od místních tradic. Nebyla zde snaha za každou cenu striktně zavádět evropský model křesťanství.

³⁰⁸ Srov. J. WRIGHT, *Jezuité. Misie, mýty a dějiny*, s. 118.

³⁰⁹ Srov. Volker JAECKEL, *Von Alterität, Anthropophagie und Misionierung. Der Einfluss der Jesuiten auf die Kulturelle Identität Barsiliens in der Kolonialzeit (1549–1711)*, Stuttgart 2007. s. 62–63.

³¹⁰ Srov. TAMTĚŽ, s. 62; M. KRÍŽOVÁ, *Ideální město v divočině*, s. 137.

³¹¹ Srov. V. JAECKEL, *Von Alterität, Anthropophagie und Misionierung*, s. 62.

³¹² Srov. J. KUBÍKOVÁ, *Křesťanské misie v 16.–18. století*, s. 26.

lepší bude, když budou Indiáni zcela odděleni od bělochů a chráněni tak před nimi, proto žádný běloch s výjimkou guvernéra nesměl vstoupit do indiánských redukcí bez dovolení misionářů. Pro Indiány pak platil zákaz styku s bělochy.³¹³ Objevovaly se i polemiky o tom, zda má cenu Indiány obracet na víru.³¹⁴ Na tyto polemiky jezuité našli odpověď později, kdy se shodli na tom, že hlavním úkolem v zámoří bude zisk domorodců pro jedinou pravou víru.³¹⁵ Otázkou pro jezuity také bylo, zda konverze Indiánů byla důkazem úspěchu daného misionáře. Ukazovalo se totiž, že velké počty konvertitů neznamenaají nic, neboť noví věřící nic o své nové víře netušili a často k ní byli donuceni vyššími vrstvami.³¹⁶ Toto ale platilo především pro misie na východní polokouli. Zde se Indiáni řídili jen tím, zda víru přijal jejich kazik či většina kmene.

Misionáři byli vyzváni k misii místními představiteli či byli požádáni přímo Indiány. Mohli se také na misii dostat skrze výzvy samotných jezuitů, kteří již v dané oblasti působili delší dobu a věděli, co je potřeba. V počátcích misijní činnosti bylo v dané oblasti důležité zvolení místokrále, po kterém následovala entrada – výprava misionáře za domorodci a navázání kontaktu s nimi. Po entradě misionář vybral místo vzniku budoucí misie.³¹⁷ Důležité přitom bylo zakládat trvalé osady blízko u sebe.³¹⁸ Hlavní misie jezuitů se nazývala cabecera. Misionář se musel přesouvat i po ostatních misiích, proto v jeho nepřítomnosti byla misie v péči pověřeného domorodce. Několik cabeceras spadalo pod správní oblast rectorado, v jejímž čele byl rektor.³¹⁹

Prvotní misie vznikaly nejčastěji tímto způsobem: Nejdříve byli bojácní Indiáni nalákáni misionáři na duchovní hudbu. Jezuité jim pak v mateřštině Indiánů vysvětlili, co zpívali a Indiáni napodobovali jejich písně. Posléze se zpívající Indiáni nechali nalákat do redukce za účelem zpěvu.³²⁰ Samotný pokus přesunout Indiány, kteří žili do té doby volně do misijních obcí se ne vždy setkal s úspěchem.³²¹

Pokud se to ale misionářům podařilo, tak chtěli nejprve zmírnit pracovní a další povinnosti Indiánů vůči osadníkům (především chtěli ukončit robotu Indiánů pro kolonisty), pak teprve mělo dojít k jejich obrácení.³²² Zde je vhodné zmínit úsilí Samuela Fritze, který vedl aktivní politiku civilizování indiánských kmenů a pokoušel se je chránit před

³¹³ Srov. R. FÖLOP- MILLER, *Moc a tajemství jezuitů*, s.339–340.

³¹⁴ Srov. J. WRIGHT, *Jezuité. Misie, mýty a dějiny*, s. 96.

³¹⁵ Srov. M. KŘÍŽOVÁ, *Ideální město v divočině*, s. 83.

³¹⁶ Srov. J. WRIGHT, *Jezuité. Misie, mýty a dějiny*, s. 97, 125.

³¹⁷ Srov. M. KŘÍŽOVÁ, *Ideální město v divočině*, s. 133.

³¹⁸ Srov. P. F.-X. DE CHARLEVOIX, *Paraguay v době jezuitských redukcí*, s. 104.

³¹⁹ Srov. M. KŘÍŽOVÁ, *Ideální město v divočině*, s. 133.

³²⁰ Srov. R. FÖLOP- MILLER, *Moc a tajemství jezuitů*, s. 341-342.

³²¹ Srov. O. KAŠPAR, *Jezuité z české provincie v Mexiku*, s. 56; P. F.-X. DE CHARLEVOIX, *Paraguay v době jezuitských redukcí*, s. 130

³²² Srov. P. F.-X. DE CHARLEVOIX, *Paraguay v době jezuitských redukcí*, s. 178

zotročováním a vybíjením.³²³ Jezuité tedy zavedli v redukcích přísný denní pořádek, kde byl přesně vymezen čas na odpočinek a na práci.³²⁴ Po vymanění Indiánů z područí kolonistů se mohli jezuité teprve naplno věnovat christianizaci. Důležité bylo nejprve obrátit na víru kazika (dědičná hodnost náčelníka kmene), neboť po jeho obrácení následovalo většinou obrácení zbytku kmene.³²⁵

Jezuité museli respektovat moc kaziků, a to vedlo k rituálům jako v případě kmene Chiquitů: K Chiquitům jezuité přišli v oděvu kněžích a s křížem v ruce následování neofyty zpívajícími katechetické hymny, pak se posadili před kostel z boku chránění kazikem. Jezuité takto ukazovali nadřazenost kazika. U Chiquitů totiž víc než u Guaranů byla moc kazika tou nejvyšší mocí; země byly obdělávány pro něj, budovy se stavěly za veřejné peníze; on trestal, všichni mu platili desátek z rybolovu a lovu. Proto často docházelo k porovnávání moci jezuitů a kaziků, neboť jak jezuité, tak i kazikové měli spoustu věcí společných, např. skrze výřečnost a charakter konaly laskavé činy.³²⁶

Po obrácení kazika, ale mohl vyvstat jiný problém – u každého kmene působili šamani či domorodí kouzelníci a ti často s misionáři soupeřili o vliv na daný kmen. Tak tomu bylo i u Indiánů v Ucayale, kde se chlubil Richter, že pomocí relikvií pomohl efektivněji ženám při porodu nebo při běžných nemocech než skrze jakékoliv byliny šamanů. Není tedy divu, že šamani v kněžích viděli rivaly, kteří je chtěli ovládnout.³²⁷ Postupovali proti nim se stejnou razancí a používali stejné praktiky jako proti čarodějnicím na starém kontinentu.³²⁸

Podobně na Indiány působili samotní misionáři, např. aizurijské Indiány přisuzovali zatmění slunce moci Samuela Fritze a v slzách se ho ptali, jestli zabil slunce proto, aby je potrestal za nějaký prohřešek.³²⁹ Indiáni si nikdy nemohli být zcela jistí tím, kdo k nim přichází, proto se mohl kolem osoby misionáře vytvořit podobný mýtus jako kolem Fritze: „... Při této cestě vyvstal kolem mne velký rozruch, nejen mezi Indiány z okolí, ale až v Pará a San Luis de Maraňon. Jedni mě nazývali světcem a synem Božím, druzí mě měli za ďábla. Někteří, kvůli kříži, který jsem měl s sebou, říkali, že přišel patriarcha nebo prorok, jiní tvrdili, že vyslanec z Persie. Černoši z Pará dokonce říkali, že přišel jejich osvoboditel, který půjde do Angoly, aby je vysvobodil...“³³⁰

³²³ Srov. V. KYBAL, *Po československých stopách v Latinské Americe*, s. 33

³²⁴ Srov. K. ŠIMKOVÁ-BROULOVÁ–V. ŠIMEK, *Samuel Fritz*, s. 82

³²⁵ Srov. P. F.-X. DE CHARLEVOIX, *Paraguay v době jezuitských redukcí*, s. 71, 163

³²⁶ Srov. P. CARAMAN, *The lost paradise*, s.179

³²⁷ Srov. TÝŽ, s. 179

³²⁸ Srov. M. BOROVIČKA, *Cestovatelství*, s. 226; O. KAŠPAR, *Jezuité z české provincie v Mexiku*, s. 54

³²⁹ Srov. P. CARAMAN, *The lost paradise*, s. 179

³³⁰ Cit. K. ŠIMKOVÁ-BROULOVÁ–V. ŠIMEK, *Samuel Fritz*, s. 58

Nejen úctu a strach, ale i lásku mohl v Indiánech probudit misionář, jak ukazuje tento příklad : Když byl otec Klein odvolán ze San Fernanda, jeho věrní Abiponeové spálili redukci a kazik odjel do Santa Fe, aby požadoval vysvětlení a domohl se okamžitého návratu Kleina.³³¹

V redukcích pak jezuité dbali o vzhled Indiánů, ti v osadách nosili jednotný oděv.³³² Předtím Indiáni běžně chodili zcela nazi, takže přimět je k nošení oblečení muselo být obtížné.³³³ Misionáři se je tedy snažili zbavit znaků pohanství a k tomu účelu zvolili evropský standard. Indiánům tak byl vnucen nový životní styl a nové náboženství.³³⁴ Jezuité kromě toho podporovali hudební sklony Indiánů, což jim umožnilo zprostředkování obsahu křesťanské víry prostřednictvím náboženských písní, divadelních představení s biblickými motivy a náboženských procesí.³³⁵ Využívalo se též výtvarné umění k zaujetí Indiánů. V redukcích se často tiskly knihy a hraní a zpěv při nedělní bohoslužbě se neobešel bez not z Evropy.³³⁶

Zásadním se misionáře stalo vydání překladu katechismu do dvou indiánských jazyků roku 1583. Tím byla práce misionářů výrazně zjednodušena, neboť nemuseli složitě hledat vhodná slova pro výklad víry v indiánských jazycích. Než byli Indiáni dostatečně poučeni, bylo možné je pustit jen ke křtu, svátosti manželství a pokání. Na večeri Páně byli Indiáni připuštěni opět až po důkladné přípravě.³³⁷

Indiánům nebylo povoleno zastávat úřad kněze, neboť celibát pro ně byl něčím naprosto nepochopitelným a navíc dle rozhodnutí koncilu v Mexiku roku 1555 bylo Indiánům a příslušníkům maurské rasy zakázáno působit jako kněží. Tím pádem nebylo vychovááno domorodé duchovenstvo, což se později ukázalo jako kámen úrazu. Podobný zákaz se projednal i na koncilu v Limě.³³⁸

Pakliže už byly prvotní misie založené, tak se stal nejdůležitějším předpokladem pro zařazení Indiána do misie křest, ale nemělo docházet k masovým křtům jen kvůli tomu, aby byly osady zaplněny Indiány. Zájemce o křest ale v okamžiku křtu a vstupu do misie ztratil možnost o sobě samostatně rozhodovat. Nemohl tedy už nikdy opustit redukci a dostal trest, pokud neplnil dané povinnosti.³³⁹ O trestech se zmínil František Boryně: „Ještě

³³¹ Srov. P. CARAMAN, *The lost paradise*, s. 280

³³² Srov. M. KRÍŽOVÁ, *Ideální město v divočině*, s. 136

³³³ Srov. P. F.-X. DE CHARLEVOIX, *Paraguay v době jezuitských redukcí*, s. 130

³³⁴ Srov. M. KRÍŽOVÁ, *Ideální město v divočině*, s. 8, 136

³³⁵ Srov. S. ANAGNOSTOU, *Jesuiten in Spanisch-Amerika als Übermittler von Heilkundlichem Wissen*, s.51; Kol. autorů, *Čeští jezuité, cestovatelé a objevitelé*, s. 18

³³⁶ Srov. Kol. autorů, *Čeští jezuité, cestovatelé a objevitelé*, s. 18-19

³³⁷ Srov. J. KUBÍKOVÁ, *Křesťanské misie v 16. – 18.století*, s. 22, 26

³³⁸ Srov. TATÁŽ, s. 24, 25

³³⁹ Srov. M. KRÍŽOVÁ, *Ideální město v divočině*, s.154, 159

podivuhodnějším snad se bude zdáti, že divoši, ještě před nedávnem divocí jako tygři, nyní se zdají krotcí jako ovečky a podrobují se i trestu, zaslouží-li si nějaký, ba po každém tom trestu poděkují.³⁴⁰ Dále pak trval na tom, že s tresty je nutno zacházeti opatrně, mají se užívat jen jako lék. Na větší provinění, mezi které řadil cizoložství a potraty, se má použít vězení a ostříhání vlasů, na menší provinění stačilo uvázat Indiána ke kůlu na hodinu či dvě.³⁴¹

³⁴⁰ Cit. Z. KALISTA (ed.), *Cesty ve znamení kříže*, s. 70

³⁴¹ Srov. TÝŽ, s. 70

5. Všední a sváteční dny v misii, chod redukcí

5.1 Církevní festivity a praxe

Každou neděli a pátek byla mše a oficiální kázání, o svátcích pak byly zpívány první nešpory.³⁴² Zpráva jednoho neznámého misionáře přibližuje církevní praxi v redukcích – „každou neděli ve tři hodiny jsem křtil děti – těch jsem pokřtil několik stovek, některé žijí, jiné ne. O sobotách se uzavíraly sňatky, někdy i osm párů v jednom čase, na první den měsíce bylo rekviem za padlé Indiány, o Letnicích to byly další služby a o svatém týdnu procesí s plavidly jako ve španělských městech.“³⁴³

Všechny katolické svátky byly v misiích slaveny veřejně a s nesmírnou okázalostí.³⁴⁴ Nejvíce byla slavena slavnost Božího těla.³⁴⁵ Její popis slavení v paraguayských redukcích přinesl Charlevoix: „Zvlášť slavnostně probíhal svátek Božího těla, který misionáři koncipovali způsobem, jenž v leckterém ohledu připomínal slavnosti na čínském císařském dvoře: k vítězným obloukům z květin a haluzí byli přivázáni ptáci všech možných barev. Tu a tam postavili „spoutané tygry a lvy“ a umístili kádě s krásnými rybami. Cílem bylo vzbudit dojem, že všichni tvorové v přírodě se účastní holdu na počest svátosti. Při velikonočním procesí zase Indiáni obcházelí vlastnoručně vyrobené figury, které plasticky znázorňovaly různé scény Kristova utrpení. Patres, aby dojem na domorodce ještě zvýšili, přitom používali i soch světců s pohyblivými údy a očima a na zem sypali byliny a květy, které pak ještě postříkali krásně vonící vodou.“³⁴⁶

Dle Charlevoixe zavedli jezuité zvyk slavení církevních svátků tancem tak jako Španělé. O církevních slavnostech se hrály i primitivní divadelní hry.³⁴⁷ Kromě toho se o svátcích muži oblékali do per a brali s sebou do kostela své luky a šípy, což mělo značit, že jsou připraveni bojovat na počest svého Boha.³⁴⁸

Jindřich Richter se cestou do misie setkal s prvními projevy laskavosti lidí k jezuitům: „Zdejší lidé mají Tovaryšstvo ve veliké lásce a přispěli více než dvaceti tisíci zlatááků na fundaci. My zatím jsme oslavili v kostele jeptišek Vtělení Páně svátek sv. Ignáce

³⁴² Srov. P. CARAMAN, *The lost paradise*, s. 142.

³⁴³ Cit. P. CARAMAN, *The lost paradise*, s. 142.

³⁴⁴ Srov. M. KRÍŽOVÁ, *Ideální město v divočině*, s. 155; P. F.-X. DE CHARLEVOIX, *Paraguay v době jezuitských redukcí*, s. 206.

³⁴⁵ Srov. P. F.-X. DE CHARLEVOIX, *Paraguay v době jezuitských redukcí*, s. 207; R. FŐLOP-MILLER, *Moc a tajemství jezuitů*, s. 344.

³⁴⁶ Cit. R. FŐLOP-MILLER, *Moc a tajemství jezuitů*, s. 344.

³⁴⁷ Srov. TÝŽ., s. 343.

³⁴⁸ Srov. P. CARAMAN, *The lost paradise*, s. 176.

a, ozdobivše obraz, který jsme tam našli, rozsvítili jsme 30 svíci a před pozvanými všemi duchovními i předními představiteli města sloužili jsme mši svatou s jáhnem a podjáhnem; jeptišky přitom zpívaly a nakonec měl P. superior kázání, které se setkalo s velikým úspěchem.³⁴⁹ Vylíčil i nadšení Indiánů z christianizace: „...oslavili jsme svátky vánoční u těchto kmenů, kde jsme našli pěkně zařízené kostely i rezidence a Indiány ochotné a nadané. Velmi časně z jitra se scházejí, aby se pomodlili ranní modlitby, pak vyslechnou mši svatou, podvečer se scházejí ke křesťanskému cvičení a pak znovu k večerním modlitbám.“³⁵⁰

Tadeáš Enis ve svém deníku uvedl, že i přes válečný konflikt se snažili všichni slavit svatý týden co nejzbožněji.³⁵¹ Navíc nám podrobně vylíčil průběh obrovské slavnosti sv. Jana Nepomuckého, která probíhala v řádové koleji v Santa Fé. Enis uvedl, že v kostele byl postaven oltář vyrobený Indiány, na kterém byla umístěna velká socha rovněž z tvorby Indiánů, tentokrát z vesnice San Lorenzo.³⁵² „Na začátku slavnosti vyzváněly zvony v celém městě, k čemuž dali příkaz kněží a představení řádů z vlastního popudu. Z věže zaznívaly různé nástroje, píšťaly, trumpety, bubny a jiné tomu podobné. Navíc se střílelo z železných kanonů a vzduchem otřásaly velmi lomozné moždíře.“³⁵³ Následoval slavnostní průvod, který skončil v kostele. Další den se pokračovalo ve slavení mši svatou, která trvala tři hodiny. Popis této události Enis ukončil povzdechem nad údělem jezuitů: „Naši jezuité se každým rokem vroucněji svěchovali do světcovy ochrany. Bylo však také nemálo lidí v celém městě, kteří přispívali ke štvání a pomluvám proti Indiánům, které vznikaly na všech stranách. Bůh svěřil Indiány naší víře a našemu učení, a proto se ony pomluvy hrnuly i na nás, jako na obránce této spravedlivé věci.“³⁵⁴

Jedním z velkých problémů Indiánů bylo zřejmě hodlávání alkoholu, neboť Charlevoix uvedl, že nově pokřtěným byl vštípen velký odpor k opilství. Dále upozornil na to, že v redukcích byla zavedena veřejná cvičení v pokání jako v prvotní církvi.³⁵⁵

³⁴⁹ Cit. Z. KALISTA (ed.), *Cesty ve znamení kříže*, s. 59.

³⁵⁰ Cit. TÝŽ, s. 65.

³⁵¹ Srov. J. KOLÁČEK, *Tadeáš Enis (1714–1769)*, s. 14.

³⁵² Srov. TÝŽ, s. 36.

³⁵³ Cit. TÝŽ, s. 36.

³⁵⁴ Cit. TÝŽ, s. 37.

³⁵⁵ Srov. P. F.-X. DE CHARLEVOIX, *Paraguay v době jezuitských redukcí*, s. 201, 205.

5.2 Každodennost jezuitských misíí

Každodenní život v misií byl řízen jezuity.³⁵⁶ V pět hodin ráno byli Indiáni svoláváni bubny do kostela, kde se sloužila mše s mnoha zpěvy, responsorii a instrumentální hudbou. Misionáři byli totiž názoru, „že nic tolik nepomáhá vstítit Indiánům zbožnost a zálibu v bohoslužbách a dokonce jim i zpřístupnit učení, než když se sami mohou zúčastnit zpěvu.“³⁵⁷ Posléze se vydali pracovat. Ženy nosily do práce stažené vlasy, ale když se přiblížily ke kostelu, tak si je uvolnily na počest Požehnané Panny Marie – Nupaquiny – jejich matky.³⁵⁸ Práce byla v misiích pojata jako slavnostní rituál doprovázený hudbou a slavnostmi, tj. za doprovodu hudby Indiáni obdělávali pole, káceli stromy, ale i jedli.³⁵⁹ Skrže hru a hudbu překonali Indiáni odpor k práci a rádi přiložili ruku k dílu, aby zkrášlili kostel či doplnili hudební doprovod.³⁶⁰

O podobě hudebních těles v redukcích se dočteme u Philippa Caramana –většinou se jednalo o dva sbory doplňované zpěvem, čtrnácti a více houslemi, třemi až čtyřmi violami, kontrabasy a harfami, flétnami a několika trumpetami.³⁶¹ Podobně o hudebních nástrojích ve své redukci podal zprávu František Boryně: „Neschází tu ani hudba a hudební nástroje, jako jsou ctyary, cimbály, varhany a strunné nástroje, jimiž se Indiáni na podiv rádi zabývají a nabádají k pobožnosti.“³⁶²

Indiáni byli učeni hudbě rakouskými, německými, ale i českými misionáři. Bylo jednodušší Indiány naučit hudbě, než se je pokoušet naučit matematiku, která pro ně byla moc složitá. Z důvodu neschopnosti Indiánů naučit se počítat představovalo hospodaření pro Indiány přes veškeré úsilí misionářů velkou neznámou. Misionáři učili Indiány rozličné ruční práce. Domorodci byli schopni naučit se i číst.³⁶³

Děti domorodců se dostaly do dílen, kde se na základě jejich nadání určilo, co bude jejich řemeslem. Indiáni měli nadání vyrábět vše dle evropských předloh, proto v redukcích vyrostl skutečný průmysl. Každá redukce vynikala jinou dovedností – v Loretu to byly sochy a dřevořezby, redukce San Juan Bautista proslula nejlepšími hudebními nástroji atd.³⁶⁴ František Boryně k tomu napsal: „Každá farní osada má i svoje řemeslníky, to jest ševce,

³⁵⁶ Srov. J. CHALUPA, *Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile*, s. 55.

³⁵⁷ Cit R. FÖLOP-MILLER, *Moc a tajemství jezuitů*, s. 342.

³⁵⁸ Srov. P. CARAMAN, *The lost paradise*, s. 176.

³⁵⁹ Srov.; J. CHALUPA, *Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile*, s. 55.

³⁶⁰ Srov. R. FÖLOP-MILLER, *Moc a tajemství jezuitů*, s. 345.

³⁶¹ Srov. P. CARAMAN, *The lost paradise*, s. 176.

³⁶² Cit. Z. KALISTA (ed.), *Cesty ve znamení kříže*, s. 98, 100.

³⁶³ Srov. R. FÖLOP-MILLER, *Moc a tajemství jezuitů*, s. 342–343, 345.

³⁶⁴ Srov. TÝŽ, s. 344–345; P. CARAMAN, *The lost paradise*, s. 176.

krejčí, kováře, zámečníky, tesaře, soustružníky a truhláře. Naši Indiáni zhotovují oltáře, které si v ničem nezadají s evropskými...³⁶⁵

Mezi každodenní úkony misionářů patřily i cesty do okolních misí. Zvykem bylo, že jeden z kněží vždy zůstal v redukci, zatímco ten druhý se vydal na venkov za nemocnými a přivedl z lesa další Indiány. Také mohl vykonávat cesty na mše v okolních kaplích a navštěvovat další misijní stanice.³⁶⁶ Misionář zpravidla tyto cesty vykonával pěšky, ale na delší vzdálenosti používal kánoe.³⁶⁷ Při cestách Richtera do další misí ho doprovázelo 30–40 Indiánů. Ti mu vyrobili bytelnou loď, na které dvanáct z nich veslovalo, ostatní mezitím obstarávali potravu.³⁶⁸

Jindřich Richter o cestách mezi misemi dále napsal: „Až sem jsem to dopsal v redukci Uyacale, když tu znenadání jsem byl odtud odvolán, protože vicesuperior se odebral za superiorem do Quita, a, ježto jsme zde sami dva a farnost sv. Františka Borgia nelze opustiti, protože je to město, mám teď na starosti sám všechny misie a nemohu na to stačit. Pro velikou vzdálenost jsem navštívil čtyři kmeny a u jednoho jsem našel velmi mnoho lidí, stížených zhoubnými horečkami; zdá se, že se to zlo plíží ke všem kmenům.“³⁶⁹ I přesto hodlal v nejbližší době navštívit sedm dalších nejbližších kmenů a moc ho mrzelo, že nemohl do vzdálenějších.³⁷⁰ O cestách k dalším kmenům podal zprávu i Boryně: „Píši tento dopis s rozbitými silami, které podlomila pořádně dlouhá a tvrdá cesta. ...Poslední měsíc jsem se odebral do rozlehlého území Mobima a tu jsem putoval od jednoho kmene k druhému...“³⁷¹

5.3 Hospodářství, pravidla a narušení chodu misie

Důsledkem matematické negramotnosti domorodců bylo, že si neuměli rozpočítat zásoby jídla a myslet na další dny, často tedy zabili přidělená zvířata hned první den a pak měli hlad. To vedlo jezuity k tomu, že museli založit vlastní sýpky a ty zamknout, aby něco zbylo na další rok.³⁷²

Soukromý pozemek Indiánů se nazýval „abamba“, na něm si každý Indián mohl pěstovat, co chtěl. Abamba byla nezcizitelná a neprodejná, stejně jako domy domorodců. Společný pozemek (boží pole) byl Indiány obhospodařován pod vedením misionářů, úroda

³⁶⁵ Cit. J. OPATRŇÝ, *Objevitelé, dobyvatelé, osadníci*, s. 71; Z. KALISTA (ed.), *Cesty ve znamení kříže*, s. 98.

³⁶⁶ Srov. P. CARAMAN, *The lost paradise*, s. 138; J. OPATRŇÝ, *Objevitelé, dobyvatelé, osadníci*, s. 71.

³⁶⁷ Srov. P. CARAMAN, *The lost paradise*, s. 139.

³⁶⁸ Srov. Z. KALISTA (ed.), *Cesty ve znamení kříže*, s. 70.

³⁶⁹ Cit. TÝŽ, s. 73.

³⁷⁰ Srov. TÝŽ, s. 73.

³⁷¹ Cit. TÝŽ, s. 101.

³⁷² Srov. R. FÓLOP-MILLER, *Moc a tajemství jezuitů*, s. 345–346.

z něj se dávala do společné sýpky. Z výnosů božích polí se obstarala péče o nemocné a neschopné práce. Dále výnos padl na náklady na stavbu domů a kostelů a na každoroční daně pro španělskou korunu. Misionáři z takto získaných prostředků nic nedostali, museli se spoléhat jen na rentu od krále.³⁷³ Snadno se tedy mohli dostat do velkých finančních obtíží, jako např. František Boryně, který kvůli zemětřesení 20. října 1683 přišel v redukci o velkou část úrody a velice se zadlužil.³⁷⁴

V redukcích neexistovalo dědické právo, děti Indiánů byly vydržovány z prostředků obce. Po dosažení plnoletosti dostaly vlastní abambu. Jezuité se nestarali jen o práci a učení Indiánů, ale někdejší nahé Indiány se rozhodli obléct: dospělí obdrželi jednou ročně nové šaty, děti dvakrát za rok.³⁷⁵

Pro všechny Indiány platila stejná pracovní povinnost, konkrétně osm hodin denně. Tři dny v týdnu povinně pracovali na božím poli, jinak tam, kde chtěli.³⁷⁶ V zemědělství se pěstovaly jak tradiční produkty, tak i rostliny zavedené teprve jezuitou a přizpůsobené kultivací místním podmínkám – na polích například kukuřice, manioky, tykvovité rostliny, sladké brambory, pšenice, luštěniny a cukrová třtina a v zahradách léčivé byliny, květiny a zelenina.³⁷⁷ František Boryně doplnil výčet pěstovaných plodin o rýži, bavlník a tabák.³⁷⁸ Upozornil též na to, že v redukci bylo dost soli a jako koření se používalo nějaké modře či šafránově zbarvené.³⁷⁹ Zajímavostí je, že dostatek soli nemusel být ve všech redukcích, neboť Jindřich Richter napsal, že v jeho redukci není ani sůl, ani pepř.³⁸⁰ K pěstování plodin byl potřeba dostatek železných nástrojů – dle Richtera: „Železa, které je zde velmi drahé, za 5 a 6 zlatých, si cení Indiáni tím více, čím více je ho tu zapotřebí ke kácení lesů, aby se mohla zasít kukuřice, banány a yuca, proto je nad zlato vzácnější.“³⁸¹

Co se chovu dobytka týče, v misiích se chovala početná stáda volů, krav a koní. Z důvodu napadení telat červy je bylo nutné držet stranou od krav, neboť je mohla nakazit.³⁸² Velikost těchto stád přiblížil opět Boryně: „Mám se svým kmenem veliké stádo 19 000 krav a býků a 9 300 koní.“³⁸³

³⁷³ Srov. R. FÖLOP-MILLER, *Moc a tajemství jezuitů*, s. 346.

³⁷⁴ Srov. J. KOLÁČEK, *Tři tovaryši*, s. 58.

³⁷⁵ Srov. R. FÖLOP-MILLER, *Moc a tajemství jezuitů*, s. 346.

³⁷⁶ Srov. TÝŽ, s. 346–347.

³⁷⁷ Srov. S. ANAGNOSTOU, *Jesuiten in Spanisch-Amerika als Übermittler von heilkundlichem Wissen*, s. 52.

³⁷⁸ Srov. J. OPATRŇÝ, *Objevitelé, dobyvatelé, osadníci*, s. 70; Z. KALISTA (ed.), *Cesty ve znamení kříže*, s. 98.

³⁷⁹ Srov. Z. KALISTA (ed.), *Cesty ve znamení kříže*, s. 98.

³⁸⁰ Srov. TÝŽ, s. 70.

³⁸¹ Cit. TÝŽ, s. 67.

³⁸² Srov. TÝŽ, s. 97.

³⁸³ Cit. TÝŽ, s. 98, 100.

Obchod v redukcích byl čistě výměnný, peníze zbytečné. Z toho lze odvodit, že i zahraniční obchod byl výměnný.³⁸⁴ Jezuité měli své vlastní obchodní zástupce v Buenos Aires, tzv. procuradores,³⁸⁵ jejichž prostřednictvím organizovali výměny.³⁸⁶ Občas sice do redukcí zavítali obchodníci, ale ti se směli ubytovat jen mimo redukce v místě jim vyčleněném – tzv. ramadas. Zde mohli pobýt až tři dny, ale byli přísně střeženi, aby se nemohli setkat s Indiány.³⁸⁷ Nejvýznamnějším artiklem z jezuitských redukcí byl čaj maté, tzv. paraguayský čaj.³⁸⁸ V jeho výrobě vynikali Guaraníjové a první plantáže se táhly územím kolem řeky Paraná a jeho vývoz směřoval do Santa Fé a Buenos Aires, následně do Chile a Peru.³⁸⁹

Osady též obchodovaly s dobyt看em, bavlnou, keramikou vlastní provenience, tabákem a cukrem.³⁹⁰ To dokazuje i dopis Fritze: „...Yurimaguové a Aysuárové, ačkoli jsou odlišného původu a mají odlišný jazyk, téměř se neliší svými zvyklostmi. Chodí zcela nazí, přesto však postupně přivykají oděvu a Indiánky se již učí jej tkát. Jejich stravou kromě toho, co jim dává řeka, jsou kasava a mouka, kterou připravují z manioku. S jinými kmeny obchodují s tetes čili s dřevěnými nádobami, jež jejich ženy nádherně malují...“³⁹¹

Každá osada měla jeden pěší a jeden jízdní útvar.³⁹² Jezuité dokonce rozšířili voskový průmysl, aby zafinancovali nákup železné rudy na zbraně.³⁹³ Mezi faktory narušující chod misie patřily odchody mužů na tažení.³⁹⁴

Jak už bylo řečeno, život v redukcích byl zcela podřízen náboženským pravidlům a dbalo se zde na přísnou kázeň a pořádek.³⁹⁵ Nikdo z obyvatel redukce nesměl zůstat v noci venku. Mohli ale od misionáře získat povolení vzdálit se na dva dny až dva týdny z redukce za účelem lovu.³⁹⁶ V misiích byl zrušen trest smrti, největší viníky postihl odsun do jiné redukce. U žen byl největším trestem delší pobyt ve vdovských domech.³⁹⁷

³⁸⁴ Srov. R. FÖLOP-MILLER, *Moc a tajemství jezuitů*, s. 347.

³⁸⁵ Srov. J. CHALUPA, *Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile*, s. 60.

³⁸⁶ Srov. R. FÖLOP-MILLER, *Moc a tajemství jezuitů*, s. 347.

³⁸⁷ Srov. TÝŽ, s. 348; S. ANAGNOSTOU, *Jesuiten in Spanisch-Amerika als Übermittler von heilkundlichem Wissen*, s. 52.

³⁸⁸ Srov. R. FÖLOP-MILLER, *Moc a tajemství jezuitů*, s. 347.

³⁸⁹ Srov. J. CHALUPA, *Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile*, s. 55.

³⁹⁰ Srov. TÝŽ, s. 55.

³⁹¹ Cit. K. ŠIMKOVÁ-BROULOVÁ - V. ŠIMEK, *Samuel Fritz*, s. 58.

³⁹² Srov. P. F.-X. DE CHARLEVOIX, *Paraguay v době jezuitských redukcí*, s. 212.

³⁹³ Srov. P. CARAMAN, *The lost paradise*, s. 178; Z. KALISTA (ed.), *Cesty ve znamení kříže*, s. 98.

³⁹⁴ Srov. M. KŘÍŽOVÁ, *Ideální město v divočině*, s. 157.

³⁹⁵ Srov. P. F.-X. DE CHARLEVOIX, *Paraguay v době jezuitských redukcí*, s. 208; Michael BOROVIČKA, *Cestovatelství*, s. 218.

³⁹⁶ Srov. Z. KALISTA (ed.), *Cesty ve znamení kříže*, s. 70.

³⁹⁷ Srov. R. FÖLOP-MILLER, *Moc a tajemství jezuitů*, s. 349.

6. Kontakty jezuitů s českou provincií a s dalšími misionáři

6.1 Spojení s domovinou

Jak už jsem zmínila výše, zprávy, které se zachovaly, ve valné většině mapují cestu misionáře na misi. Je třeba mít na paměti, že veškerá korespondence jezuitů podléhala cenzuře a často byl její obsah použit k propagandě misií. Proto se mohlo stát, že pokud misionáře trápily těžkosti a nemohl se plně soustředit na christianizaci Indiánů, tak jeho dopisy byly cenzurou zadrženy a nedostaly se k adresátovi, ani nebyly nikde vytisknuty, ba ani zmíněny.³⁹⁸ Jezuity zajímalo, kterak se v cizích zemích Indiáni oblékali a jaká byla jejich strava a obyčej. I tyto popisy lze najít v korespondenci českých misionářů.

Je třeba si uvědomit, že daleko více dopisů máme právě ze začátku misijního působení českých jezuitů, než z pozdějšího dění na misiích. Je to způsobeno tím, že poštovní spojení s domovinou bylo vzhledem k velké vzdálenosti velice problémové. Dopisy často putovaly několik let a nezdá se, že do české provincie vůbec nedorazily. Obdobný problém představovalo spojení v opačném směru. Misionář tak byl odtržen od zpráv z domova a též od pomoci řádu. Musel se spoléhat sám na sebe – často mu totiž ani místní správa nemusela v případě potíží účinně pomoci.³⁹⁹

Jezuita byl povinen ze svých misií zasílat řádu pravidelné relace o svém působení. Tyto relace pak byly při různých příležitostech veřejně předčítány.⁴⁰⁰ V Evropě bylo zvykem, že kněží ze všech misií pravidelně v tříletých cyklech shromažďovali informace o misiích.⁴⁰¹ Kromě toho jezuité psali dopisy svým blízkým. V listech se snažili obsáhnout vše, a proto neváhali na papír psát všemožnými směry, příkladem je dopis Andrea Suppetia,⁴⁰² či co nejvíc nahuštěně jako Václav Breyer roku 1699.⁴⁰³

Pokud se misionář ještě nacházel v Evropě, tak jeho listy zpravidla nebylo obtížné doručit do české provincie, i když i zde se mohly vyskytnout problémy: „Dostal jsem Vaše listy, jak pokud byly poslány přes Vídeň, tak pokud byly poslány přes Madrid a přes Řím; nejrychleji docházejí ty, které jdou přes Vídeň nebo které jsou posílány přímo z Prahy do

³⁹⁸ Srov. A. PROSPERI, Misionář, in: R. Villari (ed.), *Barokní člověk a jeho svět*, s. 173.

³⁹⁹ Srov. Kol. autorů, *Čeští jezuité, cestovatelé a objevitelé*, s. 17.

⁴⁰⁰ Srov. I. ČORNEJOVÁ, A. RICHTEROVÁ (edd.), *Jezuité a Klementinum*, s. 090; S. BINKOVÁ, *Las obras pictóricas de los PP. Florián Paucke e Ignacio Tirsch*, s. 189.

⁴⁰¹ Srov. P. CARAMAN, *The lost paradise*, s. 132.

⁴⁰² NA ČR Praha, 1. oddělení, JS, sign. JS 419/3, f. 102–103.

⁴⁰³ NA ČR Praha, 1. oddělení, JS, sign. JS 419/3, f. 219–223.

Lisabonu; aby pak docházely ještě bezpečněji, račte je vložit do obálky, adresované moderatorovi zdejší provincie.“⁴⁰⁴

Po příchodu misionáře na misie se poštovní spojení mezi jezuitou a domovskou provincií mohlo na nějakou dobu přerušit, např. František Boryně od svého příjezdu až do roku 1720 neobdržel žádný dopis z české provincie.⁴⁰⁵ Sám to často zmiňoval ve svých listech: „Uplynulo již třiatdvacet let, co jsem nedostal z Čech žádného dopisu. Sám psal jsem při různých příležitostech znovu a znovu, jakmile jsme dospěli do hlavního města Peru Limy, a svoje listy odevzdal jsem římským prokurátorům, takže nepochybuji, že se dostaly přes moře do české provincie.“⁴⁰⁶ Ve svém dopise z roku 1695 zadoufal, že nemusí vše vypisovat, neboť už se o tom zajisté zmínil v korespondenci někdo z jeho druhů.⁴⁰⁷

Jindřich Richter potíže s korespondencí popsal takto: „Bojím se opravdu, že jeden z těchto listů, které jsem adresoval D. P. prokurátorovi Emanuelovi Rodriguezovi pro Madrid, se ztratil, neboť jsme se dozvěděli, že D. P. prokurátor, kterého jsme v Cádixu opustili zachvácen horečkami, opustil tento svět. Ale i tento přítomný dopis se zdrží; nevíme dosud, kdy se vrátí galeony, kdyžtě nepřítel, anglická a holandská sebranka, brání jakémukoli obchodnímu styku mezi Limou a Panamou po Tichém oceáně, takže ani kupci nejsou s to, aby rozváželi svoje zboží...“⁴⁰⁸

Také on nedostal z Evropy žádný dopis po dobu dvou let.⁴⁰⁹ Musel se tedy spolehnout na zprávy ze svého okolí, které se k němu dostaly a zkoušet se dál zkontaktovat s českou provincií: „Byl jsem arci nadmíru potěšen zprávou, že do blízkosti Quita už šťastně dospělo 18 druhů z Evropy, zatím nevím, z kterých provincií. Doufám, že přišlo i několik lidí z provincie naší, naleznou tu rozsáhlé pole pracovní a mnoho co napravovat.“⁴¹⁰ Podobné doušky mohly sloužit jezuitům k propagandě. Richter ale upozorňuje na to, že do zdejších končin bylo potřeba spíše silných než učených mužů.⁴¹¹

I přes velkou vzdálenost mezi kontinenty se Richter dozvěděl o tom, jak pokračovaly boje ve válkách o reunie s Ludvíkem XIV.: „Já za celou tuto dobu nedostal jsem psaní ani od bratří, ubírajících se do Chile, ani z české provincie, ačkoli bezprostředně vím, že před dvěma měsíci jedna loď přistála. Mimořádný posel, který tudy prošel s listem královským, určeným

⁴⁰⁴ Cit. Z. KALISTA (ed.), *Cesty ve znamení kříže*, s. 103.

⁴⁰⁵ Srov. J. OPATRŇY, *Objevitelé, dobyvatelé, osadníci*, s. 71.

⁴⁰⁶ Cit. Z. KALISTA (ed.), *Cesty ve znamení kříže*, s. 97.

⁴⁰⁷ Srov. P. ZAVADIL, *Bohemia jesuitica in Indiis occidentalibus. Latinská korespondence českých jezuitů z Ameriky, Filipín a Marián v českých a moravských archivech*, s.154.

⁴⁰⁸ Cit. Z. KALISTA (ed.), *Cesty ve znamení kříže*, s. 51–52.

⁴⁰⁹ Cit. TÝŽ, s. 68.

⁴¹⁰ Cit. TÝŽ, s. 73.

⁴¹¹ Srov. TÝŽ, s. 73.

místokráli, došedším s touto lodí, tvrdil jen to o Říši, že válka tu má šťastný průběh a že bylo dosaženo nových a nových vítězství...⁴¹²

6.2 Kontakt s ostatními misionáři

Čeští jezuité se na misie vydávali často ve skupinách – cestu tak absolvovali společně. Po rozdělení do jednotlivých oblastí se jejich osudy zpravidla rozdělily. Přesto spolu mohli udržovat kontakty a navzájem si vypomáhat.

Misionáři Richter s Fritzem se na misie vydali společně, proto tedy nebylo nutné, aby oba napsali podrobnou relaci o cestě: „Nechci opakovat, co psal již můj společník P. Richter, zvláště o mnohých svízelných a nebezpečích, která jsme s pomocí Boží a veselou myslí přestáli.“⁴¹³

V dopise z roku 1699 z ruky Breyera se dozvíme mnohé o strastech a radostech misionářů Fritze a Richtera.⁴¹⁴ Breyer upozornil na to, že Omaguové pod vedením Fritze se nevraceli ke svému předchozímu způsobu života a už se ani nebouřili, neboť je před rokem pobili Cunibové a Pirové. Právě Pirové měli být potrestáni za vraždu Richtera a přibližně devíti Španělů, mužů i žen. Pirové ale obelstili kapitána trestné výpravy a nakonec ji celou pobili. Samotný Breyer se od listopadu 1692 s P. Františkem Vydrrou pohyboval mezi Omaguy v redukci sv. Jáchyma u P. Samuela, když v květnu 1698 P. Superior odvolal Fritze ke správě jeho misí. Téhož měsíce P. František Vydra dorazil do redukce Panny Marie z Guadalupe. Tam měl pracovat jako nový misionář Omaguů. Ale sotva došel k řečené redukci, Indiáni mu začali vyhrožovat smrtí. Tak se Vydra rozhodl raději nevycházet z domu a nesloužit mše; a tak sám v neustálém očekávání smrti setrval asi šest týdnů. Pak se mu podařilo informovat své druhy v jiných misiích o své situaci. Nakonec ho z domácího vězení vysvobodil Fritz, který už jako zkušený misionář poučil Vydru o tom, že žádné nebezpečí mu nehrozilo.⁴¹⁵ Na tomto příkladu je vidět, jak bylo důležité mít kolem sebe své druhy, kteří v případě nouze zvláště svým nezkušeným kolegům mohli vypomoci.

Čeští misionáři mohli být ve styku i s jezuitou z jiných provincií, o čemž svědčí dopis Jindřicha Richtera: „Pozdravuji při této příležitosti Vaší Důstojnost a prosím pro spásu těch duší, aby zařídila, aby se mezi lidmi, kteří sem mají být vysláni, vybíralo, zejména aby nebyl sem poslán někdo, na kom je znát, že dychtí i po maličkostech; neboť jistotně stane se tu

⁴¹² Cit. Z. KALISTA (ed.), *Cesty ve znamení kříže*, s. 60.

⁴¹³ Cit. F. X. VILHUN, *Hrdinové vědy a víry*, s. 84.

⁴¹⁴ Srov. TÝŽ, s. 83.

⁴¹⁵ Srov. P. ZAVADIL, *Bohemia Jesuitica in Indiis occidentalibus. Latinská korespondence českých jezuitů z Ameriky, Filipín a Marián v českých a moravských archivech*, s. 159.

lakotným a v důsledku toho nemilosrdným a zatvrzelým v srdci proti chudobným Indiánům, a takový člověk klade pak takové překážky k obrácení duší, že není možno je překonati, než odstraní-li se on daleko z obzoru. Já i jiní z provincie České, kdož zde pracujeme, chtěli bychom raději P. Verdiera poslati zpět do Čech a mít jej rádi na větší vzdálenost než zblízka.“⁴¹⁶ Richterovo přání se ale nesplnilo, neboť Verdier působil na misiích až do své smrti 1727.⁴¹⁷

V korespondenci českých misionářů můžeme objevit i rozpor mezi proklamacemi o touze po mučednické smrti a pak samotnou hrozbou smrti.⁴¹⁸ Dopis Richtera pražskému provinciálovi z 18. 8. 1685 to dokazuje – „V misii pátera Vergary se stalo, že tento je zastihl (indiánské zvědy) a podivuje se tak nenadálému jejich příchodu, rozhodl se, že se jich zeptá na jeho příčinu. Tuť krvežízniví barbaři hned, jakmile spatřili Otce, jali se jeden pobízet druhého, aby jej zabil. Ale druhý odpověděl: Ráno! Zmíněný Otec zaslechl toto slovíčko a tu teprve pojal podezření, oč tu jde a doptával se pilně a dostalo se mu od přátel návštějí o hrozícím nebezpečí. Pročež maje po ruce mezka, ještě téže noci se vytratil z osady, ovšem nestačil již, aby jiným dal výstrahu. Po plných sto dní se skrýval v lesích, živě se bylinkami a kořínky.“⁴¹⁹

Jezuity smrt z rukou Indiánů mohla vyděsit, zvláště, když se dozvěděli o smrti tří misionářů z rukou Karibů: „...sestoupili v měsíci říjnu minulého roku směrem k Orinoku a zmocnivše se tu tři misionářů, totiž Aragonce P. Ignatia Fiola, Bavora Kašpara Becka a Belgičana, z Flander pocházejícího, P. Ignáce Tobasta, ukrutně je utratili. P. Vergara unikl a 100 dní se schovával v pustinách, živ o bylinách a kořincích. Ani dne ještě neznáme, kdy, podle úmluvy ozbrojeni pistolemi a mečíky, udeřili na jednotlivé na vzdálených místech od sebe působící misionáře. Nejdříve jim hodili smyčku na krk a poté usekavše jim ruce a nohy s divokou krutostí se vrhli na ostatní tělo. Konečně sebravše liturgická roucha a obléknuvše se do nich, zakončili tragédii slavnostní střelbou z pistolí. Obyvatele nechali celkem bez úrazu, prohlašující jim, že přišli jen, aby zabili Otce. Když jsme 31. ledna dostihli Hondy, dostalo se nám naděje, že vstoupíme v šlépěje těchto slavných mučedníků.“⁴²⁰ Tato zpráva misionáře mohla vyděsit, ale paradoxně v nich mohla probudit i větší odhodlání pokračovat v misijní činnosti, neboť ztratit svůj život ve jménu víry bylo přáním mnoha jezuitů.

⁴¹⁶ Cit. O. KAŠPAR, *Jezuíté z české provincie v Novém světě*, HO 3, 1992, č. 2, s. 59–60; Srov. M. BOROVIČKA, *Cestovatelství*, s. 224.

⁴¹⁷ Srov. O. KAŠPAR, *Jezuíté z české provincie v Novém světě*, HO 3, 1992, č. 2, s. 60.

⁴¹⁸ Srov. O. KAŠPAR, *Jezuíté z české provincie v Novém světě*, HO 3, 1992, č. 3, s. 81.

⁴¹⁹ Cit. TAMTÉŽ, s. 82.

⁴²⁰ Cit. TAMTÉŽ, s. 81.

Jindřich Richter po určení cíle své misie byl od Fritze oddělen. Když tedy dorazil do své misie, setkal se tam s misionářem Tomášem Santosem, a vzhledem k tomu, že si pěkně povyprávěli, tak se lze domnívat, že k sobě pocítili vzájemné sympatie.⁴²¹ Richter se pak s Fritzem setkal až po několika letech v Santiagu de la Laguna.⁴²² Fritz popsal své setkání s Richterem takto: „... Zde jsem se setkal se svým drahým P. Jindřichem Richterem, misionářem u Cunivů, ve funkci zástupce superiora, neboť páter superior Francisco Viva nebyl přítomen v Jaenu, protože právě podnikl strašlivý výpad proti Jivarům (bojovný indiánský kmen lovců lebek). P. Jindřich mi sdělil, že už dávno se v provincii modlili za mou duši, neboť mě považovali za mrtvého, zabitého Indiány nebo pochovaného ve vlnách Maraňonu...“⁴²³ Obavy z toho, že Fritz už nebyl naživu, přiblížil Jindřich Richter takto: „...P. Samuel Fritz právě v té době, kdy mi byl přidělen jako pomocník, nemaje dostatek železného náčiní, rozhodl se navštívit Portugalce, usazené na dolním Maraňonu, aby si opatřil u nich potřebné věci. A již je tomu třetí rok, co jsme o něm ničeho neslyšeli. Někteří říkají, že byl zabit divochy, a jest se toho opravdu co báti při takových nebezpečích. Dospěl-li pak k Portugalcům, má se za to, že vida, jak přenesnadný a téměř nemožný by byl návrat, rozhodne se tak, jako se musel rozhodnouti jeden Otec františkán, který byl s námi na téže lodi, a nalodě se na portugalský koráb, vrátí se do Evropy.“⁴²⁴

Misionáři navzájem o svých druzích psali do české provincie a často informovali představené o jejich úspěších. Stanislav Arlet napsal o Františkovi Boryňovi toto: „...vykoná v jednom roce tolik cest jako žádný jiný. Přitom objevil a procestoval mnoho neznámých území, do nichž předtím nepřišel žádný misionář. Staří misionáři nedovedou dost vynachválit jeho vroucí a hrdinskou horlivost. Slyšel jsem, jak si ne jeden z nich povzdechl: Ach, jak nás zahanbuje tento jediný kněz z Čech, který v tak krátké době dokázal, o co my jsme se po taková léta ani jednou neodvážili pokusit!“⁴²⁵

Udržování kontaktů s ostatními druhy, zejména v bezprostřední blízkosti misie, bylo pro misionáře klíčové. Nikdy nevěděli, jaké nebezpečí na ně v redukci čeká, natož do jaké míry se mohou spolehnout na pomoc své domovské provincie. Z prvotní euforie psaní do domoviny se časem mohlo stát martyrium, zejména za situace, kdy misionářovy dopisy do vlasti došly, ale odpovědi se k němu již nedostaly.

⁴²¹ Srov. Z. KALISTA (ed.), *Cesty ve znamení kříže*, s. 64.

⁴²² Srov. K. ŠIMKOVÁ-BROULOVÁ – V. ŠIMEK, *Samuel Fritz*, s. 19, 74; M. BOROVIČKA, *Cestovatelství*, s. 246.

⁴²³ Cit. K. ŠIMKOVÁ-BROULOVÁ – V. ŠIMEK, *Samuel Fritz*, s. 74.

⁴²⁴ Cit. Z. KALISTA (ed.), *Cesty ve znamení kříže*, s. 68–69.

⁴²⁵ Cit. J. OPATRŇÝ, *Objevitelé, dobyvatelé, osadníci*, s. 71.

7. Nakolik byly splněny cíle misionářů

Tato kapitola si klade za cíl zhodnocení úsilí českých misionářů. Je nesporné, že právě jezuité dosáhli na svých misiích daleko většího úspěchu než jejich předchůdci či konkurenti.⁴²⁶ Čeští jezuité nebyli výjimkou a v konkurenci svých kolegů z jiných provincií si vydobyli významné postavení.

Na misiích byli oblíbeni, což dokazuje výrok Slezana Ondřeje Suppetia z Ratiboře, který působil v Jižní Americe v letech 1684–1712: „To můžeme všichni, kdož z české provincie jsme přišli, po pravdě potvrditi, že domorodí Otcové v Chile, pocházející ze španělských rodičů, milují a váží si Čechů a Nizozemčanů nad ostatními národy, ba i nad evropské Španěly, což jest jistě u tohoto lidu velice vzácné...“⁴²⁷ Za úspěchem a oblíbeností českých misionářů stojí mj. jejich jazykové znalosti. Zejména Fritz i Richter ovládali velmi dobře domorodé jazyky, v některých případech ale museli jezuité opustit misii krátce po příjezdu, protože nemohli zvládnout žádnou z těchto řečí.⁴²⁸ Mezi takové jedince patřil Florián Paucke ze Slezska, přidělený k Mocobiům. Ten měl velké problémy s učením jazyka a z toho pak trpěl i depresemi, avšak naštěstí tento problém vynahrazoval svým muzikálním talentem. Pro něj a mnoho jiných jezuitů se hudba stala prostředkem komunikace rychlejším než slovní dorozumívání.⁴²⁹ Jazyk Mocobiů a Abiponů byl totiž velice složitý, jednalo se o značně rychlé a nejasné vyslovení slov „syčením jazyků a frkáním nozder, skřípáním zubů a kloktáním v krku,“ údajně podobné kdákání kachen na rybníku.⁴³⁰

Dle Vraštila nejvíce v misionářské práci vynikl Stanislav Arlet a František Boryně v oblasti kmene Moxů v Peru a Fritz s Richterem v oblasti Horního Maraňonu.⁴³¹ Arlet založil redukci San Pedro, obracel na víru obávané Ganiciany, christianizoval postupně šest kmenů.⁴³² František Boryně obrátil přes sto kmenů. Nakonec si vysloužil poděkování jménem krále španělského od místokrále peruánského.⁴³³ Boryně o svém působení na misiích napsal, že po 23 letech od příchodu k Indiánům vykonal svoji práci s velkým potěšením. Měl velkou

⁴²⁶ Srov. M. BOROVIČKA, *Cestovatelství*, s. 217.

⁴²⁷ Cit. Z. KALISTA (ed.), *Čechové, kteří tvořili dějiny světa*, s. 186.

⁴²⁸ Srov. J. KLAIBER, *Los jesuitas en America Latina*, s. 113; K. ŠIMKOVÁ-BROULOVÁ – V. ŠIMEK, *Samuel Fritz*, s. 95.

⁴²⁹ Srov. J. KLAIBER, *Los jesuitas en America Latina*, s. 113.

⁴³⁰ Srov. P. CARAMAN, *The lost paradise*, s. 208–209.

⁴³¹ Srov. J. VRAŠTIL, *Účast staré české provincie Tovaryšstva Ježíšova na zámořských misiích*, in: *Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 2, 1927*, s. 33.

⁴³² Srov. V. KYBAL, *Po československých stopách v Latinské Americe*, s. 35; J. OPATRŇÝ, *Objevitelé, dobyvatelé, osadníci*, s. 70–71; Z. KALISTA, *Čechové, kteří tvořili dějiny světa*, s. 185; A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 117.

⁴³³ Srov. V. KYBAL, *Po československých stopách v Latinské Americe*, s. 35; J. OPATRŇÝ, *Objevitelé, dobyvatelé, osadníci. 500 let Ameriky*, s. 70, 71; Z. KALISTA, *Čechové, kteří tvořili dějiny světa*, s. 185.

úrodu duší. Svoji činnost zahájil v misii sv. Františka Borgii, po sedmi letech pokračoval v misii sv. Pavla apoštola. Momentálně ho obklopovalo 1800 křesťanů, dříve jich měl dokonce 2500, ale mor a nemoci počty Indiánů snížily.⁴³⁴

Klíčový okamžik pro Samuela Fritze představoval rok 1704, kdy se stal superiorem spojených maraňonských provincií.⁴³⁵ V té době ale misie vstoupily do období krize.⁴³⁶ Za jeho působení se jemu svěřené redukce ocitly pod permanentními útoky Portugalců a nepřátelských indiánských kmenů. Těm Fritz nedokázal zabránit stejně jako zajetí mnoha Omaguů a pátera Sanná (ten byl nucen odcestovat z Jižní Ameriky a nakonec byl poslán na misii do Číny). Nakonec byli Omaguové úplně rozprášeni. V důsledku toho byl v prosinci roku 1712 Fritz zbaven, rovněž následkem mnoha pomluv, funkce superiora. Ovládl ho smutek a zklamání z konce Omaguů.⁴³⁷

Přesto byl Fritz velice úspěšným misionářem: založil celkem čtyřicet redukcí, přes které prošlo přibližně 40 000 Indiánů a 42 let působil na horním Maraňonu.⁴³⁸ Působil jako lékař, tesař, truhlář a malíř, jenž vyzdobil mnohé z primitivních kostelů v misiích vlastními malbami.⁴³⁹ Christianizaci Indiánů prováděl mírumilovnými prostředky.⁴⁴⁰ V christianizaci dosahoval i dle Breyera výborných výsledků a nemohl být v misii nikým nahrazen, leda samotným Breyerem, jenž byl schopen trochu rozumět jazyku Omaguů. Ten ale přesto nevěděl, jaký způsob je pro christianizaci Omaguů dobré použít.⁴⁴¹

Největší Samuelův přínos ale spočíval ve vytvoření mapy toku Amazonky roku 1707.⁴⁴² Právě díky nespočetným expedicím byl obdařen velkou znalostí geografie obrovských území, což zúročil nejvíce při tvorbě své mapy.⁴⁴³ Jednalo se na svou dobu o mapu převratně podrobnou, jež nebyla nikým překonána ani řadu let po autorově smrti.

Samotný Fritz ke své mapě Amazonky poznamenal: „Tuto mapu jsem vytvořil k lepšímu poznání a obecnému poučení o velké Amazonce neboli Maraňonu s nemalou námahou a velkou prací, neboť jsem převážnou část jejího toku proplul. Ač se již dnes

⁴³⁴ Srov. P. ZAVADIL, *Bohemia jesuitica in Indiis occidentalibus. Latinská korespondence českých jezuitů z Ameriky, Filipín a Marián v českých a moravských archivech*, s. 132.

⁴³⁵ Srov. K. ŠIMKOVÁ-BROULOVÁ – V. ŠIMEK, *Samuel Fritz*, s. 85.

⁴³⁶ Srov. J. KLAIBER, *Los jesuitas en America Latina*, s. 123.

⁴³⁷ Srov. K. ŠIMKOVÁ-BROULOVÁ – V. ŠIMEK, *Samuel Fritz*, s. 85–87.

⁴³⁸ Srov. TAMTĚŽ, s. 95; V. KYBAL, *Po československých stopách v Latinské Americe*, s. 33; M. BOROVIČKA, *Cestovatelství*, s. 244; C. R. MARKHAM, *Expeditions into the valley of the Amazon 1539, 1540, 1639*, s. 33.

⁴³⁹ Srov. C. R. MARKHAM, *Expeditions into the valley of the Amazon 1539, 1540, 1639*, s. 34.

⁴⁴⁰ Srov. K. ŠIMKOVÁ-BROULOVÁ – V. ŠIMEK, *Samuel Fritz*, s. 95.

⁴⁴¹ Srov. P. ZAVADIL, *Bohemia jesuitica in Indiis occidentalibus. Latinská korespondence českých jezuitů z Ameriky, Filipín a Marián v českých a moravských archivech*, s. 160.

⁴⁴² Srov. J. KLAIBER, *Los jesuitas en America Latina*, s. 119; K. ŠIMKOVÁ-BROULOVÁ – V. ŠIMEK, *Samuel Fritz*, s. 7; V. KYBAL, *Po československých stopách v Latinské Americe*, s. 33; C. R. MARKHAM, *Expeditions into the valley of the Amazon 1539, 1540, 1639*, s. 33.

⁴⁴³ Srov. C. R. MARKHAM, *Expeditions into the valley of the Amazon 1539, 1540, 1639*, s. 33.

objevily mnohé další mapy, chci, aniž se někoho dotknu, přece jen říci, že žádná z těchto map není nutně přesná, protože buď měření na této řece nebylo pozorné, nebo nebylo vůbec provedeno, nebo bylo z písemností různých autorů opisováno, což dohromady způsobilo zmatek. Touto novou, objevnou cestou po Amazonce, kterou jsem podnikl a veřejnost s ní seznámil, se nechci chlubit a naznačovat, že tento čin je výsledek jen moji zásluhy, neboť lze vidět, jak podobná podnikání a důkazy veliké lidské píle se mohou nezdařit nebo být zcela zkesleny tak, že dnes již nikdo nepozná jejich původní smysl. Já tuto mapu zveřejňuji jako dílo řízené Boží prozřetelností, která mě, dříve než jsem byl vybrán jako její prostředník, ohrozila smrtelnou chorobou.⁴⁴⁴ Díky své mapě odhalil Fritz existenci mnohých kmenů Evropanům dříve neznámých.⁴⁴⁵

Fritz také napsal zhodnocení misijní činnosti Richterovy: „P. Richter, který se narodil v Čáslavi v Čechách (podle jiných v Prostějově), byl roku 1669 přijat do řádu již jako šestnáctiletý. Brzy však zatoužil, s nadějí na mučednickou korunu, po Indii, kde by mohl pohanům hlásit evangelium. Konečně, byly jeho horoucí prosby vyslyšeny. Roku 1678 přijel do naší misie. Nejdříve usiloval o obrácení Mayánů, potom o národy na řece Ucayale. Po dvanáctileté nevyčerpateľné horlivosti získal pro Krista 9 početných národů, které jeho zásluhou žily opravdu křesťansky.“⁴⁴⁶ ... „Během 12 let podnikl 40 obtížných cest, z nichž nejkratší byly až 200 mil dlouhé, nemluvě ani o neproniknutelných lesích a prudkých vodách, kterými si musel raziti cestu.“⁴⁴⁷ O Richterovi bylo známo, že si s sebou nikdy nebral zásoby potravin, ale bos a polonahý putoval skrz neproniknutelné mlázi, plně důvěřoval boží prozřetelnosti a živil se rostlinami a kořínky. Jeho úsilí se setkalo s úspěchem, a jakmile se naučil několik indiánských jazyků, obklopil se množstvím konvertitů.⁴⁴⁸

Kromě nejznámějších osobností Fritze, Richtera, Arleta a Boryněho, prosluli svými činy i mnozí další čeští jezuité: Jan Kraus, žák architekta Roberta Blanka, přijel do Buenos Aires roku 1691. S rakouským misionářem Seppem spolupracoval na stavbě kostela v Santo Tomé. Mezi Krausovy práce také patří kostel Svatého Ignáce, nejstarší koloniální budova v Buenos Aires.⁴⁴⁹ Nejen mezi architekty se proslavil Jan Röhr. Působil jako profesor matematiky a také proslul znalostmi v astronomii a chronologii. Jeho veledílem byla restaurace katedrály v Limě, těžce poškozené zemětřesením roku 1746.⁴⁵⁰ František Wolf byl

⁴⁴⁴ Cit. K. ŠIMKOVÁ-BROULOVÁ – V. ŠIMEK, *Samuel Fritz*, s. 103.

⁴⁴⁵ Srov. J. KLAIBER, *Los jesuitas en America Latina*, s. 115.

⁴⁴⁶ Cit. F. X. VILHUN, *Hrdinové vědy a víry*, s. 85.

⁴⁴⁷ Cit. TÝŽ, s. 86; C. R. MARKHAM, *Expeditions into the valley of the Amazon 1539, 1540, 1639*, s. 32.

⁴⁴⁸ Srov. C. R. MARKHAM, *Expeditions into the valley of the Amazon 1539, 1540, 1639*, s. 32.

⁴⁴⁹ Srov. P. CARAMAN, *The lost paradise*, s. 228–229.

⁴⁵⁰ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 121.

známý tesař a architekt. Otec Jan Baptista Neumann z Vídně se zapsal jako zakladatel prvního tisku v regionu Rio Plata.⁴⁵¹

Výše zmíněný Breyer působil dvě desítky let jako misionář na horním Maraňonu, „s takovou zbožností a s tak zaníceným zápalem, že ho každý v duchu nazývá zbožným knězem a svatým otcem.“⁴⁵² Jeho berla a další věci byly uchovány jako relikvie. I jinak byl opakovaně oceňován jako vzorový misionář i jako zdatný stavitel. Byl nejvyšším představeným misie na Horním Maraňonu. Jako velmi starého a neschopného práce ho prý Indiáni nosili na svých ramenou do Quita, aby tam své dny dožil v klidu.⁴⁵³

Na výstavbě jezuitského „státu“ v Paraguayi se podíleli Václav Christmann z Prahy, Jan John z Jaroměře a Jindřich Kordule z Běstviny.⁴⁵⁴ Zpráva Václava Christmana obsahovala údaje pro Paraguay k roku 1690: 26 obcí, 77 646 duší; roku 1740 už se jednalo o 120 000 osob.⁴⁵⁵ Právě Paraguay je považována za nejslavnější misijní dílo.⁴⁵⁶ Dle Voltaira se v případě paraguayských redukcí jednalo o vítězství humanity.⁴⁵⁷

Nutné je zmínit i to, že čeští misionáři rozšířili po celé Brazílii kult sv. Jana Nepomuckého. Zavedli zde také uctívání Pražského jezulátka.⁴⁵⁸

Ne vždy ale jezuité budili svými činy pozitivní konotace. V Evropě byl Tadeáš Enis činěn odpovědným za rozpoutání rebelie Indiánů. Prý podnítl 1000 Guaranijců k útoku na portugalskou pevnost Santa Amaro v únoru 1754, později dělal generála indiánské armády. Ale v jeho deníku najdeme zmínku o tom, že se odmítl připojit k povstání přímo, angažoval se jen jako kaplan a doktor pro zraněné.⁴⁵⁹ Celé obvinění bylo však dílem exjezuity Bernarda Ibañeze de Echavarria, který označil Enise za vůdce rebelie.⁴⁶⁰ Bernardovi se podařilo zesílit kritiku redukcí v Paraguayi.⁴⁶¹

Během tzv. války sedmi misíí (povstání misijních osad a Indiánů proti Portugalsku) se kromě Enise proslavili i další jezuité z české provincie. Jednalo se o Karla Tura, který se jako vrchní představitel v San Nicolas pokoušel po vypuknutí války marně usmířit Indiány

⁴⁵¹ Srov. P. CARAMAN, *The lost paradise*, s. 186, 228.

⁴⁵² Cit. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 123.

⁴⁵³ Srov. TÝŽ, s. 123.

⁴⁵⁴ Srov. Z. KALISTA, *Čechové, kteří tvořili dějiny světa*, s. 186.

⁴⁵⁵ Srov. V. KYBAL, *Po československých stopách v Latinské Americe*, s. 36.

⁴⁵⁶ Srov. TÝŽ, s. 36; J. KUBÍKOVÁ, *Křesťanské misie v 16.–18.století*, s. 78.

⁴⁵⁷ Srov. M. BOROVIČKA, *Cestovatelství*, s. 218; René FÖLOP-MILLER, *Moc a tajemství jezuitů*, s. 358; Z. KALISTA, *Čechové, kteří tvořili dějiny světa*, s. 186.

⁴⁵⁸ Srov. J. KLÍMA, *Dějiny Brazílie*, s. 341; Kol. autorů, *Čeští jezuité, cestovatelé a objevitelé*, s. 25.

⁴⁵⁹ Srov. P. CARAMAN, *The lost paradise*, s. 254–255.

⁴⁶⁰ Srov. TÝŽ, s. 255; S. BINKOVÁ, *Las obras pictóricas de los PP. Florián Paucke e Ignacio Tirsch*, s. 190.

⁴⁶¹ Srov. S. BINKOVÁ, *Las obras pictóricas de los PP. Florián Paucke e Ignacio Tirsch*, s. 190.

s opatřeními vlády. Josef Unger byl dokonce během této války Portugalci z Ostrova hadů zajat a zemřel po svém převozu do obecného vězení v Belemu.⁴⁶²

Další český jezuita Jan Mesner založil pro Chiquity školu na přepis partitur a zakládal další kapely. Z toho lze usoudit, že hudba u Chiquitů byla tedy o něco málo méně rozvinutá než u Guaraniů před vyhnáním.⁴⁶³ Mesner působil v chiquitských misiích 31 let.⁴⁶⁴

Proslulý byl sbor Floriána Bauckeho složený z dvaceti Indiánů, z nichž nejstaršímu bylo teprve šestnáct let.⁴⁶⁵ Jednou koncertoval v Buenos Aires, ale jeho hlavním působištěm bylo Santa Fé.⁴⁶⁶ „Když přišli na sv. Ignáce do města Santa Fé, aby účinkovali při slavné mši svaté a při nešporách, museli se na všeobecnou žádost místo na kůru postavit doprostřed kostela nedaleko hlavního oltáře. Všecko se na ně dívalo. Mnozí vznešení Španělé byli dojata až k slzám nad výkony těch hochů, kteří ještě před krátkým časem nic nevěděli o pravém Bohu, a nyní tak pěkně přispívali k jeho oslavě. Byli pozváni i do hlavního města Buenos Aires k biskupovi a místodržiteli a P. Baucke se jen stěží ubránil, aby ho tam i s kapelou nezdrželi na stále.“⁴⁶⁷

Kromě hudby proslul Baucke i svým pozoruhodným dílem věnovaným životu Indiánů z kmene Mocobiů.⁴⁶⁸ Jedná se o ručně psaný text s obrázky sepsaný až po návratu Bauckeho do Čech po vyhnání jezuitů ze španělských držav. Spis obsahuje více než 100 stránek obrázků malovaných nezávisle na textu. V Bauckově díle najdeme přibližně 70 exemplářů rostlin a kolem 130 zvířat. Dílo popisuje nejen život v misi, ale také poloostrovní Španěly, Španěly v Americe a kreoly. V centru Bauckeho zájmu nicméně převládají domorodci, oblíbené jsou výjevy z každodenního života. V podání Floriána jsou Indiáni představeni více expresivně s důrazem na svou statečnost a válečné umění a s velkým počtem kolektivních scén.⁴⁶⁹

Naopak za příklad neúspěchu misionáře slouží osoba Michaela Schabela. Ten se roku 1694 vydal na misie a 22. září 1695 byl určen do Nové Granady, která trpěla nedostatkem lidí. Dostal se z Cartageny proti proudu řeky Magdaleny až do Santa Fé de Bogota. Zde získal úkol zřídit kolem města Barinas nové misijní stanice. Tento úkol však Schabel nesplnil, ale není jasné proč. Muselo to být pro něj tak frustrující, že se v roce 1698 na svou vlastní žádost a proti výslovnému nařízení svých představených vrátil zpět do Evropy. Náklady na zpáteční

⁴⁶² Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 150–151.

⁴⁶³ Srov. P. CARAMAN, *The lost paradise*, s. 224.

⁴⁶⁴ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 146.

⁴⁶⁵ Srov. J. VRAŠTIL, *Účast staré české provincie Tovaryšstva Ježíšova na zámořských misiích*, in: *Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 2*, 1927, s. 32.

⁴⁶⁶ Srov. P. CARAMAN, *The lost paradise*, s. 210.

⁴⁶⁷ Cit. J. VRAŠTIL, *Účast staré české provincie Tovaryšstva Ježíšova na zámořských misiích*, in: *Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 2*, 1927, s. 32.

⁴⁶⁸ Srov. S. BINKOVÁ, *Las obras pictóricas de los PP. Florián Paucke e Ignacio Tirsch*, s. 190; Z. KALISTA, *Čechové, kteří tvořili dějiny světa*, s. 186–187; J. KLAIBER, *Los jesuitas en America Latina*, s. 119.

⁴⁶⁹ Srov. S. BINKOVÁ, *Las obras pictóricas de los PP. Florián Paucke e Ignacio Tirsch*, s. 192–193, 202.

cestu vyúčtoval provincii Nová Granada. Bez dovolení státních míst se tedy vydal s Indiánem, kterého pojmenoval Van Leopold po pašerácké stezce z Nové Granady přes Curacao, kde působil pastorálně a pokřtil několik dětí, do Nizozemí, kde se představil tamním zástupcům jezuitů.⁴⁷⁰

Zde působil jako domácí kaplan v rodině Van der Meulen. Od roku 1699 se pokoušel generál jezuitů o návrat Schabela zpět do provincie Nová Granada. Ale Schabelovi cestu komplikovala válka o dědictví španělské. Na příkaz generála se měl vrátit do české provincie a následně splatit dluhy z pobytu v Nizozemí. Schabel se namísto toho rozhodl bez povolení nadřízeného odjet samostatně do Curacaa. Po svém příjezdu navštívil pevninu a pokusil se v regionu Barinas vybudovat jednu misijní stanici. V Palmasole působil mezi indiánskými kmeny Gaugibů, Achaguů, Guarruberrenaisů, Guamonteyů, Guanerů a Guaracaponů. Biskupa Curacaa požádal oficiálně o povolení provádět misii na Curacau, jakož i o vybavení misionářskými pomůckami.⁴⁷¹

Schabel byl dokonce obviněn z odpadlictví a padlo na něj podezření ze špionáže v Nizozemí. To mu ale nezabránilo v uskutečnění plánu dostat se na ostrov Curacao. Konečně Schabel obdržel povolení působit na Curacau jako kněz. V tomto období se začal zajímat o situaci otroků z Afriky a snažil se zlepšit zacházení s nimi. Navíc působil mezi Indiány kmene Cacathios, ke kterému patřil výše zmíněný Van Leopold, se kterým se v roce 1698 vydal na cestu do Evropy a který zemřel v Bruselu.⁴⁷²

Jeho misie trpěla nedostatkem finančních prostředků, a to i přes podporu, kterou mu poskytovali katoličtí obchodníci Johannes Moayert z Amersfoortu v Holandsku, Ir Dominic Duane a Paderborňan Johannes Tiel. V podrobné zprávě z roku 1709 Schabel s určitou hrdotí informoval generála řádu o své činnosti. Ten mu ještě poslal finanční pomoc. Později ale došly do Říma stížnosti na Schabela, který byl mimo jiné obviněn ze styku s místní ženou. Na ostrov se za ním vydal roku 1713 Petrus Picquarius. Ten zjistil, že obvinění se zakládala na pravdě a Schabel se měl vrátit do české provincie. Michael se vrátil jen do Amsterdamu a od své průvodkyně se odmítl oprostít. Byl tedy 22. prosince 1714 propuštěn z jezuitského řádu. Jeho nástupce měl začít dělat Piquarius, který měl zabránit tomu, aby se Schabel už nikdy na ostrov nevrátil. Schabel se přesto vrátil zpět do Curacaa a dle Nebgena prožil zbytek života ve

⁴⁷⁰ Ch. NEBGEN, *Der böhmische Jesuit M. Alexius Schabel (1662-?) und seine Anklage gegen die Sklaverei auf der Insel Curacao*, s. 376.

⁴⁷¹ Ch. NEBGEN, *Der böhmische Jesuit M. Alexius Schabel (1662-?) und seine Anklage gegen die Sklaverei auf der Insel Curacao*, s. 377.

⁴⁷² Ch. NEBGEN, *Der böhmische Jesuit M. Alexius Schabel (1662-?) und seine Anklage gegen die Sklaverei auf der Insel Curacao*, s. 378.

společnosti své družky na tomto místě.⁴⁷³ Schabelovy excesy a naprostá neposlušnost vůči představeným znamenají raritu v řádu, který si zakládal právě na poslušnosti.

Jezuitští misionáři vytvořili v Novém světě atmosféru důvěry mezi nimi a domorodci, ve které byla možná i výměna medicínsko-farmaceutických poznatků, jejichž výsledky se promítly do četných děl jezuitských misionářů.⁴⁷⁴ Pozvedli také guaranejštinu na komunikační a kultovní jazyk tím, že lexikálně zachytili mateřštinu domorodců a také zpracovali pravopis a gramatiku. Proto je guaranejšтина ještě dnes oficiálním národním jazykem v Paraguayi, zatímco španělština se teprve učí ve škole, což je pro Latinskou Ameriku zcela netypickým jevem.⁴⁷⁵

Z výše uvedeného přehledu je vidět, že čeští jezuité svými znalostmi a činy v misiích dopomohli k pozitivnímu obrazu misíí v Jižní Americe. Některým byla sice jejich aktivita vytýkána, ale ty zastínili jejich kolegové. Přestože většina staveb a děl misionářů byla zničena, tak některá díla, jako deník Tadeáše Enise či ilustrované dílo přibližující zvyky kmene Mocobiů, přetrvala do dnešní doby. Podobně se zachovala úcta ke sv. Janu Nepomuckému a zejména k Pražskému jezulátku ve státech Jižní Ameriky. Nesmíme zapomenout na to, že navzdory zániku misíí nejprve v důsledku vyhnání jezuitů a následně kvůli zrušení celého řádu jejich odkaz přetrval do dnešní doby. Příkladem je nedávné zvolení papeže Františka, příslušníka Tovaryšstva Ježíšova narozeného v Argentině.

⁴⁷³ Ch. NEBGEN, *Der böhmische Jesuit M. Alexius Schabel (1662-?) und seine Anklage gegen die Sklaverei auf der Insel Curacao*, s. 379–380.

⁴⁷⁴ Srov. S. ANAGNOSTOU, *Jesuiten in Spanisch-Amerika als Übermittler von heilkundlichem Wissen*, s. 53.

⁴⁷⁵ Srov. S. ANAGNOSTOU, *Jesuiten in Spanisch-Amerika als Übermittler von heilkundlichem Wissen*, s. 51; Kol. autorů, *Čeští jezuité, cestovatelé a objevitelé*, s. 27.

8. Misionáři a smrt

8.1 Smrt při misii či cestou na ni

Jezuity na misiích ohrožovalo mnoho nebezpečných situací, jak už bylo zmíněno. Ovšem jedním z nejriskantnějších okamžiků bylo samotné vycestování na misii, neboť cesta po pevnině a následně na lodi se mohla stát osudnou pro mnohé z nich. Jako příklad lze uvést Ondřeje Weinedla, který zemřel ještě ve Španělsku před přesunem na místo působení.⁴⁷⁶ Velkou tragédií představovalo ztroskotání misijní výpravy 11. 1. 1744 u břehu Paraguaye, při které zemřeli hned tři čeští misionáři Matěj Bugent, Justus Büttner a Antonín Geisler.⁴⁷⁷

Výše zmíněné situace tvořily jen malou část celku. Velká část misionářů totiž zahynula při výkonu svého misijního působení. Udává se, že většina misionářů zemřela ještě před dosažením čtyřicátého roku života. Ale někteří se dožili v těchto těžkých podmínkách i dlouhého věku, např. Václav Christman 78 let, Valentin Stansel dokonce 84 let.⁴⁷⁸ Arlet zemřel v Potosí v dnešní Bolívii. František Boryně byl údajně dvakrát postřelen, nakonec ale zemřel přirozenou smrtí.⁴⁷⁹

Jindřich Richter vážně onemocněl již roku 1695. Pracoval mezi kmeny Cunivů, Pirů, Jívarů a Mananahuy. Nakonec byl během vzpoury Cunivů roku 1696 či o rok dříve zabit Indiánem Jindřichem, kterého několik let předtím sám pokřtil.⁴⁸⁰ Caraman ve své monografii uvedl, že prý se Indiáni z kmene Pirů rozhodli zavraždit Richtera až poté, co si byli jisti, že udrží misijní kovárnu v chodu bez jeho pomoci.⁴⁸¹ Myslím si, že tato domněnka se může zakládat na pravdě, ale obávám se, že zatím nebyl objeven důkaz, který by ji potvrdil či vyvrátil.

Fritz se o smrti svého druha dozvěděl a reagoval takto: „Tak dokonal život P. Richter, který, když z vůle Boží opustil studené končiny Evropy a přišel do zdejších horkých zemí,

⁴⁷⁶ Srov. Kol. autorů, *Čeští jezuité, cestovatelé a objevitelé*, s. 16.

⁴⁷⁷ Srov. J. KOLÁČEK, *200 let jezuitů v Brně*, s. 23, 28; Kol. autorů, *Čeští jezuité, cestovatelé a objevitelé*, s. 16.

⁴⁷⁸ Srov. Kol. autorů, *Čeští jezuité, cestovatelé a objevitelé*, s. 22.

⁴⁷⁹ Srov. M. BOROVIČKA, *Cestovatelství*, s. 253.

⁴⁸⁰ Srov. TÝŽ, s. 206, 246, 251; K. ŠIMKOVÁ-BROULOVÁ – V. ŠIMEK, *Samuel Fritz*, s. 75; V. KYBAL, *Po československých stopách v Latinské Americe*, s. 33; O. KAŠPAR, *Jezuité z české provincie v Novém světě*, HO 3, 1992, č. 3, s. 81; Kol. autorů, *Čeští jezuité, cestovatelé a objevitelé*, s. 16; I. ČORNEJOVÁ – A. RICHTEROVÁ (edd.), *Jezuité a Klementinum*, s. 052; J. KLAIBER, *Los jesuitas en America Latina*, s. 45, 123; O. KAŠPAR, *Čechy v zrcadle hispano-amerických dějin*, s. 84; B. ROEDL, *Dějiny Peru a Bolívie*, s. 77; C. R. MARKHAM, *Expeditions into the valley of the Amazon 1539, 1540, 1639*, s. 33; Z. KALISTA, *Čechové, kteří tvořili dějiny světa*, s. 185; J. VRAŠTIL, *Účast staré české provincie Tovaryšstva Ježíšova na zámořských misiích*, in: *Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 2, 1927*, s. 33.

⁴⁸¹ Srov. P. CARAMAN, *The lost paradise*, s. 177.

daroval Bohu během 12 let 12 000 duší nejdivočejších pohanů.⁴⁸² Ví se, že Jindřicha Richtera už od mládí posedla touha po mučednické smrti spojená s myšlenkou, že mučednictví pak dodá lesku i jeho vlasti a národu jako u Jana Nepomuckého.⁴⁸³ To se také v případě mučednické smrti Richterovy stalo.

Samuel Fritz zemřel 20. 3. 1730 nebo 1725 v pokročilém věku osmdesáti let v misijní vesnici jeverských Indiánů, doprovázený knězem ze sousední misie Wilhelmem d'Etré.⁴⁸⁴ Právě vzpomínka pátera Wilhelma d'Etré na Samuela Fritze je zajímavá: „...Příštího rána, když jsem byl právě v kostele zaměstnán zpovědí, byl jsem vyrozuměn, že přes prudké klepání na dveře P. Samuel Fritz neotvírá. Běžel jsem tam a našel jsem ho oblečeného, ale mrtvého, jak sedí, a zdálo se mi, že teprve před chvílí naposledy vydechl. Dal jsem ho obléci do kněžského roucha a jeho tělo bylo vystaveno v sále až do smutečního obřadu. Nemohl jsem potlačit slzy, když jsem viděl dobré Indiány, kterak v houfech se k tělu svého milovaného otce vrhají, líbají mu ruce i nohy, něžně, jako kdyby žil...“⁴⁸⁵

Další Fritzův přítel Václav Breyer sepsal zřejmě roku 1725 jeho nekrolog: „Byl muž velké zbožné kázně; ač velmi trpěl, byl natolik posedlý horlivou touhou po slávě Boží, že celá jeho práce a námaha mu připadala nicotná, protože šlo o záchranu a spásu lidské duše. Byl velmi zručný v několika řemeslech, rozuměl sochařství, malířství, truhlářství, architektuře. Stavěl oltáře a namaloval několik obrazů, kteréžto by jistě ocenili i slavní umělci. Ovládal matematiku a svá pozorování využil při vytváření mapy řeky Maraňonu, již podrobně nakreslil a kterou pak provincie Quito věnovala španělskému králi.“⁴⁸⁶ Jako nejpravděpodobnější příčina smrti se jeví infekce v důsledku kousnutí písečné blechy či mozková mrtvice. Samuel byl pohřben na hřbitově u jeverského kostela, ale po zemětřesení roku 1766 byl přesunut do nového chrámu, přičemž se zjistilo, že vše až na kus podrážky a roucha bylo zničeno.⁴⁸⁷

⁴⁸² Cit. F. X. VILHUN, *Hrdinové vědy a víry*, s. 86.

⁴⁸³ Srov. Z. KALISTA (ed.), *Čechové, kteří tvořili dějiny světa*, s. 190.

⁴⁸⁴ Srov. C. R. MARKHAM, *Expeditions into the valley of the Amazon 1539, 1540, 1639*, s. 34; F. ŠILHAN, *P. Samuel Fritz TJ., misionář, cestovatel a první kartograf v údolí amazonském*, in: *Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1*, 1928, s. 53; K. ŠIMKOVÁ-BROULOVÁ – V. ŠIMEK, *Samuel Fritz*, s. 87; J. KLÍMA, *Dějiny Brazílie*, s. 342; M. BOROVIČKA, *Cestovatelství*, s. 247.

⁴⁸⁵ Cit. K. ŠIMKOVÁ-BROULOVÁ – V. ŠIMEK, *Samuel Fritz*, s. 88.

⁴⁸⁶ Cit. K. ŠIMKOVÁ-BROULOVÁ – V. ŠIMEK, *Samuel Fritz*, s. 88.

⁴⁸⁷ Srov. K. ŠIMKOVÁ-BROULOVÁ – V. ŠIMEK, *Samuel Fritz*, s. 88.

8.2 Vypuzení jezuitů a konec misíí

Pokud jezuité nezemřeli při výkonu misie, tak se jim mohlo stát osudným jejich vyhnání z portugalských či španělských držav, protože postupem času došlo jak k přenesení evropských sporů mezi katolíky a evangelíky do zámoří, tak vzájemnému osočování řádů mezi sebou.⁴⁸⁸ Během 18. století tedy sílily protijezuitské nálady a roku 1732 došlo k útoku nepřátel jezuitů – tzv. comuneros – na misie. Redukce se ubránily, ale došlo k postupnému úpadku.⁴⁸⁹

Další problém představovaly události roku 1750, kdy došlo k posunutí hranice mezi Španělskem a Portugalskem v Jižní Americe více na západ.⁴⁹⁰ Tato smlouva se stala záminkou pro vypuknutí války mezi Indiány, kteří nyní měli redukce na území jiného státu a státní moci.⁴⁹¹ Zatímco jezuité bojovali za své chráněnce v politické rovině, jejich protivníci usilovali všemi prostředky o jejich zánik.⁴⁹² Na stranu Indiánů se postavila i řada jezuitů působících v tamních misiích. Tato válka sedmi měst nebo tzv. guaranejská válka skončila roku 1756 a misionáři pomáhající Indiánům byli pozatýkáni. K misionářům, kteří naopak vystoupili proti územním nárokům Indiánů, ztratili domorodci důvěru.⁴⁹³

Rozkvět jezuitského misijního školství a ekonomická nezávislost daných oblastí spustila vlnu nevole v Portugalsku a Španělsku.⁴⁹⁴ Jako první se s jezuitou rozhodli vypořádat Portugalci. Už 28. 8. 1758 do Bahie přišel královský výnos o zabránění kolejí a statků tamějších misionářů.⁴⁹⁵ Jezuité byli o šest dní později křivě obviněni z atentátu na Josefa I., krále Portugalska.⁴⁹⁶ Dekret o vypuzení jezuitů z Portugalska a kolonií jím byl podepsán 19. 1. 1759, první jezuité byli zatčeni 26. 12. 1760,⁴⁹⁷ kdy hlavním strůjcem tohoto aktu byl mj. markýz Pombal. Jezuité byli přísně střeženi v domu noviciátu do 19. 4. 1761. Následovala plavba do Portugalska za krutých podmínek, kterou nepřežilo 38 jezuitů a která skončila 13. 6. 1761 přistáním ve vězení, kam se takto dostalo 122 jezuitů, mezi nimiž se nacházel i

⁴⁸⁸ Srov. J. KUBÍKOVÁ, *Křesťanské misie v 16. – 18. století*, s. 83.

⁴⁸⁹ Srov. J. CHALUPA, *Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile*, s. 60.

⁴⁹⁰ Srov. Kol. autorů, *Čeští jezuité, cestovatelé a objevitelé*, s. 20; J. CHALUPA, *Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile*, s. 60; J. A. FERRER BENIMELI, *La expulsión de los jesuitas de las reducciones del Paraguay y de las misiones del Amazonas*, s. 300.

⁴⁹¹ Srov. Kol. autorů, *Čeští jezuité, cestovatelé a objevitelé*, s. 21; F. X. VILHUN, *Hrdinové vědy a víry*, s. 92; R. Po-chia HSIA, *The world of catholic renewal 1540-1770*, s. 194.

⁴⁹² Srov. Sabine ANAGNOSTOU, *Jesuiten in Spanisch-Amerika als übermittler von Weilkundlichem Wissen*, s. 52.

⁴⁹³ Srov. Kol. autorů, *Čeští jezuité, cestovatelé a objevitelé*, s. 21.

⁴⁹⁴ Srov. O. KAŠPAR, *Jezuité z české provincie v Mexiku*, s. 90.

⁴⁹⁵ Srov. J. KOLÁČEK, *200 let jezuitů v Brně*, s. 43.

⁴⁹⁶ Srov. J. KOLÁČEK, *200 let jezuitů v Brně*, s. 42–43; M. BOROVIČKA, *Cestovatelství*, s. 241.

⁴⁹⁷ Srov. J. KOLÁČEK, *200 let jezuitů v Brně*, s. 44; M. BOROVIČKA, *Cestovatelství*, s. 241, 254; O. KAŠPAR, *Jezuité z české provincie v Mexiku*, s. 90; J. WRIGHT, *Jezuité. Misie, mýty a dějiny*, s. 178.

František Wolf. On a dalších 37 misionářů ale těžko snesitelné podmínky ve vězení San Juan nepřezili. Roku 1767 se vyslanci Marie Terezie podařilo dostat z vězení čtyři jezuitu působící v Číně a Goa.⁴⁹⁸

Ve Francii byli jezuité rozpuštěni roku 1764; vykazování jezuitů ze zemí se stalo symbolem odporu proti vměšování Říma do vnitřní politiky.⁴⁹⁹ Ve Španělsku byla situace obdobná. Za Ferdinanda VI. byla vedena propagandistická kampaň proti jezuitům. Ti byli nařčeni z toho, že zatajují existenci zlatých dolů a nešpanělští jezuité v koloniích slouží jako špióni.⁵⁰⁰ Další záminkou pro vyhnání jezuitů se stalo ovlivňování kreolů skrze církve.⁵⁰¹ Už v této době si Indiáni a kreolové položili otázku, proč o nich rozhoduje král žijící daleko za oceánem, což vedlo později k pádu koloniální říše v Latinské Americe.⁵⁰² Nadto úplný konec guaranejské války utvrdil následníka Ferdinanda VI. Karla III. v přesvědčení, že jezuité jsou se svými misemi velice nebezpeční, a rozhodl se po způsobu portugalského krále k jejich vyhnání.⁵⁰³ Vydal tedy 27. 2. 1767 dekret o vypovězení misionářů ze Španělska a kolonií.⁵⁰⁴ Portugalský král nabídl španělskému králi pomoc s jejich vyhnáním.⁵⁰⁵ Dle Benimeliho byla tato pomoc nezbytná, neboť se objevilo podezření u jezuitů, že by se za pomoci Angličanů mohli snažit zabránit vyhoštění.⁵⁰⁶

Vyhnání jezuitů prováděla armáda, ale správa jezuitských misí byla předána místním úřadům.⁵⁰⁷ Zabavený majetek tedy nepadl do rukou koruny, ale rozptýlil se mezi místní byrokraty.⁵⁰⁸ Redukce byly zničeny či ponechány svému osudu.⁵⁰⁹ Nejhorší ze všech obvinění patres bylo, že měli vědět, kde jsou v Paraguayi zlaté doly,⁵¹⁰ jichž se Španělé toužili zmocnit. Do redukci byli proto vysláni speciální komisaři, aby vypátrali bájně zlato jezuitů. Dle

⁴⁹⁸ Srov. J. KOLÁČEK, *200 let jezuitů v Brně*, s. 43, 45–46.

⁴⁹⁹ Srov. J. WRIGHT, *Jezuité. Misie, mýty a dějiny*, s. 160, 182.

⁵⁰⁰ Srov. J. CHALUPA, *Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile*, s. 60.

⁵⁰¹ Srov. J. OPATRŇÝ, *Objevitelé, dobyvatelé, osadníci. 500 let Ameriky*, s. 83.

⁵⁰² Srov. M. BOROVIČKA, *Cestovatelství*, s. 241.

⁵⁰³ Srov. J. CHALUPA, *Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile*, s.60; Kol. autorů, *Čeští jezuité, cestovatelé a objevitelé*, s. 21; M. BOROVIČKA, *Cestovatelství*, s. 241, 254; J. OPATRŇÝ, *Objevitelé, dobyvatelé, osadníci. 500 let Ameriky*, s. 83; Sabine ANAGNOSTOU, *Jesuiten in Spanisch-Amerika als übermittler von Weilkundlichem Wissen*, s. 52.

⁵⁰⁴ Srov. J. KOLÁČEK, *200 let jezuitů v Brně*, s. 22, 50; Kol. autorů, *Čeští jezuité, cestovatelé a objevitelé*, s. 21; M. KRÍŽOVÁ, *Ideální město v divočině*, s. 60; J. WRIGHT, *Jezuité. Misie, mýty a dějiny*, s. 183; O. KAŠPAR, *Jezuité z české provincie v Mexiku*, s. 90; J. A. FERRER BENIMELI, *La expulsión de los jesuitas de las reducciones del Paraguay y de las misiones del Amazonas*, s. 300.

⁵⁰⁵ Srov. J. A. FERRER BENIMELI, *La expulsión de los jesuitas de las reducciones del Paraguay y de las misiones del Amazonas*, s. 301.

⁵⁰⁶ Srov. J. A. FERRER BENIMELI, *La expulsión de los jesuitas de las reducciones del Paraguay y de las misiones del Amazonas*, s. 301.

⁵⁰⁷ Srov. J. OPATRŇÝ, *Objevitelé, dobyvatelé, osadníci. 500 let Ameriky*, s. 83; J. CHALUPA, *Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile*, s. 48.

⁵⁰⁸ Srov. J. OPATRŇÝ, *Objevitelé, dobyvatelé, osadníci. 500 let Ameriky*, s. 83.

⁵⁰⁹ Srov. R. FÓLOP- MILLER, *Moc a tajemství jezuitů*, s. 357.

⁵¹⁰ Srov. TÝŽ s. 19, 356; P. F.-X. DE CHARLEVOIX, *Paraguay v době jezuitských redukci*, s. 337.

Floriána Bauckeho mu nejdřív sebrali skromný osobní majetek a pak vše měřili a ptali se na zlato.⁵¹¹

Misionáři byli svezeni do sběrných táborů, kde čekali na deportaci. Zdejší podmínky nebyly nijak přívětivé a proto se dle Opatrného polovina lidí nedočkala deportace a zemřela.⁵¹² K deportaci z Buenos Aires zpět do Evropy došlo roku 1768.⁵¹³ Jezuité shromáždění v Buenos Aires pluli ve třech skupinách – první, v září 1767, byla tvořena hlavně muži z kolejí, druhá, 14. 2. 1768, kněžími převážně z Guaranijských měst a třetí část, odjíždějící v březnu, tvořili skoro všichni misionáři z oblasti Chaco spolu s Bauckem. Jezuité byli prohledáni a podrobeni zevrubné registraci.⁵¹⁴

Při vyhnání se ukázalo, že jezuité opravdu nepoužívali v redukcích peníze. Jen jeden z 27 misionářů z Paraguaye měl u sebe několik málo pesos.⁵¹⁵ Další nepatrné množství peněz bylo objeveno u několika jezuitů, kteří je dostali od přátel na pokrytí neplánovaných výdajů na 1500 mil dlouhou cestu.⁵¹⁶

Mnozí jezuité zemřeli při pobytu ve sběrných táborech, další padli za oběť plavbě přes oceán. Misionáři strávili řadu let ve vězení ve Španělsku a až díky pomoci úřadů habsburské monarchie se mohli dostat na svobodu.⁵¹⁷ Zbytek zadržených musel vyčkat až do 20. 3. 1777, kdy byla vyhlášena svoboda.⁵¹⁸

Na základě Baďurova příspěvku můžeme rekonstruovat snahu tereziánského státu o osvobození příslušníků Tovaryšstva Ježíšova ze španělského vězení. Jednalo se o jezuitu Andrea Michela, Jorgeho Fraidenegga, Ignáce Fritze a Jana Nepomuka Erlachera. Navzdory úsilí španělské monarchie přesvědčit tu habsburskou o škodlivosti jezuitů ani Marie Terezie, ani Kounic nespatořovali v jezuitech nebezpečí pro klid a mír v zemi. Naopak zdůrazňovali jejich velké zásluhy v rekatolizačním úsilí.⁵¹⁹

Avšak někteří zadržení, pocházející z dědičných habsburských zemí, zůstali ve Španělsku bez možnosti návratu do své vlasti. Počátkem roku 1772 se panovnice začala zajímat o jejich návrat. Na začátku září 1772 informovala Augusta Antonína z Lobkovic, svého nového ambasadora ve Španělsku, o situaci tří jezuitů, a požadovala, aby jim španělská vláda umožnila návrat domů. Ve svém dopise neopomněla zmínit kladný výsledek podobné

⁵¹¹ Srov. R. FÖLOP- MILLER, *Moc a tajemství jezuitů*, s. 356–357.

⁵¹² Srov. J. OPATRNÝ, *Objevitelé, dobyvatelé, osadníci. 500 let Ameriky*, s. 83.

⁵¹³ Srov. J. CHALUPA, *Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile*, s. 60.

⁵¹⁴ Srov. P. CARAMAN, *The lost paradise*, s. 281.

⁵¹⁵ Srov. J. A. FERRER BENIMELI, *La expulsión de los jesuitas de las reducciones del Paraguay y de las misiones del Amazonas*, s. 309.

⁵¹⁶ Srov. P. CARAMAN, *The lost paradise*, s. 281.

⁵¹⁷ Srov. M. BOROVIČKA, *Cestovatelství*, s. 254.

⁵¹⁸ Srov. J. KOLÁČEK, *200 let jezuitů v Brně*, s. 49.

⁵¹⁹ Srov. B. BAĐURA, *El caso de algunos ex-misioneros jesuitas austriacos: las gestiones para su liberación*, s. 133–136.

žádosti o propuštění jezuitů vězněných v Portugalsku. Ambassador ale musel postupovat opatrně a vyvarovat se rozezlení španělského krále.⁵²⁰

Teprve od rakouského provinciála Nicolase Muszky se panovnice později dozvěděla totožnost tří jezuitů vězněných v Cádizu – byli to Jorge Fraideneegg, Ignác Fritz a Jan Nepomuk Erlacher. Dva posledně jmenovaní byli členy české provincie. O dalším jezuitovi Andreasi Michelovi nepadla ani zmínka. Konečně v září 1773, sedm týdnů po zrušení řádu, si Marie Terezie myslela, že tři zadržení jezuité nyní mohou být propuštěni. Avšak celá věc byla mnohem složitější. Zadrženému Fritzovi se podařilo o svém problému informovat bratry ve Slezsku a ti se dostavili na vídeňský dvůr, kde tvrdili, že Fritz je držen ve vězení jen z důvodu shody příjmení s osobou, kterou hledaly španělské úřady.⁵²¹

Ovšem první pokusy vyslanců habsburské monarchie promluvit si s vězni nedosáhly úspěchu. Objevily se dokonce informace, že Fritz byl v přísně střeženém vězení. Nikdo se k němu nesměl přiblížit na méně než deset kroků od okna pokoje, kde byl zadržován, a jídlo mu bylo kontrolováno dvěma nebo třemi strážci, aby se předešlo tomu, že by obdržel nějakou zprávu.⁵²² Tyto zprávy se ale ukázaly nepravdivými.

Ve skutečnosti se Fritz společně s Erlacherem a dalšími třemi misionáři nacházel ve františkánském klášteře Svatého Antonína. Jejich uvěznění zde nebylo tolik důsledné, mohli se pohybovat volně po celém komplexu, ale nesměli jej opustit. Všichni zadržení netušili, proč byli zajati a za celých 6 let vězení nebyli dosud z ničeho obviněni. Pouze jednou byli podrobeni výslechu a museli poskytnout odpovědi na tři otázky: jaké je jejich jméno, vlast a jaká studia mají za sebou, zda odjeli do Ameriky dobrovolně a jaké používali prostředky pro udržení Indiánů v misiích.⁵²³

Fritz byl zatčen v chilském městě Valdivii, ostatní byli zadrženi na ostrově Chiloe. Společníci Fritze mluvili o tom, že mohli upadnout v nemilost kvůli stykům s Angličany, ale s těmi se Fritz nescházel, protože nepobýval na stejném místě jako oni.⁵²⁴ Nakonec se po několika letech diplomatického úsilí podařilo dosáhnout osvobození Erlachera i Fritze 4. 2. 1776, a ti poté šťastně dorazili do Českého království.⁵²⁵

Podobně zdlouhavým procesem byl roku 1780 díky mezinárodní diplomacii a přání biskupa a prince z Bamberku a Würzburgu osvobozen Michael Gerstner z kláštera

⁵²⁰ Srov. B. BAĎURA, *El caso de algunos ex-misioneros jesuitas austriacos: las gestiones para su liberación*, s. 137.

⁵²¹ Srov. TÝŽ, s. 138–139, 141.

⁵²² Srov. TÝŽ, s. 141.

⁵²³ Srov. TÝŽ, s. 141–142.

⁵²⁴ Srov. TÝŽ, s. 142–143.

⁵²⁵ Srov. TÝŽ, s. 151–152; J. MEIER, *Los jesuitas expulsados de Chile (1767–1839)*, s. 431.

v Sandovalu. Další misionář Pfefferkorn dostal svobodu díky snaze arcibiskupa de Colonia roku 1777.⁵²⁶

Prostřednictvím následujících studií z pera zahraničních badatelů se dozvíme více informací o vyhnání z jednotlivých provincií. Rozkaz o vypuzení jezuitů z Chile byl odeslán z Buenos Aires 7. 8. 1767. Jako místo koncentrace zadržených jezuitů bylo určeno město Valparaíso. Odsud bylo posláno 24 jezuitů přímo do Španělska na lodi El Peruano; ti se dostali do Cádizu 30. 4. 1768. Mezitím misionáři z Mendoza, San Juanu a San Luis byli posláni do Buenos Aires, ostatní byli přivezeni z Valparaísa až do přístavu Callao v Peru, kde se nalodili, někteří s pozoruhodným zpožděním, během měsíců března a července 1768. Z Callaa byli na různých lodích dopraveni do Puerta de Santa Maria. Celkem bylo 360 vyhnáných jezuitů z Chile, mezi kterými se nacházelo jedenáct noviců, čtyřicet studentů, 76 bratrů koadjukturů, 233 kněžích. Podle výpočtů otce Waltera Hanische devět chilských jezuitů zmizelo a uteklo, deset jich zemřelo v Chile či před odjezdem na místo určení a 23 zahynulo během deportace.⁵²⁷

Je zajímavé, že tři jezuité mohli zůstat v Limě z důvodu vážného onemocnění. Ze Španělska byli jezuité z Chile dále posláni do Itálie, kde bylo městečko Imola určeno jako jejich residence. Po zániku řádu jedna část chilských misionářů opustila Imolu a rozdělili se do různých italských měst jako do Říma, Boloni, Ceseny a Janova, mezitím mnozí další zůstali v Imole.⁵²⁸

V Paraguayi bylo vyhnání provedeno až v roce 1768, zatímco jezuité z Caracasu, Puerta Principe, Cartageny a Campeche byli již v této době v Cádizu či na cestě do Evropy. Zpoždění vyhnání jezuitů z Paraguaye bylo způsobeno tím, že bylo těžké najít jiné kněze, kteří by nahradili jezuitu. Pro nástupce jezuitů totiž existovala nutnost umět guaranejsky a ti, kteří tento jazyk ovládali, se nacházeli ve vzdálenosti čtyř až pěti set mil.⁵²⁹

Vyhnání tedy začalo a 26. 7. 1768 a poslední skupina byla shromážděna 22. srpna. Od poloviny září do půlky října museli jezuité čekat na nalodění do dvou lodí. Celkem se na nich nakonec nacházelo osmdesát misionářů.⁵³⁰ Plavba do Evropy na lodích zamořených krysami trvala čtyři měsíce.⁵³¹ Na lodi San Fernando plulo padesát jezuitů z guranijských misií, z nichž dva zemřeli cestou a čtyři v přístavu Santa Maria. Na lodi San Nicolas plulo třicet

⁵²⁶ Srov. B. BAĐURA, *El caso de algunos ex-misioneros jesuitas austriacos: las gestiones para su liberación*, s. 156–157.

⁵²⁷ Srov. J. MEIER, *Los jesuitas expulsados de Chile (1767–1839)*, s. 430.

⁵²⁸ Srov. TÝŽ, s. 430–431.

⁵²⁹ Srov. J. A. FERRER BENIMELI, *La expulsión de los jesuitas de las reducciones del Paraguay y de las misiones del Amazonas*, s. 300, 303.

⁵³⁰ Srov. TÝŽ, s. 304–305.

⁵³¹ Srov. TÝŽ, s. 307; P. CARAMAN, *The lost paradise*, s. 282.

zbylých jezuitů, při plavbě jich zemřelo deset a pět posléze v přístavu. Celkem tedy cestou z Paraguaye zemřelo 21 a do Evropy se jich tím pádem z osmdesáti dostalo 59. Ze zbylých misionářů se jich šestnáct mohlo vrátit zpět do vlasti a zbytek po roce pobytu v Puertu de Santa Maria nastoupil na loď a zamířil do Itálie. O rok později, léta 1775, žilo v Itálii už jen třicet bývalých paraguayských misionářů. Z celkem 2 776 naloděných od června 1769 zemřelo během plavby 38 jezuitů, z toho tucet z misí v Paraguayi.⁵³²

Místem určeným ke shromáždění vyhnaných jezuitů z oblasti Maraňonu se stalo město Guayaquil, odkud se misionáři odebrali do Panamy, pokračovali do Portobella a pak do Cartageny, Havany a Puerta de Santa Maria. Během cesty do přístavu Panama spolu nesměli mluvit s výjimkou krátké pauzy na jídlo, při které však směli užívat pouze latinu.⁵³³

Později, 3. 12. 1768, vyjeli ze San José a do Pará dorazili 19. 1. 1769, zde čekali sedm týdnů uzavřeni v jednom pokoji s pouhými dvěma okny zatlučenými a pouze dvěma malými průduchy. Světlo poskytovalo jen několik lamp, jezuité se u stolů střídali na dvou stoličkách dle určeného pořadí, aby se mohli pomodlit breviář. K tomu musíme připočíst neustálé teplo a vlhkost.⁵³⁴

Dva nejstarší misionáři Palme a Deubler byli na pokraji smrti, přesto bylo nutné převést i je. Po dvou měsících tohoto vězení se 21. 3. 1769 se potichu dostali do přístavu a došlo k nalodění na loď obsluhovanou otroky, která je převezla do Evropy. Konečně se 7. 5. 1769 dostali do Lisabonu, ale po tři dny se nemohli vylodit. Poslední etapa cesty tedy začala 10. 7. 1769 přesunem do přístavu v Lisabonu, odkud se na lodích vydali do Cádiz, 18. 7. byli převezeni na jiné lodi do Puerta de Santa Maria, kde byli hosty ve svém hospici pro Indie. Zde pobýli až do října, kdy se vydali do Itálie, kam dorazili po roce od vyhnání z Ameriky.⁵³⁵

Bezprostředně po vyhnání jezuitů ze španělských držav došlo k mnohým protestům a odporu Indiánů proti tomuto nařízení.⁵³⁶ Jedním takovým bylo i povstání Indiánů z Potosí roku 1767 proti armádě, která přišla zajmout jezuity.⁵³⁷ Redukce ale padly krátce nato za oběť porobě, či byly pohlceny pralesem a Indiáni se vrátili zpět k původnímu způsobu života.⁵³⁸ Při vyhnání jezuitů byly zničeny i jezuitské knihovny. Došlo k zabavování ozdob z kostelů a

⁵³² Srov. J. A. FERRER BENIMELI, *La expulsión de los jesuitas de las reducciones del Paraguay y de las misiones del Amazonas*, s. 307.

⁵³³ Srov. J. A. FERRER BENIMELI, *La expulsión de los jesuitas de las reducciones del Paraguay y de las misiones del Amazonas*, s. 310, 314.

⁵³⁴ Srov. TÝŽ, s. 318–319.

⁵³⁵ Srov. TÝŽ, s. 320–321.

⁵³⁶ Srov. M. BOROVIČKA, *Cestovatelství*, s. 226.

⁵³⁷ Srov. R. Po-chia HSIA, *The world of catholic renewal 1540–1770*, s. 194.

⁵³⁸ Srov. S. ANAGNOSTOU, *Jesuiten in Spanisch-Amerika als übermittler von Weilkundlichem Wissen*, s. 52; M. BOROVIČKA, *Cestovatelství*, s. 254.

dobytky, ovšem soukromý majetek byl v redukcích zachován až do roku 1848, kdy nastal jejich formální konec.⁵³⁹

Dozor nad misii měli převzít františkáni, ale to se moc nepodařilo. Spíše došlo k rozkradení dobytka a zotročení indiánských rodin. Celkově roku 1800 klesl počet Indiánů v misii pod 30 000. Vnitrozemské osady se proměnily ve vojenské posádky, které vedly permanentní války s Indiány.⁵⁴⁰ V redukcích byly založeny školy s výukou španělštiny namísto guaranejštiny.⁵⁴¹

Jezuité působící v misii Chiquitos byli nahrazeni světskými kněžími biskupství Santa Cruz nebo příslušníky jiných řádů. Cílem vypovězení jezuitů bylo otevření redukcí politicky, hospodářsky a sociálně, zrušení jejich izolace a zvýšení příjmů z daní; měla být zavedena španělština. Tyto záměry nebyly u Chiquitanů zpočátku skoro vůbec realizovány, ba právě naopak – drželi se pevně svých tradic z jezuitských dob.⁵⁴²

Osudy dalších českých misionářů v době vyhnání lze popsat takto: otec Juan Mesner ze San Rafaelu, 77letý astmatik, byl držen pět měsíců v Santa Cruz, neboť nebyl schopen vzhledem ke svému stavu přechodu And. Nakonec byl vysazen na mulu, ale navzdory veškerému úsilí zemřel na jejím hřbetu.⁵⁴³ Faltig byl zatčen roku 1767 v redukcii Sancta Cruz de la Sierra, odkud byl následně odvečen do Španělska. Byl deportován do přístavu Santa Maria, kde se nacházelo hromadné vězení pro deportované a kde také jeho stopa mizí.⁵⁴⁴ Tadeáš Enis pobýval od roku 1750 v redukcii San Luis Gonzaga. Odsud byl deportován do Puerta de Santa Maria, ale již během plavby po moři zemřel kolem roku 1769, přesné datum neznáme.⁵⁴⁵ Rektor jezuitské koleje v Popayánu a autor mnoha náboženských a filozofických spisů pražský rodák František Azzoni působil v době vyhnání v dnešní Kolumbii, odkud byl odvezen do Cartageny a odtamtud v listopadu 1767 na Kubu.⁵⁴⁶

V momentě vyhnání jezuitů vlastnil řád na devadesát kolejí a profesních domů a 23 misijních osad v Americe.⁵⁴⁷ Jako výsledek královského dekretu Filipa III. lze označit velký exodus celkem asi přibližně 5400 jezuitů, jež přišli ze Španělska (2746) a zámořských kolonií

⁵³⁹ Srov. R. FÖLOP-MILLER, *Moc a tajemství jezuitů*, s. 357–358.

⁵⁴⁰ Srov. J. CHALUPA, *Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile*, s. 61.

⁵⁴¹ Srov. J. A. FERRER BENIMELI, *La expulsión de los jesuitas de las reducciones del Paraguay y de las misiones del Amazonas*, s. 306.

⁵⁴² Srov. J. MEIER, *Religiöse Entwicklungen in den Chiquitos-Reduktionen (Bolivien) seit der Ausweisung der Jesuiten*, s. 121–122.

⁵⁴³ Srov. P. CARAMAN, *The lost paradise*, s. 281.

⁵⁴⁴ Srov. J. KOLÁČEK, *200 let jezuitů v Brně*, s. 22–23.

⁵⁴⁵ Srov. J. KOLÁČEK, *Tadeáš Enis (1714–1769)*, s. 54; P. CARAMAN, *The lost paradise*, s. 255; M. BOROVIČKA, *Cestovatelství*, s. 254; Kol. autorů, *Čeští jezuité, cestovatelé a objevitelé*, s. 23.

⁵⁴⁶ Srov. Kol. autorů, *Čeští jezuité, cestovatelé a objevitelé*, s. 25.

⁵⁴⁷ Srov. J. A. FERRER BENIMELI, *La expulsión de los jesuitas de las reducciones del Paraguay y de las misiones del Amazonas*, s. 295.

(2630). Celkově lze souhlasit s tvrzením Meierovým, že vyhnání jezuitů znamenalo pro krále ztrátu dobrého spojence, pro obyvatele znamenalo velkou nespravedlnost a pro národní ekonomiku to byl faktor, jež zbrzdil další vývoj.⁵⁴⁸

8.3 Osudy českých misionářů po vypuzení

Bezprostředně po vyhnání se završily osudy několika jezuitů. Vyhnáním neskončilo jejich utrpení. Mohli se dostat do vězení či se navrátit zpět do vlasti. Někteří se během deportací ztratili a není možné vypátrat, kam se ubíraly dále jejich cesty. Nabízím v této kapitole pohled na několik málo osudů českých jezuitů. Nejjižněji působil Jan Nepomuk Erlacher z Chomutova, který se dostal na ostrov Chiloe a poté na souostroví Chonos, kde působil dvanáct let. Odsud byl vyhnán a deportován do vězení v Cádizu, odkud byl propuštěn a dále jeho stopy mizí.⁵⁴⁹ Josef Unger po vyhnání setrval v Portugalsku osmnáct let ve vězení, roku 1777 byl propuštěn. Ale po návratu do české provincie byl přijat ve Vídni a následně zemřel v Chebu.⁵⁵⁰

Florián Baucke byl složitě deportován z Argentiny a Paraguaye.⁵⁵¹ Dva roky prožil v Cádizu, odkud mu byl povolen návrat do české provincie. Roku 1770 působil na koleji ve Znojmě, následující rok v Olomouci a na konci roku 1772 v Jindřichově Hradci.⁵⁵² Zde napsal a ilustroval knihu o Mocobiích⁵⁵³ a také kolem roku 1800 zemřel.⁵⁵⁴ I přes deportaci se mu povedlo s sebou do Evropy přivést Enisův deník.⁵⁵⁵

Tomáš Falkner se přidal k anglické provincii, kde zemřel 30. ledna 1784 jako 77letý.⁵⁵⁶ Více než sedmdesát jezuitů se tedy po vyhnání navrátilo do české provincie, kde mohli na kolejích a v rezidencích působit až do roku 1773.⁵⁵⁷ Po tomto roce mohli přežívat jako laičtí kněží.⁵⁵⁸

⁵⁴⁸ Srov. J. MEIER, *Los jesuitas expulsados de Chile (1767–1839)*, s. 432.

⁵⁴⁹ Srov. M. BOROVIČKA, *Cestovatelství*, s. 253–254.

⁵⁵⁰ Srov. Kol. autorů, *Čeští jezuité, cestovatelé a objevitelé*, s. 23, 25; I. ČORNEJOVÁ – A. RICHTEROVÁ (edd.), *Jezuité a Klementinum*, s. 052.

⁵⁵¹ Srov. I. ČORNEJOVÁ – A. RICHTEROVÁ (edd.), *Jezuité a Klementinum*, s. 052.

⁵⁵² Srov. V. KYBAL, *Po československých stopách v Latinské Americe*, s. 37; Z. KALISTA, *Čechové, kteří tvořili dějiny světa*, s. 187.

⁵⁵³ Srov. P. CARAMAN, *The lost paradise*, s. 282.

⁵⁵⁴ Srov. V. KYBAL, *Po československých stopách v Latinské Americe*, s. 37; S. BINKOVÁ, *Las obras pictóricas de los PP. Florián Paucke e Ignacio Tirsch*, s. 191.

⁵⁵⁵ Srov. M. BOROVIČKA, *Cestovatelství*, s. 254.

⁵⁵⁶ Srov. P. CARAMAN, *The lost paradise*, s. 282.

⁵⁵⁷ Srov. M. BOROVIČKA, *Cestovatelství*, s. 241.

⁵⁵⁸ Srov. I. BARTEČEK, *Jezuité zemí Koruny české v Latinské Americe*, s. 17; Kol. autorů, *Čeští jezuité, cestovatelé a objevitelé*, s. 25.

8.4 Konec misíí

Po vyhnání jezuitů ze španělských a portugalských držav následoval konec misíí. Již před tímto vyhnáním museli misionáři čelit několika problémům. Jedním z nich byla snaha o integraci do koloniálního systému a zároveň snaha o izolaci misíí. Toto jednání skončilo na půli cesty. K dalšímu narušení křehké rovnováhy mezi jezuiti a osadníky došlo v důsledku stěhování osadníků do blízkosti jezuitských osad.⁵⁵⁹ Tím vznikaly další třecí plochy konfliktu.

Markéta Křížová považuje za hlavní příčinu neúspěchu misíí vnitřní rozpory ve vedení misíí.⁵⁶⁰ Podle mě tomu tak skutečně mohlo být, ale zaměřila bych se i více na mezinárodní situaci. Ta vedla k vyhnání jezuitů z držav a dle mého názoru zapříčinila rozvrat misíí. Samozřejmě k tomu musíme přičíst nedostatek misionářů a naopak velké rozlohy misijních oblastí. Konflikty s osadníky a indiánská povstání také moc nepomohly k udržení jezuitských misíí v chodu.

Smrtným úderem pro katolické misie bylo rozpuštění jezuitského řádu roku 1773 bulou *Dominus ac redemptor* papeže Klementa XIV.⁵⁶¹ S tvrzením, že pokusy o potlačení řádu probíhaly jednotlivě a na sobě nezávisle,⁵⁶² bych si dovolila nesouhlasit, neboť vyhnání jezuitů z Portugalska vedlo k vyhnání jezuitů z Francie a následně i ze Španělska. Misionáři po zrušení řádu odmítali návrat z misíí.⁵⁶³ Řada z nich nadále působila jako zpovědníci či kazatelé.⁵⁶⁴ Přesto, že došlo roku 1814 k jeho obnovení,⁵⁶⁵ Tovaryšstvo Ježíšovo už nikdy nezískalo takové postavení jako před zrušením a misie nejen v Jižní Americe byly definitivně ztraceny, neboť další řády nebyly schopny organizačně zvládnout jejich vedení.

⁵⁵⁹ Srov. M. KŘÍŽOVÁ, *Ideální město v divočině*, s. 192–193.

⁵⁶⁰ Srov. TAMTÉŽ, s. 185.

⁵⁶¹ Srov. J. KUBÍKOVÁ, *Křesťanské misie v 16.–18.století*, s. 84; J. WRIGHT, *Jezuité. Misie, mýty a dějiny*, s. 175–176, 185; Kol. autorů, *Čeští jezuité, cestovatelé a objevitelé*, s. 5; J. CHALUPA, *Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile*, s. 48; M. KŘÍŽOVÁ, *Ideální město v divočině*, s. 49.

⁵⁶² Srov. J. WRIGHT, *Jezuité. Misie, mýty a dějiny*, s. 207.

⁵⁶³ Srov. TÝŽ, s. 211.

⁵⁶⁴ Srov. O. KAŠPAR, *Jezuité z české provincie v Mexiku*, s. 101.

⁵⁶⁵ Srov. Kol. autorů, *Čeští jezuité, cestovatelé a objevitelé*, s. 5; M. KŘÍŽOVÁ, *Ideální město v divočině*, s. 49.

9. Přehled misionářů z české provincie v Jižní Americe

Hlavním výstupem diplomové práce je tato předkládaná tabulka. Vychází jednak z údajů z pramenů uložených v Národním archivu či archivu Strahovské knihovny, jednak ze seznamů zpracovaných Josefem Vraštillem, Annou Fechtnerovou či z díla o jezuitěch Antona Huondera. V místech, kde se informace liší, bych dala přednost údajům z archivních materiálů. Často se údaje liší jen minimálně, ale vyskytly se i velké odchylky v jednotlivých informacích.

Místa působení jezuitů se mohla lišit, jelikož se jednotlivé provincie osamostatňovaly v průběhu celého 17. století. Abecední seznam obsahuje i misionáře, kteří zemřeli cestou na misie či se museli z Lisabonu v důsledku válek o španělské dědictví vrátit zpět do české provincie.

Celkem se tedy do Jižní Ameriky z české provincie vypravilo 83 jezuitů.

Jméno	Datum narození	Datum a místo úmrtí	Vstup do řádu	Vyslání na misie, provincie	Poznámky
Stanislav Arlet	8.5.1652 ⁵⁶⁶	v Potosí 15.7.1717 ⁵⁶⁷	30.10.1679 ⁵⁶⁸	1693 Peru ⁵⁶⁹	
František Azzoni	25.12.1717 ⁵⁷⁰ nebo 24.12. ⁵⁷¹	5.7. 1775 v Praze ⁵⁷²	1.10.1734 ⁵⁷³ nebo 21.10. ⁵⁷⁴	1753 Quito ⁵⁷⁵	

⁵⁶⁶ Srov. A. FECHTNEROVÁ-O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 292.

⁵⁶⁷ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 117; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ-O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 292.

⁵⁶⁸ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 117.

⁵⁶⁹ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 15r; NA, Jesuitica, sign.. JS 419/3, f. 4; srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 117; Srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ-O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 292.

⁵⁷⁰ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 122–123.

⁵⁷¹ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 292.

⁵⁷² Srov. A. FECHTNEROVÁ-O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 292.

Jméno	Datum narození	Datum a místo úmrtí	Vstup do řádu	Vyslání na misie, provincie	Poznámky
Florián Baucke	24.9.1719 ⁵⁷⁶	zemřel 1780 v Jindřichově Hradci ⁵⁷⁷ nebo 14.7.1779 ⁵⁷⁸	10.10 (někdy 6.10.) 1736 ⁵⁷⁹ nebo 9.10. ⁵⁸⁰	1748 Paraguay ⁵⁸¹	
František Boryně	31.5.1663 ⁵⁸²	1722 v Peru ⁵⁸³ nebo 26.7.1721 ⁵⁸⁴	2.1.1680 ⁵⁸⁵ nebo 1.1. ⁵⁸⁶	1693 Peru ⁵⁸⁷	
Jiří Brandt	10.3.1654 ⁵⁸⁸	16.8.1690 u	11.10.1670 ⁵⁹⁰	1684	

⁵⁷³ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 122–123; Srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10.

⁵⁷⁴ Srov. A. FECHTNEROVÁ-O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 292.

⁵⁷⁵ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 122, 123; A. FECHTNEROVÁ-O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 292.

⁵⁷⁶ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 140; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 309.

⁵⁷⁷ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 140; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10.

⁵⁷⁸ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 309.

⁵⁷⁹ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 140

⁵⁸⁰ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 309.

⁵⁸¹ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 140; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 309.

⁵⁸² Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 118; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 293.

⁵⁸³ Srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10.

⁵⁸⁴ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 293.

⁵⁸⁵ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 118.

⁵⁸⁶ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 293.

⁵⁸⁷ NA, Jesuitica, sign.. JS 419/3, f. 4; srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 118; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 293.

⁵⁸⁸ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 293.

Jméno	Datum narození	Datum a místo úmrtí	Vstup do řádu	Vyslání na misie, provincie	Poznámky
		Santiago de la Laguna ⁵⁸⁹		Peru ⁵⁹¹	
Václav Breyer	20.1.1662 ⁵⁹²	zemřel 26.1.1729 v Quitu ⁵⁹³ nebo 20.6.1729 ⁵⁹⁴	1.1.1693 ⁵⁹⁵ nebo 1692 ⁵⁹⁶	1693 Quito ⁵⁹⁷	
Antonín Brzoška	6.6.1732 ⁵⁹⁸	v Uherském Hradišti 4.4.1796 ⁵⁹⁹	13.5.1753 ⁶⁰⁰ nebo 15.5. ⁶⁰¹	12.10.1753 ⁶⁰² Quito ⁶⁰³	
Matyáš Bugent	23.2.1712 ⁶⁰⁴	12.1.1744 při	1732 ⁶⁰⁷	1739 ⁶⁰⁹	

⁵⁹⁰ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 118.

⁵⁸⁹ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 118; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 293.

⁵⁹¹ NA, Jesuitica, sign.. JS 419/3, f. 4; srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 118; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 293.

⁵⁹² Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 123; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 293.

⁵⁹³ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 123; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10.

⁵⁹⁴ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 293

⁵⁹⁵ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 123.

⁵⁹⁶ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 293.

⁵⁹⁷ NA, Jesuitica, sign.. JS 419/3, f. 4; srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 123; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 293.

⁵⁹⁸ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 2; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 293.

⁵⁹⁹ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 2; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 293.

⁶⁰⁰ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 2.

⁶⁰¹ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 293.

⁶⁰² Strahov, sign. DHV 13/12, f. 2; srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 293.

⁶⁰³ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 123; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 293.

Jméno	Datum narození	Datum a místo úmrtí	Vstup do řádu	Vyslání na misie, provincie	Poznámky
		námořním neštěstí u ostrova sv. Kateřina ⁶⁰⁵ nebo 11.1. ⁶⁰⁶	konkrétně 20.10. ⁶⁰⁸	nebo 1740 Paraguay ⁶¹⁰	
Albert Vojtěch Bukovský	13.12.1650 ⁶¹¹		1678 ⁶¹² nebo 9.10.1689 ⁶¹³	1692 ⁶¹⁴ nebo 1693 Nová Granada ⁶¹⁵	
Jiří Burger	12.4.1654 ⁶¹⁶	13.9. 1720 ⁶¹⁷	30.9.1669 ⁶¹⁸	1684 ⁶¹⁹ Chile ⁶²⁰ Peru ⁶²¹	

⁶⁰⁴ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 293.

⁶⁰⁷ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 19r.

⁶⁰⁹ J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10.

⁶⁰⁵ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 19r; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10.

⁶⁰⁶ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 294.

⁶⁰⁸ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 293.

⁶¹⁰ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 19r; srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 294.

⁶¹¹ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 294.

⁶¹² Strahov, sign. DHV 13/12, f. 20.

⁶¹³ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 294.

⁶¹⁴ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 20.

⁶¹⁵ NA, Jesuitica, sign. JS 419/3, f. 4; Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 152; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 294.

⁶¹⁶ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 130; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 294.

⁶¹⁷ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 294.

⁶¹⁸ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 130; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 294.

Jméno	Datum narození	Datum a místo úmrtí	Vstup do řádu	Vyslání na misie, provincie	Poznámky
Justus Büttner	13.9.1712 ⁶²² nebo 15.9. ⁶²³	12.1.1744 při námořním neštěstí u ostrova sv. Kateřina ⁶²⁴ nebo 11.1. ⁶²⁵	9.10.1728 ⁶²⁶	1739 ⁶²⁷ nebo 1740 Paraguay ⁶²⁸	
Pavel Carrer	25.1.1717 ⁶²⁹	v Olomouci 1779 ⁶³⁰	17.12.1751 ⁶³¹	1754 ⁶³² Paraguay ⁶³³	
Josef Čermák	11.5.1726 ⁶³⁴	1787 ve Znojmě ⁶³⁵	27.10.1757 ⁶³⁶	1764 ⁶³⁷ nebo	

⁶¹⁹ NA, Jesuitica, sign.. JS 419/3, f. 4; srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 130; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 294.

⁶²⁰ NA, Jesuitica, sign.. JS 419/3, f. 4; srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 130.

⁶²¹ Srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 294.

⁶²² Strahov, sign. DHV 13/12, f. 19.

⁶²³ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 293.

⁶²⁴ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 19; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10.

⁶²⁵ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 293.

⁶²⁶ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 19; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 293.

⁶²⁷ J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10.

⁶²⁸ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 19; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 293.

⁶²⁹ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 6; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 303.

⁶³⁰ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 6; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 303.

⁶³¹ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 6; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 303.

⁶³² Strahov, sign. DHV 13/12, f. 6; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 303.

⁶³³ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 141; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 303.

⁶³⁴ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 2; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 295.

⁶³⁵ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 2; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 295.

Jméno	Datum narození	Datum a místo úmrtí	Vstup do řádu	Vyslání na misie, provincie	Poznámky
				1754 ⁶³⁸ Chile ⁶³⁹	
Tadeáš Enis	29.7.1711 ⁶⁴⁰ nebo 29.7.1714 ⁶⁴¹	1769 ⁶⁴² konkrétně 6.4. ⁶⁴³ nebo 1768 ⁶⁴⁴ na moři při návratu ze Španělska	20.10.1732 ⁶⁴⁵	1748 Paraguay ⁶⁴⁶	
Jan Nepomuk Erlacher	7.5.1723 ⁶⁴⁷ nebo 3.5.1723 ⁶⁴⁸	1776 nebo 1780 ⁶⁴⁹	9.10.1741 ⁶⁵⁰	1754 ⁶⁵¹ Chile ⁶⁵²	1776 osvobozen z vězení v

⁶³⁶ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 2; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 295.

⁶³⁷ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 2.

⁶³⁸ Srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 295.

⁶³⁹ J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 295.

⁶⁴⁰ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 144; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 295.

⁶⁴¹ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 3; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 295.

⁶⁴² Strahov, sign. DHV 13/12, f. 3.

⁶⁴³ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 295.

⁶⁴⁴ J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10.

⁶⁴⁵ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 3; srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 144; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 295.

⁶⁴⁶ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 3; srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 144; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 295.

⁶⁴⁷ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 131; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 295.

⁶⁴⁸ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 3.

⁶⁴⁹ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 295.

⁶⁵⁰ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 3; srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 131; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 295.

Jméno	Datum narození	Datum a místo úmrtí	Vstup do řádu	Vyslání na misie, provincie	Poznámky
					Cádizu ⁶⁵³
František Faltig	19.5.1696 ⁶⁵⁴		14.10.1711 ⁶⁵⁵	1723 ⁶⁵⁶ Peru ⁶⁵⁷	
Josef Fischer	12.12.1711 ⁶⁵⁸ nebo 10.12. ⁶⁵⁹	v Paraguayi 1768 ⁶⁶⁰ 19.12.1762 v dnešní Bolívii v Tarije ⁶⁶¹	21.10.1734 ⁶⁶² nebo 1744 ⁶⁶³	1754 Paraguay ⁶⁶⁴	
Josef Flaischauer	21.5.1718 ⁶⁶⁵ nebo 21.3. ⁶⁶⁶	v Olomouci 1787 ⁶⁶⁷ nebo 1781 ⁶⁶⁸	21.10.1733 ⁶⁶⁹ nebo o den dříve ⁶⁷⁰	1748 ⁶⁷¹ Paraguay ⁶⁷²	

⁶⁵¹ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 3; srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 295.

⁶⁵² Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 131; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 295.

⁶⁵³ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 131.

⁶⁵⁴ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 3; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 296.

⁶⁵⁵ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 3; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 296.

⁶⁵⁶ NA, Jesuitica, sign.. JS 419/3, f. 4; Strahov, sign. DHV 13/12, f. 3; srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 296.

⁶⁵⁷ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 119; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10.

⁶⁵⁸ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 4.

⁶⁵⁹ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 296.

⁶⁶⁰ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 4; srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10.

⁶⁶¹ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 296.

⁶⁶² Strahov, sign. DHV 13/12, f. 4.

⁶⁶³ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 296.

⁶⁶⁴ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 4; srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 296.

⁶⁶⁵ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 16; srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 143.

Jméno	Datum narození	Datum a místo úmrtí	Vstup do řádu	Vyslání na misie, provincie	Poznámky
Leopold Freiskorn	8.11.1722 ⁶⁷³		30.5.1751 ⁶⁷⁴	1753 ⁶⁷⁵ 1754 Quito ⁶⁷⁶	1755 přestup do slezské provincie ⁶⁷⁷
Ignác Fritz	15.2.1715 ⁶⁷⁸ nebo 17.2. 1715 ⁶⁷⁹	asi 1783 ⁶⁸⁰	20.10.1732 ⁶⁸¹	1746 ⁶⁸² nebo 1748 ⁶⁸³ Chile ⁶⁸⁴	1776 osvobozen z vězení v Cádizu ⁶⁸⁵

⁶⁶⁶ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 296.

⁶⁶⁷ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 16.

⁶⁶⁸ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 296.

⁶⁶⁹ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 143; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 296.

⁶⁷⁰ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 16.

⁶⁷¹ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 16; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 296.

⁶⁷² Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 143; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 296.

⁶⁷³ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 296.

⁶⁷⁴ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 296.

⁶⁷⁵ Srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10.

⁶⁷⁶ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 296; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10.

⁶⁷⁷ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 296.

⁶⁷⁸ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 132.

⁶⁷⁹ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 4; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 297.

⁶⁸⁰ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 297.

⁶⁸¹ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 4; srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 132; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 297.

⁶⁸² Strahov, sign. DHV 13/12, f. 4; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 297.

⁶⁸³ J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10.

Jméno	Datum narození	Datum a místo úmrtí	Vstup do řádu	Vyslání na misie, provincie	Poznámky
Samuel Fritz	1656 ⁶⁸⁶ nebo 16.4.1654 ⁶⁸⁷	20.3.1728 v redukci Terezy ⁶⁸⁸ nebo 1725 ⁶⁸⁹ v San Joaquínu ⁶⁹⁰	27.10.1673 ⁶⁹¹	1684 Quito ⁶⁹²	dle Vraštila působil v provincii Peru. ⁶⁹³
Leopold Gärtner	3.11.1698 ⁶⁹⁴	8.5.1784 v Jihlavě ⁶⁹⁵	5.9.1733 ⁶⁹⁶ v Paraguayi	1733 ⁶⁹⁷ Paraguay ⁶⁹⁸	
Antonín	30.1.1715 ⁶⁹⁹	12.1.1744 při	24.9.1740 ⁷⁰²	1740	

⁶⁸⁴ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 132; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 297.

⁶⁸⁵ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 132; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10.

⁶⁸⁶ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 124–125.

⁶⁸⁷ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 297.

⁶⁸⁸ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 124–125.

⁶⁸⁹ J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10.

⁶⁹⁰ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 297.

⁶⁹¹ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 124, 125; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 297.

⁶⁹² NA, *Jesuitica*, sign. JS 419/3, f. 4; srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 124, 125; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 297.

⁶⁹³ Srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10.

⁶⁹⁴ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 143; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 297.

⁶⁹⁵ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 297.

⁶⁹⁶ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 143; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 297.

⁶⁹⁷ Srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10.

⁶⁹⁸ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 143; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 297.

⁶⁹⁹ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 298.

Jméno	Datum narození	Datum a místo úmrtí	Vstup do řádu	Vyslání na misie, provincie	Poznámky
Geisler		námořním neštěstí u ostrova sv. Kateřina ⁷⁰⁰ nebo 11.1. ⁷⁰¹		Paraguay ⁷⁰³	
Tomáš Gergens				Paraguay ⁷⁰⁴	bez údajů ⁷⁰⁵
Jan Gilge	20.8.1715 ⁷⁰⁶	1790 v Opavě ⁷⁰⁷	9.10.1738 ⁷⁰⁸	1748 ⁷⁰⁹ Paraguay ⁷¹⁰	
Jan Gintzel	8.10.1660 ⁷¹¹	11.2.1743 ⁷¹² v Recife ⁷¹³	14.10.1676 ⁷¹⁴	1691 ⁷¹⁵ 1694 716	

⁷⁰² Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 298.

⁷⁰⁰ Srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10.

⁷⁰¹ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 298.

⁷⁰³ Srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 298.

⁷⁰⁴ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 143; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10.

⁷⁰⁵ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 298.

⁷⁰⁶ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 143; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 298.

⁷⁰⁷ Srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 298.

⁷⁰⁸ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 143; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 298.

⁷⁰⁹ Srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 298.

⁷¹⁰ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 143; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 298.

⁷¹¹ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 157; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 298.

⁷¹² Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 157; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10.

Jméno	Datum narození	Datum a místo úmrtí	Vstup do řádu	Vyslání na misie, provincie	Poznámky
				Brazílie ⁷¹⁷	
Wilibald Gumpenberger	7.7.1716 ⁷¹⁸	1773 v Chomutově ⁷¹⁹ konkrétně 25.1. ⁷²⁰	7.1.1744 ⁷²¹	1749 Peru ⁷²²	
Maxmilián Heller		1694 na Mariánských ostrovech ⁷²³		1687 ⁷²⁴ Quito ⁷²⁵	
Michael Herold	11.3.1700 ⁷²⁶	1769 ⁷²⁷	21.10.1720 ⁷²⁸ nebo o den dříve ⁷²⁹	1723 ⁷³⁰ Peru ⁷³¹	

⁷¹³ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 298.

⁷¹⁴ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 157; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 298.

⁷¹⁵ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 298.

⁷¹⁶ Srov. Srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10.

⁷¹⁷ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 157; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 298.

⁷¹⁸ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 16r; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 298.

⁷¹⁹ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 16r; srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10.

⁷²⁰ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 298.

⁷²¹ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 298.

⁷²² Strahov, sign. DHV 13/12, f. 16r ; srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 119; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 298.

⁷²³ J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10.

⁷²⁴ J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10.

⁷²⁵ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 126.

⁷²⁶ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 4r; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 299.

⁷²⁷ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 4r; srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10.

⁷²⁸ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 4r.

Jméno	Datum narození	Datum a místo úmrtí	Vstup do řádu	Vyslání na misie, provincie	Poznámky
Karel Hirschko	6.2.1721 ⁷³²	1773 v Jindřichově Hradci ⁷³³ nebo 1796 ⁷³⁴	9.10.1736 ⁷³⁵	1749 ⁷³⁶ Peru ⁷³⁷	
František Hlava	5.1.1729 ⁷³⁸ nebo 1.1.1725 ⁷³⁹	v dubnu 1760 v přístavu Veracruz ⁷⁴⁰ nebo 7.9. 1768 v Mexiku ⁷⁴¹	20.10.1740 ⁷⁴²	1755 Paraguay ⁷⁴³	jinde uváděn jako misionář v Mexiku ⁷⁴⁴

⁷²⁹ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 299.

⁷³⁰ NA, Jesuitica, sign.. JS 419/3, f. 4; Strahov, sign. DHV 13/12, f. 4r; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 299.

⁷³¹ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 119; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 299.

⁷³² Strahov, sign. DHV 13/12, f. 4r; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 299.

⁷³³ J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10.

⁷³⁴ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 299.

⁷³⁵ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 4r; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 299.

⁷³⁶ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 4r; srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 299.

⁷³⁷ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 4r; srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 119; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 299.

⁷³⁸ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 4r.

⁷³⁹ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 299.

⁷⁴⁰ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 4r.

⁷⁴¹ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 299.

⁷⁴² Strahov, sign. DHV 13/12, f. 4r; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 299.

⁷⁴³ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 4r.

⁷⁴⁴ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 299.

Jméno	Datum narození	Datum a místo úmrtí	Vstup do řádu	Vyslání na misie, provincie	Poznámky
Václav Hončík	10.8.1674	25.9.1712 Zábřeh	23.2.1697 ⁷⁴⁵	1709 Brazílie ⁷⁴⁶	vrátil se z Lisabonu do Čech 1709 ⁷⁴⁷
Václav Horský	23.9.1723 ⁷⁴⁸	1791 v Praze ⁷⁴⁹	18.5.1754 ⁷⁵⁰	1754 ⁷⁵¹ Chile ⁷⁵²	
Václav Christmann	14.6.1647 ⁷⁵³ nebo 4.6. ⁷⁵⁴	28.6.1723 v misii Chiquitú ⁷⁵⁵	30.9.1664 ⁷⁵⁶	1678 Paraguay ⁷⁵⁷	
Jan John	3.7.1655	1.6.1702 Santiago ⁷⁵⁸	1672 ⁷⁵⁹ konkrétně	1689 ⁷⁶¹ Paraguay ⁷⁶²	

⁷⁴⁵ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 300.

⁷⁴⁶ Srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10.

⁷⁴⁷ Srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 300.

⁷⁴⁸ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 300.

⁷⁴⁹ J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 300.

⁷⁵⁰ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 300.

⁷⁵¹ J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 300.

⁷⁵² Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 133; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10.

⁷⁵³ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 141.

⁷⁵⁴ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 294.

⁷⁵⁵ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 141; Srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 294.

⁷⁵⁶ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 141; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 294.

⁷⁵⁷ NA, Jesuitica, sign.. JS 419/3, f. 4; Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 141; Srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 294.

⁷⁵⁸ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 301.

Jméno	Datum narození	Datum a místo úmrtí	Vstup do řádu	Vyslání na misie, provincie	Poznámky
			14.10. ⁷⁶⁰		
Antonín Jentschke	4.3.1724 ⁷⁶³	v Praze 1786 ⁷⁶⁴	9.10.1740 ⁷⁶⁵	1753 ⁷⁶⁶ Quito ⁷⁶⁷	
Jan Just				1684 Nová Granada ⁷⁶⁸ Quito ⁷⁶⁹	
Karel Just	13.8.1700	1769 na moři po vyhnání	24.10.1718	1733 Paraguay ⁷⁷⁰	
Jan Kellner	asi 1652 ⁷⁷¹	1706 ⁷⁷²	2.2.1675 ⁷⁷³	1686 ⁷⁷⁴ nebo	

⁷⁵⁹ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 19r.

⁷⁶¹ NA, Jesuitica, sign.. JS 419/3, f. 4; Strahov, sign. DHV 13/12, f. 19r; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 301.

⁷⁶² Strahov, sign. DHV 13/12, f. 19r; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 301.

⁷⁶⁰ srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 301.

⁷⁶³ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 5r; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 301.

⁷⁶⁴ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 5r; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 301.

⁷⁶⁵ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 5r; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 301.

⁷⁶⁶ J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 301.

⁷⁶⁷ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 125; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 301.

⁷⁶⁸ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 152; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 302.

⁷⁶⁹ J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10.

⁷⁷⁰ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 14.

⁷⁷¹ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 303.

⁷⁷² Srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 303.

⁷⁷³ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 303.

Jméno	Datum narození	Datum a místo úmrtí	Vstup do řádu	Vyslání na misie, provincie	Poznámky
				1687 ⁷⁷⁵ Nová Granada ⁷⁷⁶	
Josef Klein	11.2.1719 ⁷⁷⁷	1777 v Praze ⁷⁷⁸	21.10.1739 ⁷⁷⁹ nebo o den dříve ⁷⁸⁰	1748 ⁷⁸¹ Paraguay ⁷⁸²	
Jan Josef Köhler	1721 ⁷⁸³	4.2.1788 v Olomouci ⁷⁸⁴	10.5.1746 ⁷⁸⁵ v Chile ⁷⁸⁶	1748 Chile ⁷⁸⁷	
Maxmilián Koller	12.9.1734	1768 v Quito	15.5.1753 ⁷⁸⁸	12.10.1753 Quito ⁷⁸⁹	

⁷⁷⁴ NA, Jesuitica, sign.. JS 419/3, f. 4; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10.

⁷⁷⁵ NA, Jesuitica, sign.. JS 419/3, f. 4.

⁷⁷⁶ J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 303.

⁷⁷⁷ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 6; srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 144, 145; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 303.

⁷⁷⁸ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 303.

⁷⁷⁹ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 6; srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 144–145.

⁷⁸⁰ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 303.

⁷⁸¹ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 6; srov. Srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10.

⁷⁸² Strahov, sign. DHV 13/12, f. 6; srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 144, 145; Srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 303.

⁷⁸³ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 135; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 304.

⁷⁸⁴ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 304.

⁷⁸⁵ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 135.

⁷⁸⁶ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 304.

⁷⁸⁷ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 135; Srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 304.

⁷⁸⁸ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 304.

Jméno	Datum narození	Datum a místo úmrtí	Vstup do řádu	Vyslání na misie, provincie	Poznámky
Jindřich Kordule	20.7.1638 ⁷⁹⁰	1727 ⁷⁹¹ konkrétně 5.5. v San Ignacio ⁷⁹²	13.10.1673 ⁷⁹³ nebo 17.10. ⁷⁹⁴	1689 Paraguay ⁷⁹⁵	
Jan Kraus	10.6.1656	1714 v Buenos Aires	1689 ⁷⁹⁶	1689 Paraguay ⁷⁹⁷	
Ignác Leitenberger	6.5.1731 ⁷⁹⁸	po roce 1773 ⁷⁹⁹	15.5.1753 ⁸⁰⁰	12.10.1753 ⁸⁰¹ Quito ⁸⁰²	
Ignác Lyro	23.7.1729 ⁸⁰³	1773 v Telči ⁸⁰⁴	5.1.1751 ⁸⁰⁵	1753 ⁸⁰⁶	

⁷⁸⁹ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 304.

⁷⁹⁰ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 142; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 294.

⁷⁹¹ Srov. Srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10.

⁷⁹² Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 294.

⁷⁹³ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 142.

⁷⁹⁴ srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 294.

⁷⁹⁵ NA, Jesuitica, sign.. JS 419/3, f. 4; Strahov, sign. DHV 13/12, f. 20; srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 142; Srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 294.

⁷⁹⁶ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 304.

⁷⁹⁷ Srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 304.

⁷⁹⁸ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 7; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 305.

⁷⁹⁹ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 305.

⁸⁰⁰ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 7; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 305.

⁸⁰¹ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 7; srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 305.

⁸⁰² Strahov, sign. DHV 13/12, f. 7; srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 126; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 305.

⁸⁰³ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 7; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 305.

⁸⁰⁴ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 7; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 305.

Jméno	Datum narození	Datum a místo úmrtí	Vstup do řádu	Vyslání na misie, provincie	Poznámky
				Quito ⁸⁰⁷	
František Malovec	31.5.1663 ⁸⁰⁸ nebo 1671 ⁸⁰⁹	kolem roku 1709 ⁸¹⁰	2.1.1680 ⁸¹¹ nebo 27.10.1687 ⁸¹²	1693 Peru ⁸¹³ nebo 1701 ⁸¹⁴	
Jan Marschandt	3.4.1735 ⁸¹⁵	1780 v Praze ⁸¹⁶	15.5.1753 ⁸¹⁷	12.10.1753 ⁸¹⁸ Quito ⁸¹⁹	
Adalbert	23.4.1691 ⁸²⁰	1769 v Peru ⁸²¹	27.10.1717 ⁸²²	1723 ⁸²³	

⁸⁰⁵ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 7; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 305.

⁸⁰⁶ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 7; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10.

⁸⁰⁷ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 7; srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 126; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 305.

⁸⁰⁸ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 119.

⁸⁰⁹ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 306.

⁸¹⁰ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 306.

⁸¹¹ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 119.

⁸¹² Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 306.

⁸¹³ NA, Jesuitica, sign.. JS 419/3, f. 4; srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 119; Srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10.

⁸¹⁴ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 306.

⁸¹⁵ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 7r; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 306.

⁸¹⁶ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 306.

⁸¹⁷ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 7r; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 306.

⁸¹⁸ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 7r; srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 306.

⁸¹⁹ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 126; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 306.

⁸²⁰ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 8; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 306.

⁸²¹ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 8; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 306.

⁸²² Strahov, sign. DHV 13/12, f. 8; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 306

Jméno	Datum narození	Datum a místo úmrtí	Vstup do řádu	Vyslání na misie, provincie	Poznámky
Martyrer				nebo 1753 ⁸²⁴ Peru ⁸²⁵	
Antonín Mayr	17.1.1711	1792 v Liběšicích ⁸²⁶		Peru, Paraguay ⁸²⁷	
Jan Josef Messner	23.5.1703 ⁸²⁸ nebo 16.5.1704 ⁸²⁹	22.4.1768 během násilného převozu přes Andy do Peru ⁸³⁰ nebo o rok později ⁸³¹	7.10.1722 ⁸³² nebo 9.10.1722 ⁸³³	1733 ⁸³⁴ Paraguay ⁸³⁵	
Jan Neumann	7.1.1659 ⁸³⁶	1732 ⁸³⁷ nebo 5.1.1704 v	1675 ⁸³⁹ konkrétně	1689 Paraguay ⁸⁴¹	

⁸²³ NA, Jesuitica, sign.. JS 419/3, f. 4; Strahov, sign. DHV 13/12, f. 8.

⁸²⁴ J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10.

⁸²⁵ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 8; srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 120; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 306.

⁸²⁶ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 306.

⁸²⁷ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 306.

⁸²⁸ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 146.

⁸²⁹ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 8r; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 307.

⁸³⁰ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 146; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10.

⁸³¹ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 307.

⁸³² Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 146.

⁸³³ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 8r; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 307.

⁸³⁴ NA, Jesuitica, sign.. JS 419/3, f. 4; Strahov, sign. DHV 13/12, f. 8r; srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10.

⁸³⁵ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 8r; srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 146; Srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 307.

⁸³⁶ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 307.

Jméno	Datum narození	Datum a místo úmrtí	Vstup do řádu	Vyslání na misie, provincie	Poznámky
		Asunciónu ⁸³⁸	20.10. ⁸⁴⁰		
Petr Oehlgartner	28.2.1716 ⁸⁴² nebo 28.6.1715 ⁸⁴³	1782 v Praze ⁸⁴⁴	30.9.1745 ⁸⁴⁵	1749 ⁸⁴⁶ Peru ⁸⁴⁷	
Jan Oppitz	11.1.1691 ⁸⁴⁸ nebo 16.1. ⁸⁴⁹	zemřel 20.11.1739 v Cuzcu v Peru ⁸⁵⁰ nebo 1729 ⁸⁵¹	21.10.1716 ⁸⁵² nebo 22.10.1706 ⁸⁵³	1722 Chile ⁸⁵⁴ a Peru ⁸⁵⁵	

⁸³⁷ Srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10.

⁸³⁹ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 20.

⁸⁴¹ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 20; srov. Srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 308.

⁸³⁸ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 308.

⁸⁴⁰ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 307.

⁸⁴² Strahov, sign. DHV 13/12, f. 9.

⁸⁴³ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 308

⁸⁴⁴ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 308.

⁸⁴⁵ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 9; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 308.

⁸⁴⁶ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 9; srov. Srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 308.

⁸⁴⁷ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 9; srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 120; Srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 308.

⁸⁴⁸ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 9r; srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 136.

⁸⁴⁹ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 308.

⁸⁵⁰ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 136; Srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 308.

⁸⁵¹ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 9r.

⁸⁵² Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 136.

⁸⁵³ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 9r; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 308.

⁸⁵⁴ NA, Jesuitica, sign.. JS 419/3, f. 4; srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 136; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 308.

Jméno	Datum narození	Datum a místo úmrtí	Vstup do řádu	Vyslání na misie, provincie	Poznámky
Jan Ostler	8.5.1671	30.7.1720 v Hlohově	9.10.1691 ⁸⁵⁶	1709 Brazílie ⁸⁵⁷	vrátil se z Lisabonu do Čech 1709 ⁸⁵⁸
Josef Palme	25.2.1733 ⁸⁵⁹ nebo 25.10. ⁸⁶⁰	při návratu 4.12.1770 z Bologně ⁸⁶¹	13.5.1733 ⁸⁶² nebo 15.5.1753 ⁸⁶³	1762 ⁸⁶⁴ 12.10.1753 ⁸⁶⁵ Quito ⁸⁶⁶	
Jindřich Peschke	3.10.1672 nebo 15.10.1674 ⁸⁶⁷ nebo 5.10.1674 ⁸⁶⁸	13.10.1729 v Cordobě ⁸⁶⁹ nebo o měsíc později ⁸⁷⁰	10.10.1694 ⁸⁷¹	1697 Paraguay ⁸⁷²	

⁸⁵⁵ Srov. Srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10.

⁸⁵⁶ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 308.

⁸⁵⁷ Srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 308.

⁸⁵⁸ Srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 308.

⁸⁵⁹ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 9r.

⁸⁶⁰ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 308.

⁸⁶¹ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 9r; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 308.

⁸⁶² Strahov, sign. DHV 13/12, f. 9r.

⁸⁶³ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 308.

⁸⁶⁴ Srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10.

⁸⁶⁵ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 308.

⁸⁶⁶ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 127; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10.

⁸⁶⁷ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 147.

⁸⁶⁸ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 309.

⁸⁶⁹ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 147; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10.

Jméno	Datum narození	Datum a místo úmrtí	Vstup do řádu	Vyslání na misie, provincie	Poznámky
Jan Prokwedel	16.4.1705 ⁸⁷³ nebo 1701 ⁸⁷⁴	1747 při vyhnání ⁸⁷⁵ nebo 14.2.1744 v Encarnaciónu ⁸⁷⁶	20.11.1718 ⁸⁷⁷	1733 ⁸⁷⁸ Paraguay ⁸⁷⁹	
Jindřich Richter	7.9.1653 ⁸⁸⁰ nebo o den dříve ⁸⁸¹	v listopadu 1696 zavražděn divochy ⁸⁸²	14.10.1668 ⁸⁸³	1684 Quito ⁸⁸⁴ 4.10.1683 ⁸⁸⁵	

⁸⁷⁰ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 309.

⁸⁷¹ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 147; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 309.

⁸⁷² Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 147; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 309.

⁸⁷³ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 10r.

⁸⁷⁴ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 310.

⁸⁷⁵ Srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10.

⁸⁷⁶ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 310.

⁸⁷⁷ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 10r; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 310.

⁸⁷⁸ NA, Jesuitica, sign.. JS 419/3, f. 4; Strahov, sign. DHV 13/12, f. 10r; srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 310.

⁸⁷⁹ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 10r; Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 148; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 310.

⁸⁸⁰ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 127; Srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10.

⁸⁸¹ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 310.

⁸⁸² Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 127; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 310.

⁸⁸³ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 127; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 310.

⁸⁸⁴ NA, Jesuitica, sign.. JS 419/3, f. 4; srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 127; Srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10.

⁸⁸⁵ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 310.

Jméno	Datum narození	Datum a místo úmrtí	Vstup do řádu	Vyslání na misie, provincie	Poznámky
Jan Röhr	25.12.1691 ⁸⁸⁶ nebo 26.12. ⁸⁸⁷ nebo 3.12.1692 ⁸⁸⁸	1758 ⁸⁸⁹ nebo 1762 v Peru ⁸⁹⁰	10.10.1709 ⁸⁹¹ nebo o den dříve ⁸⁹²	1723 Peru ⁸⁹³	
Josef Seitz	30.10.1716 ⁸⁹⁴	při návratu z Bologne do české provincie 3.5.1769 ⁸⁹⁵	15.5.1753 ⁸⁹⁶	25.2.1753 ⁸⁹⁷ nebo 1754 ⁸⁹⁸ Chile ⁸⁹⁹	
Michael Schabel	17.7.1663		1.1.1680 ⁹⁰⁰	1693 ⁹⁰¹ Nová Granada ⁹⁰²	

⁸⁸⁶ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 121.

⁸⁸⁷ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 11.

⁸⁸⁸ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 310.

⁸⁸⁹ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 121.

⁸⁹⁰ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 11; srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 310.

⁸⁹¹ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 121.

⁸⁹² Strahov, sign. DHV 13/12, f. 11; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 310.

⁸⁹³ NA, Jesuitica, sign.. JS 419/3, f. 4; Strahov, sign. DHV 13/12, f. 11; srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 121; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 310.

⁸⁹⁴ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 12; srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 137; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 312.

⁸⁹⁵ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 12; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 312.

⁸⁹⁶ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 312.

⁸⁹⁷ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 12.

⁸⁹⁸ J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 312.

⁸⁹⁹ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 12; Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 137; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 312.

⁹⁰⁰ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 311.

Jméno	Datum narození	Datum a místo úmrtí	Vstup do řádu	Vyslání na misie, provincie	Poznámky
Jan Scheibner	4.6.1694 ⁹⁰³ nebo 7.6.1731 ⁹⁰⁴	1.1.1769 v Cordobě ⁹⁰⁵	4.8.1720 ⁹⁰⁶ nebo 18.5.1754 ⁹⁰⁷	1754 ⁹⁰⁸ Chile ⁹⁰⁹	
Martin Schirlin				1753 ⁹¹⁰ Quito ⁹¹¹	bez údajů ⁹¹²
Šimon Schmidt	27.10.1685 ⁹¹³	1732 ⁹¹⁴ nebo 1734 ⁹¹⁵ v Peru	9.10.1704 ⁹¹⁶	1723 ⁹¹⁷ Peru ⁹¹⁸	

⁹⁰¹ NA, Jesuitica, sign.. JS 419/3, f. 4; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 311.

⁹⁰² Srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 311.

⁹⁰³ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 11r.

⁹⁰⁴ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 311.

⁹⁰⁵ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 311.

⁹⁰⁶ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 11r.

⁹⁰⁷ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 311.

⁹⁰⁸ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 11r; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 311.

⁹⁰⁹ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 11r; srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 137; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 311.

⁹¹⁰ J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10.

⁹¹¹ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 128; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10.

⁹¹² Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 311.

⁹¹³ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 16; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 311.

⁹¹⁴ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 121; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 311.

⁹¹⁵ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 16; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 311.

⁹¹⁶ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 16; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 311.

⁹¹⁷ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 16; NA, Jesuitica, sign.. JS 419/3, f. 4; srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 311.

⁹¹⁸ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 121; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva

Jméno	Datum narození	Datum a místo úmrtí	Vstup do řádu	Vyslání na misie, provincie	Poznámky
Martin Schweyna	11.11.1725	po roce 1773	14.10.1743 ⁹¹⁹	1753 Quito ⁹²⁰	vrátil se do české provincie ⁹²¹
Eliáš Sighardt	kolem 1663 ⁹²²	1729 v Quito? ⁹²³	14.10.1680 ⁹²⁴	1692 ⁹²⁵ nebo 1693 Quito ⁹²⁶	
Adolf Skal	27.6.1700 ⁹²⁷ nebo 17.6.1700 ⁹²⁸	1769 na moři při vyhnání ⁹²⁹	27.9.1719 ⁹³⁰	1733 Paraguay ⁹³¹	
Valentin Stansel	1631 ⁹³² nebo 1621 ⁹³³	18.12.1705 ⁹³⁴ v Bahii ⁹³⁵	1.10.1657 ⁹³⁶ nebo o den dříve ⁹³⁷	1656 ⁹³⁸ nebo 1663 Brazílie ⁹³⁹	

Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 311.

⁹¹⁹ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 312.

⁹²⁰ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 11r; srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: *Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10*; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 312.

⁹²¹ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 11r.

⁹²² Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 312.

⁹²³ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 312.

⁹²⁴ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 312.

⁹²⁵ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 20.

⁹²⁶ NA, Jesuitica, sign. JS 419/3, f. 4; srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 128; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: *Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10*; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 312.

⁹²⁷ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 150.

⁹²⁸ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 12; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 312.

⁹²⁹ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 12; srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: *Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10*; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 312.

⁹³⁰ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 12; srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 150; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 312.

⁹³¹ NA, Jesuitica, sign. JS 419/3, f. 4; Strahov, sign. DHV 13/12, f. 12; srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 150; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: *Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10*.

⁹³² Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 160.

Jméno	Datum narození	Datum a místo úmrtí	Vstup do řádu	Vyslání na misie, provincie	Poznámky
František Sterzl	7.5.1693 ⁹⁴⁰ nebo 1692 ⁹⁴¹	1769 v Chile ⁹⁴² nebo 1763 ⁹⁴³	30.9.1712 ⁹⁴⁴ nebo 1.10.1712 ⁹⁴⁵	1722 Chile ⁹⁴⁶	
Andreas Suppetius	4.11.1650 (nebo 1651) ⁹⁴⁷	zemřel ve Valdivii 6.11.1712 ⁹⁴⁸	14.10.1670 ⁹⁴⁹	1684 Chile ⁹⁵⁰ Peru ⁹⁵¹	

⁹³³ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 312.

⁹³⁴ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 160; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10.

⁹³⁵ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 312.

⁹³⁶ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 160.

⁹³⁷ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 312.

⁹³⁸ Srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10.

⁹³⁹ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 160; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 312.

⁹⁴⁰ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 137.

⁹⁴¹ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 13; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 314.

⁹⁴² Strahov, sign. DHV 13/12, f. 13.

⁹⁴³ Srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 314.

⁹⁴⁴ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 137.

⁹⁴⁵ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 13; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 314.

⁹⁴⁶ NA, Jesuitica, sign.. JS 419/3, f. 4; Strahov, sign. DHV 13/12, f. 13; srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 137; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 314.

⁹⁴⁷ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 138; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 314.

⁹⁴⁸ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 138; Srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 314.

⁹⁴⁹ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 138; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 314.

⁹⁵⁰ NA, Jesuitica, sign.. JS 419/3, f. 4; Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 138; Srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10.

Jméno	Datum narození	Datum a místo úmrtí	Vstup do řádu	Vyslání na misie, provincie	Poznámky
Karel Tur	13.8.1700 ⁹⁵²	1769 na moři při vyhnání ⁹⁵³	24.10.1718 ⁹⁵⁴	1733 Paraguay ⁹⁵⁵	
Josef Unger	24.3.1717 ⁹⁵⁶	19.5.1782 v Chebu ⁹⁵⁷	9.10.1737 ⁹⁵⁸	1748 ⁹⁵⁹ Paraguay ⁹⁶⁰	
Václav Valchář	17.10.1728 ⁹⁶¹	1788 v Březnici ⁹⁶²	15.5.1753 ⁹⁶³	1754 Quito ⁹⁶⁴	

⁹⁵¹ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 314.

⁹⁵² Strahov, sign. DHV 13/12, f. 13; srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 150; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 315.

⁹⁵³ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 13; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 315.

⁹⁵⁴ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 13; srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 150; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 315.

⁹⁵⁵ NA, Jesuitica, sign. JS 419/3, f. 4; Strahov, sign. DHV 13/12, f. 13; srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 150; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 315.

⁹⁵⁶ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 14; srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 151; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 315.

⁹⁵⁷ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 315.

⁹⁵⁸ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 14; srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 151; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 315.

⁹⁵⁹ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 14; srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 315.

⁹⁶⁰ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 14; srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 151; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 315.

⁹⁶¹ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 316.

⁹⁶² J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 316.

⁹⁶³ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 316.

⁹⁶⁴ Srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10.

Jméno	Datum narození	Datum a místo úmrtí	Vstup do řádu	Vyslání na misie, provincie	Poznámky
				nebo 1753 ⁹⁶⁵	
František Vocht	5.10.1675	30.6.1743 v Kutné Hoře	9.10.1695 ⁹⁶⁶	1709 Brazílie ⁹⁶⁷	vrátil se z Lisabonu do Čech 1709 ⁹⁶⁸
František Vydra	15.10.1662 ⁹⁶⁹	zemřel 9.1.1740 v Maynas ⁹⁷⁰ nebo o den později ⁹⁷¹ nebo 1770 ⁹⁷²	10.12.1680 ⁹⁷³ nebo o den dříve ⁹⁷⁴	1693 Quito ⁹⁷⁵	
Jan Nepomuk Walter	28.10.1713 ⁹⁷⁶ nebo 1714 ⁹⁷⁷	asi v Čejkovicích po 1773 ⁹⁷⁸	20.10.1734 ⁹⁷⁹	1748 ⁹⁸⁰ nebo 1746 ⁹⁸¹	

⁹⁶⁵ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 316.

⁹⁶⁶ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 296.

⁹⁶⁷ Srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10.

⁹⁶⁸ Srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 296.

⁹⁶⁹ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 129; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 317.

⁹⁷⁰ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 129.

⁹⁷¹ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 317.

⁹⁷² J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10.

⁹⁷³ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 15; srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 129.

⁹⁷⁴ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 317.

⁹⁷⁵ NA, Jesuitica, sign. JS 419/3, f. 4; Strahov, sign. DHV 13/12, f. 15; srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 129; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 317.

⁹⁷⁶ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 138.

⁹⁷⁷ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 316.

⁹⁷⁸ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 316.

Jméno	Datum narození	Datum a místo úmrtí	Vstup do řádu	Vyslání na misie, provincie	Poznámky
				Chile ⁹⁸²	
Ondřej Weincedel		v Seville 1694 ⁹⁸³		1693 ⁹⁸⁴	bez údajů ⁹⁸⁵
Jan Witgen	9.3.1729 ⁹⁸⁶	1797 asi v Olomouci ⁹⁸⁷	18.5.1754 ⁹⁸⁸	1754 ⁹⁸⁹ Chile ⁹⁹⁰	
František Wolf	20.1.1707 ⁹⁹¹	24.1.1767 v Paraguayi ⁹⁹² ve vězení v Lisabonu 1766 ⁹⁹³ nebo	20.10.1723 ⁹⁹⁵	1737 ⁹⁹⁶ nebo 1738 ⁹⁹⁷ Paraguay ⁹⁹⁸ Brazílie ⁹⁹⁹	

⁹⁷⁹ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 138.

⁹⁸⁰ Srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10.

⁹⁸¹ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 316.

⁹⁸² Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 138; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 316.

⁹⁸³ J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10.

⁹⁸⁴ Srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10.

⁹⁸⁵ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 316.

⁹⁸⁶ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 316.

⁹⁸⁷ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 317.

⁹⁸⁸ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 316.

⁹⁸⁹ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 15; srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 316.

⁹⁹⁰ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 15; srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 139; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 316.

⁹⁹¹ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 15; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 317.

⁹⁹² Strahov, sign. DHV 13/12, f. 15.

⁹⁹³ Srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10.

Jméno	Datum narození	Datum a místo úmrtí	Vstup do řádu	Vyslání na misie, provincie	Poznámky
		24.1.1767 tamtéž ⁹⁹⁴			
František Xaver		1740 v Maraňonu? ¹⁰⁰⁰		1703 ¹⁰⁰¹ Brazílie ¹⁰⁰²	žádný údaj k němu ¹⁰⁰³
Marek Žourek	25.4.1661	na misiích 1738 či 1739	22.10.1678 ¹⁰⁰⁴	1693 ¹⁰⁰⁵ Quito ¹⁰⁰⁶ Nová Granada ¹⁰⁰⁷	
Norbert Žulák	28.4.1715 ¹⁰⁰⁸	při deportaci v Puerto de Santa Maria 1769 ¹⁰⁰⁹	28.10.1742 ¹⁰¹⁰	1753 ¹⁰¹¹ Paraguay ¹⁰¹²	

⁹⁹⁵ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 15; srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 317.

⁹⁹⁶ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 15.

⁹⁹⁷ J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10.

⁹⁹⁸ Strahov, sign. DHV 13/12, f. 15.

⁹⁹⁹ Srov. Anton HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 161.

⁹⁹⁴ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 317.

¹⁰⁰⁰ J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 317.

¹⁰⁰¹ J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10.

¹⁰⁰² Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 157.

¹⁰⁰³ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 296.

¹⁰⁰⁴ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 317.

¹⁰⁰⁵ NA, Jesuitica, sign. JS 419/3, f. 4; srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10; Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 317.

¹⁰⁰⁶ Srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934, s. 7–10.

¹⁰⁰⁷ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 154.

¹⁰⁰⁸ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 151; A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 317.

¹⁰⁰⁹ Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 317.

¹⁰¹⁰ Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 151; Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 317.

III. Závěr

Po zániku a znovuoobnovení Tovaryšstva Ježíšova už nedošlo k opětovnému zavedení misíí tohoto řádu na území Jižní Ameriky. Myslím si, že nebýt nejprve vyhnání jezuitů z těchto území a následnému zrušení celého řádu, tak by se misie nadále rozvíjely a čeští misionáři by do nich stále velkou měrou zasahovali. Mé tvrzení zakládám na faktu, že misijním osadám se navzdory nevraživosti osadníků dařilo a prudce stoupal i počet kandidátů na misie. Celkově lze říci, že organizace řádu v oblasti misíí byla na vysoké úrovni a Indiány se více méně podařilo lákat do redukci. Působením jezuitů v Jižní Americe se zde podařilo vytvořit velice specifickou kulturu Indiánů s prvky křesťanství. Některé její rysy přetrvaly dodnes – velká úcta ke sv. Janu Nepomuckému a Pražskému jezulátku, a také udržení guaranejštiny na úkor španělštiny v některých oblastech. K tomuto vývoji nepochybně přispěli i jezuité z české provincie, jak jsem již ukázala v této práci.

Ačkoli se čeští misionáři dostali na misie až mnohem později než ostatní národy, jejich vliv a význam tím nebyl nijak poznamenán. Kandidátů se hlásilo mnoho a bylo těžké vybrat ty nevhodnější a vyslat je na misie. Podařilo se mi zmapovat hlavní trasy těchto cest. Cesta přes oceán představovala velký mezník v životě našich krajanů a není tedy divu, že právě o jejím průběhu máme nejvíce zpráv od jezuitů. Po příjezdu na misie nebyl čas na nijak velkou aklimatizaci a misionář se musel dát do vybudování celé redukce a shánění Indiánů. To nebylo nijak jednoduché a ani po shromáždění Indiánů v osadě nebylo nikterak jisté, že v ní domorodci zůstanou nadále a nepokusí se o útěk.

Každodennost v redukci byla jezuiti řízena, ale mohla být často narušena vojenskými povinnostmi Indiánů či útoky jiných kmenů. Církevní festivity byly slaveny velkolepě a skrze ně se často podařilo do redukce nalákat nové indiánské duše. Ať už byly použity ke christianizaci akomodační metody či jiné, domnívám se, že jezuité použití té či oné metody uplatňovali v závislosti na schopnostech daného kmene a neváhali se přizpůsobit místním tradicím, pokud na oplátku získali nové věřící.

¹⁰¹¹ Srov. J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: *Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934*, s. 7–10; Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 317.

¹⁰¹² Srov. A. HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*, s. 151; J. VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: *Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1, 1934*, s. 7–10; Srov. A. FECHTNEROVÁ – O. KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 317.

Jezuité byli v redukcích odkázáni většinou jen sami na sebe, materiální zázemí bylo nepatrné či žádné, jen před odjezdem na misie obdrželi vybavení na cestu a pár drobností pro provádění církevní praxe a to bylo vše.

Na misiích hrozila mnohá nebezpečí misionářům, Indiánům a de facto celým misijním osadám. Jednalo se o útoky obchodníků s otroky či velká indiánská povstání. Ani vztah mezi osadníky a jezuity nebyl bez problémů. K tomu musíme přičíst těžké klimatické podmínky, nespolehlivé poštovní spojení a permanentní nebezpečí na cestách po okolních redukcích. Také je třeba vzít v úvahu, že mnoho jezuitů těžké podmínky misí nepřezilo, někteří se dokonce stali mučedníky a jejich význam tím ještě vzrostl.

Čeští misionáři prosluli svými jazykovými schopnostmi, výtvarným a hudebním nadáním i přesnou kartografickou prací či díly mapujícími život v misijních osadách a zvyky jednotlivých kmenů. Mnoho jezuitů se po vyhnání ocitlo ve vážném nebezpečí a těžké podmínky deportace či věznění nepřezili, ale přesto se mnozí vrátili v pořádku do české provincie, často i prostřednictvím intervence Marie Terezie. Ačkoli jsem vytvořila podrobnou tabulku všech zástupců české provincie, kteří se vydali na misie do Jižní Ameriky, je zřejmé, že nejsou vyčerpány všechny zdroje a doufám, že se v blízké době podaří vypátrat i další osudy jezuitů, o jejichž životě víme třeba jen základní data a nic podrobnějšího.

Jsem toho názoru, že je opravdu velká škoda, že se působením českých jezuitů v oblasti Jižní Ameriky dosud nikdo systematicky nezabýval; pokud se tato práce stane východiskem a impulzem pro další badatele, tak budu jen ráda. Věřím, že význam českých jezuitů ještě více vzroste, pakliže se badatelé dostanou k pramenům uloženým přímo v jednotlivých státech Jižní Ameriky. Výsledky budoucího vědeckého úsilí by tak mohly krom jiného přispět k přehodnocení nezaslouženě negativního vnímání Tovaryšstva Ježíšova v českém historickém povědomí.

Seznam pramenů a literatury

Nevydané prameny

NA ČR Praha, 1. oddělení, fond JS, Misie v Číně a Americe, sign. JS 419/3.

Strahovská knihovna, Jezuitské misie, sign. DHV 13/12.

Nepublikované zdroje

Pavel ZAVADIL, *Bohemia jesuitica in Indiis occidentalibus. Latinská korespondence českých jezuitů z Ameriky, Filipín a Marián v českých a moravských archivech*, Praha 2012 (v přípravě pro tisk).

Vydané prameny

Samuel FRITZ, *Zpráva o cestě po Amazonce*, in: Simona Binková – Josef Polišenský (edd.), *Česká touha cestovatelská*, Praha 1989, s. 453–474.

Anton HUONDER, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts. Ein Beitrag zur Missionsgeschichte und zur deutschen Biographie*, Freiburg im Breisgau 1899.

Pierre Francois-Xavier DE CHARLEVOIX, *Paraguay v době jezuitských redukcí*, (překlad Danuše Šťavíkové), Olomouc 2008.

Zdeněk KALISTA (ed.), *Cesty ve znamení kříže*, Praha 1941.

Václav SCHULZ (ed.), *Korespondence jezuitů provincie české z let 1584–1770*, Praha 1900.

Literatura

Sabine ANAGNOSTOU, *Jesuiten in Spanisch-Amerika als übermittler von Heilkundlichem Wissen*, Stuttgart 2000.

Karl-Heinz ARENZ, *De l'Alzette a l'Amazone: Jean-Philippe Bettendorf et les jésuites en Amazonie portugaise (1661–1693)*, Luxembourg 2008.

Bohumil BAĎURA, *El caso de algunos ex-misioneros jesuitas austriacos: las gestiones para su liberación*, in: Manfred Tietz, Dietrich Brisenmeister (edd.), *Los jesuitas españoles expulsos. Su imagen y su contribución al saber sobre el mundo hispánico en la Europa del siglo XVIII.*, Frankfurt am Main 2001, s. 133–168.

Ivo BARTEČEK, *Jezuité zemí Koruny české v Latinské Americe*, Ostrava 1997.

Simona BINKOVÁ, *Las obras pictóricas de los PP. Florián Paucke e Ignacio Tirsch. Intento de una comparación*, in: Manfred Tietz, Dietrich Brisenmeister (edd.), *Los jesuitas españoles*

expulsos. Su imagen y su contribución al saber sobre el mundo hispánico en la Europa del siglo XVIII., Frankfurt am Main 2001, s. 189–206.

Michael BOROVIČKA, *Velké dějiny zemí Koruny české. Cestovatelství*, Praha– Litomyšl 2010.

James BRODRICK, *Rozšíření jezuitů*, Olomouc 2005.

Philipp CARAMAN, *The lost paradise. An account of the Jesuits in Paraguay 1601–1768*, London 1975.

Ivana ČORNEJOVÁ – Alena RICHTEROVÁ (edd.), *Jezuité a Klementinum*, Praha 2006.

Ivana ČORNEJOVÁ, *Tovaryšstvo Ježíšovo. Jezuité v Čechách*, Praha 2002.

J. M. S DAURIGNAC, *History of the Society of Jesus from its foundation to the present time*, Volume II, Cincinnati 1865.

Anna FECHTNEROVÁ – Oldřich KAŠPAR, *Češi, Moravané a Slezané v Novém světě v 17. a 18. století*, FHB 13, 1990, s. 289–325.

José A. FERRER BENIMELI, *La expulsión de los jesuitas de las reducciones del Paraguay y de las misiones del Amazonas. Paralelismo y consecuencias humanas*, in: Manfred Tietz, Dietrich Brisenmeister (edd.), *Los jesuitas españoles expulsos. Su imagen y su contribución al saber sobre el mundo hispánico en la Europa del siglo XVIII.*, Frankfurt am Main 2001, s. 295–322.

René FÖLOP- MILLER, *Moc a tajemství jezuitů*, Praha 2006.

Ronnie Po-chia HSIA, *The world of catholic renewal 1540–1770*, Cambridge 2005.

Jiří CHALUPA, *Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile*, Praha 1999.

Volker JAECKEL, *Von Alterität, Anthropophagie und Misionierung. Der Einfluss der Jesuiten auf die Kulturelle Identität Barsiliens in der Kolonialzeit (1549–1711)*, Stuttgart 2007.

Zdeněk KALISTA, *Čechové, kteří tvořili dějiny světa*, Praha 1999.

Oldřich KAŠPAR, *Čechy v zrcadle hispano-amerických dějin*, Pardubice 1997.

Oldřich KAŠPAR, *Jezuité z české provincie v Novém světě*, HO 3, 1992, č. 2, s. 56–60.

Oldřich KAŠPAR, *Jezuité z české provincie v Novém světě*, HO 3, 1992, č. 3, s. 79–83.

Oldřich KAŠPAR, *Jezuité z české provincie v Mexiku*, Olomouc 1999.

Jeffrey KLAIBER, *Los jesuitas en America Latina, 1549–2000. 450 años de inculturación, defensa de los derechos humanos y testimonio profético*, Lima 2007.

Jan KLÍMA, *Dějiny Brazílie*, Praha 1998.

Kol. autorů, *České stopy v Brazílii*, Praha 2010.

Kol. autorů, *Čeští jezuité, cestovatelé a objevitelé*, Praha 2006.

- Josef KOLÁČEK, *200 let jezuitů v Brně*, Velehrad–Řím 2002.
- Josef KOLÁČEK, *Olomoučtí indipetae*, Řím 1993.
- Josef KOLÁČEK, *Tadeáš Enis (1714–1769)*, Velehrad 1997.
- Josef KOLÁČEK, *Tři tovaryši*, Řím 1993.
- Markéta KŘÍŽOVÁ, *Ideální město v divočině. Misijní projekty Tovaryšstva Ježíšova a obnovené Jednoty bratrské v koloniální Americe*, Praha 2007.
- Jiřina KUBÍKOVÁ, *Křesťanské misie v 16.–18.století*, Brno 2001.
- Vlastimil KYBAL, *Po československých stopách v Latinské Americe*, Olomouc 2003.
- Clements R. MARKHAM, *Expeditions into the valley of the Amazon 1539, 1540, 1639*, London 1859.
- Johannes MEIER, *Conquista und Mission. Die Christianisierung Lateinamerikas*, in: Franz. J. Felten (ed.), *Bonifatius – Apostel der Deutschen*, Stuttgart 2004, s. 75–97.
- Johannes MEIER, *Los jesuitas expulsados de Chile (1767–1839), sus itinerarios y sus pensamientos*, in: Manfred Tietz, Dietrich Brisenmeister (edd.), *Los jesuitas españoles expulsos. Su imagen y su contribución al saber sobre el mundo hispánico en la Europa del siglo XVIII.*, Frankfurt am Main 2001, s. 423–441.
- Johannes MEIER, *Religiöse Entwicklungen in den Chiquitos-Reduktionen (Bolivien) seit der Ausweisung der Jesuiten*, in: Klaus Koschorke (ed.), „Christen und Gewürze“: Konfrontation und Interaktion kolonialer und indigener Christentumsvarianten, Göttingen 1998, s. 117–131.
- Christoph NEBGEN, *Der böhmische Jesuit Michael Alexius Schabel (1662-?) und seine Anklage gegen die Sklaverei auf der Insel Curacao*, in: Petronilla Cemus (ed.), *Bohemia Jesuitica 1556–2006*, Tomus I., Praha 2010, s. 375–383.
- Josef OPATRŇY, *Objevitelé, dobyvatelé, osadníci. 500 let Ameriky*, Praha 1992.
- Adriano PROSPERI, *Misionář*, in: Rosario Villarri (ed.), *Barokní člověk a jeho svět*, Praha 2004, s. 165–185.
- Bohumír ROEDL, *Dějiny Peru a Bolívie*, Praha 2007.
- Javier Burrieza SÁNCHEZ, (ed.), *Jesuitas en Indias: Entre la utopía y el conflicto. Trabajos y misiones de la compañía de Jesús en la América moderna*, Valladolid 2007.
- František ŠILHAN, *P. Samuel Fritz TJ., misionář, cestovatel a první kartograf v údolí amazonském*, in: *Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1*, 1928, s. 44–53.
- Kamila ŠIMKOVÁ-BROULOVÁ – Vladimír ŠIMEK, *Samuel Fritz. České stopy na březích Amazonky*, Příbram 2002.
- František Xaver VILHUN, *Hrdinové vědy a víry. Misionáři zeměpisci*, Velehrad 1947.

Josef VRAŠTIL, *Seznam zámořských misionářů staré české provincie TJ*, in: *Zprávy z československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1*, 1934, s. 7–10.

Jonathan WRIGHT, *Jezuité. Misie, mýty a dějiny*, Praha 2006.

..

-

Seznam zkratek:

D.P: důstojný pán

FHB: Folia historica Bohemica

HO: Historický obzor

NA: Národní archiv

JS: Jesuitica, značka fondu